

T.C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Züleyha ÖNCÜ

BURSA 2018

T.C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Züleyha ÖNCÜ

Danışman:

Prof. Dr. İsmail SAĞLAM

BURSA 2018

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

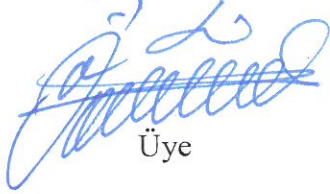
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı'nda, 701421040 numaralı Züleyha Öncü'ün hazırladığı "Din ve Ahlak Öğretiminde Materyal Kullanımı" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, ~~6 Temmuz~~ ¹⁰⁻¹² saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna (oybirliği/~~oy~~ ^{çokluğu}) ile karar verilmiştir.

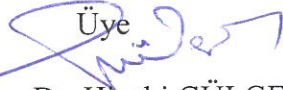
Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. İsmail SAĞLAM
Uludağ Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri

Üye

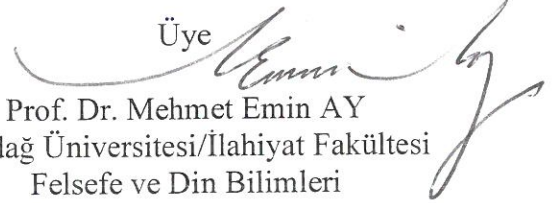
Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ
İstanbul Aydın Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Hicabi GÜLGEN
Uludağ Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları

Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin AY
Uludağ Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri

Üye

Doç. Dr. Şehnaz BALTACI
GÖKALAY
Uludağ Üniversitesi/Eğitim Fakültesi

05.11.2018

ÖZGÜNLÜK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 06/12/2017

Tez Başlığı / Konusu: "Din ve Ahlak Öğretiminde Materyal Kullanımı"

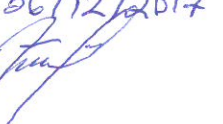
Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 136 sayfalık kısmına ilişkin, 06/12/2017 tarihinde *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

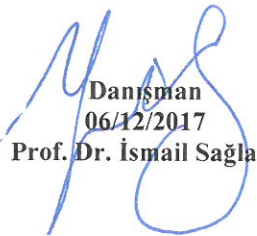
- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim. Bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
06/12/2017

Adı Soyadı: Züleyha Öncü
Öğrenci No: 701421040
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı: Din Eğitimi
Statüsü: Yüksek Lisans

Danışman
06/12/2017
Prof. Dr. İsmail Sağlam

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Din ve Ahlak Öğretiminde Materyal Kullanımı” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

05.01.2018

Adı Soyadı: Züleyha Öncü
Öğrenci No: 701421040
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Programı: Din Eğitimi
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Züleyha Öncü
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı	: Din Eğitimi
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XII+ 127
Mezuniyet Tarihi	: .../.../ 2018
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. İsmail Sağlam

DİN VE AHLAK ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMI

İslam eğitimi, tarih boyunca kendi özgün yapısıyla beraber ortaya çıkan yeni metot ve tekniklerinden de yararlanmayı ilke edinmiştir. Günümüzde de eğitim kuram, strateji, yöntem ve tekniklerinde hızlı değişimler yaşanmaktadır. Bununla beraber eğitimde materyal kullanımı gitgide ağırlığını hissettirmektedir.

Bu tezde eğitim alanındaki yeni gelişmelerle beraber “Din ve Ahlak” eğitiminde materyal kullanımının nasıl olması gerekir sorusuna özgün örneklerle cevap aranmaktadır.

Anahtar Sözcükler:

Din, Ahlak, Materyal, Teknoloji, Eğitim

ABSTRACT

Name and Surname : Züleyha Öncü
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Philosophy and Religious Sciences
Branch : Religious Education
Degree Awarded : Master
Page Number : XII+ 127
Degree Date : .../... / 2018
Supervisor : Prof.Dr. İsmail Sağlam

USE OF MATERIAL IN RELIGIOUS AND MORAL EDUCATION

Islamic education has adopted the principle of utilizing new methods and techniques that have emerged along with its own unique structure throughout history. Today, rapid changes are taking place in educational theories, strategies, methods and techniques. However, the use of materials in education is becoming increasingly heavy.

In this thesis, in addition to the new developments in the field of education, an answer is sought with original examples in order to ask how the use of material in "Religion and Morality" education should be.

Keywords:

Religion, Moral, Material, Technology, Education

ÖNSÖZ

Yüzyıllar boyunca eğitime yardımcı olacak eşyalar üretilmiş ve kullanılmıştır. Tarih boyunca, eğitimde kullanılan eşyalara “materyal” denilmese bile şu anda kullandığımız materyal kavramıyla bu eşyalar örtüşmektedir. Şöyle diyebiliriz ki, eğitim sürecinde araç-gereç kullanımı eğitim tarihiyle eş zamanlıdır. Yazının icadıyla birlikte materyalde bir dönüm noktası başlamış ve materyalin süreci teknolojik aletlerle devam etmiştir. Sayıların öğretimi için kullanılan abaküs, eğitim teknolojisinde ilk materyal olarak kabul edilmektedir ve zamanla materyalde eğitim teknolojisi, önemli bir konuma gelmiştir. Eğitim teknolojisi, materyallerin üretimini sağlayan, materyal kavramını içinde alan önemli bir alandır.

Günümüzde, eğitim teknolojisinin içerisinde mevcut olan materyallere çeşitli örnekler sunabiliriz. Bu çeşitlilik ise gün geçtikçe durmak veya gerilemek yerine hızla ilerlemektedir. Özellikle eğitim materyalleri içinde “teknolojik aletler” değişmez yerini almış durumdadır. Bilgi toplumu dediğimiz 21. Yüzyılda ‘bilgi’ kavramını sağlayan teknolojidir. Çağımızda, bilgiyi ulaştırma ve elde etme olanakları teknoloji ile gerçekleşmektedir. Eğitim ortamlarına baktığımızda akıllı tahta, bilgisayar vs. kullanımı bunun açık bir göstergesidir.

Materyalin gün geçtikçe çeşitlenerek eğitimin temel unsurlarından biri haline gelmesi, bütün eğitim disiplinlerini ilgilendiren bir konu olduğu gibi din eğitimi için de önemli bir konudur. Çünkü teknolojinin yer ettiği dünyada bizim hitap ettiğimiz kitle bir anlam değişimi içine girmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), karşısında bulunan topluluğa açık, anlaşılır ifadeler kullanarak dinî eğitim vermiştir. Bizler de çağımızda yaşayan toplumu iyi tanımalıyız ki açık, anlaşılır bir üslupta olmamız mümkün olsun. Teknolojinin etkisinde olan bir toplumun hitap seviyesi, teknoloji ekseninde değişim içerisinde olmalıdır. Bu bağlamda açıklık, bu toplumda teknoloji eksenlidir. İşte bu eksen göz önüne alarak materyaller üretmek, bizi topluma karşı din ve ahlak eğitimde açık, anlaşılır ve kolaylaştırıcı kılar.

Tarih boyunca eğitim ve İslam tarihindeki eğitim süreçleri dikkate alınarak ortaya koyduğumuz çeşitli materyaller, din ve ahlak eğitimde materyallerin yerini somut olarak ifade etmemizi göstermek için istifadenize sunulmuştur.

Kaynakları belirtilmeyen tablo, çizelge, resim ve çizimler, araştırmacının hazırladığı özgün çalışmalardır. Bu çalışmanın yeni yetişen din eğitimcilerine yön gösterilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma süreci boyunca emeği geçen danışman hocam Prof. Dr. İsmail Sağlam’a teşekkür ederim. Ayrıca manevi desteğini eksik etmeyen aileme, tez konusunda görüş ve önerilerini bildiren Esra Türkay’a ve Esma Türkay’a, App Inventor ve Scratch kod yazma programlarında yardımcı olan Ömer Burak Şeremet’e teşekkür ederim.

Bu çalışmada, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İSAM Kütüphanesi kitaplığından istifade edilmiştir.

Züleyha Öncü
Bursa, 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	I
ÖZGÜNLÜK RAPORU	II
YEMİN METNİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
ŞEKİLLER	IX
KISATMALAR	XI
GİRİŞ	1
1.KONU VE AMAÇ	1
2.ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI	5
3.ARAŞTIRMADA KULLANILAN TEKNİK VE YÖNTEM.....	6
4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI	6
5.TANIMLAR	7

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE MATERYAL

1.1.EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TANIMI	9
1.2.MATERYALİN TANIMI	11
1.3.EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TARİHİ	12
1.4.MATERYAL TASARIMINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİK VE İLKELER	14
1.4.1. Çizgi.....	15
1.4.2. Şekil	16
1.4.3. Harfler.....	17
1.4.4. Alan (Boş / dolu).....	18
1.4.5. Boyut.....	19
1.4.6. Doku.....	20
1.4.7. Renk	21
1.4.8. Bütünlük.....	23
1.4.9. Denge	24
1.4.10.Hizalama	27
1.4.11. Yakınlık.....	27
1.4.12. Benzerlik	28
1.4.13. Süreklilik.....	29
1.4.14. Vurgu	30

1.4.15.Ses Seviyesi.....	31
--------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

DİN VE AHLAK ÖĞRETİMİNDE MATERYAL

2.1.DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNDE MATERYALİN YERİ.....	33
2.2.İSLAM EĞİTİM-ÖĞRETİM TARİHİNDE MATERYAL KULLANIMI.....	36
2.2.1.Hz. Peygamber Dönemini Materyal Kullanımı	38
2.2.2.Medrese Öncesi Dönemi Materyal Kullanımı	39
2.2.3.Medrese Dönemi Materyal Kullanımı	40
2.2.4.Yenileşme Dönemi-Tazminat, I. ve II. Meşrutiyet-Materyal Kullanımı ...	41
2.2.5.Cumhuriyet Dönemi Materyal Kullanımı	42
2.3.DİN ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIRKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	43
2.3.1.Öğretici-Öğrenci Durumu	43
2.3.2.Materyalin Seviyeye Göreliliği	44
2.3.3.Materyalin Din Öğretiminde Kullanılan Metotlara/Yöntemlere Göre Uygunluğu.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE MATERYAL OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI

3.1.DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK MATERYAL ÇEŞİTLERİ.....	54
3.1.1.Çalışma Yaprakları	56
3.1.2.Bilgisayar Destekli Eğitim ve Bilgisayar Materyali	58
3.1.2.1.Örnek Bilgisayar Programları	61
3.1.2.1.1.App Inventor ve Scratch Eğitim Programları	61
3.1.2.1.2.Microsoft Visual Studio	67
3.1.2.1.3.Prezi Sunu Hazırlama.....	74
3.1.2.1.4.3D Oyun-Canlandırma	78
3.1.3.Resimler-Karikatürler	81
3.1.3.1.Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Bazı Konularını Resmetme Örneği.....	82
3.1.4.Sinema-Çizgi Film-Animasyon-Video	94
3.1.5.Posterler-Sunu-Broşür	96
3.1.6.Bulmacalar	105
3.1.7.Kitaplar	109
SONUÇ VE ÖNERİLER	119
KAYNAKLAR	121

ŞEKİLLER

Şekil 1: Düz Çizgiler.....	15
Şekil 2: Eğik ve Köşegen Çizgiler.....	15
Şekil 3:Düz Çizgiler.....	16
Şekil 4: Osmanlı Tuğrası.....	17
Şekil 5: Harfler.....	17
Şekil 6: Tasarım İlkesine Aykırı Alan Kullanımı.....	18
Şekil 7: Tasarım İlkesine Uygun Alan Kullanımı.....	19
Şekil 8: Boyut.....	20
Şekil 9: Resimde Görsel Doku.....	21
Şekil 10: Şekilde Görsel Doku.....	21
Şekil 11: Renk Çemberi.....	23
Şekil 12: Ana ve Ara Renkler.....	23
Şekil 13: Bütünlük.....	24
Şekil 14: Formal Denge.....	25
Şekil 15: İnfomal Denge.....	26
Şekil 16: Hizalama.....	27
Şekil 17: Yakınlık.....	28
Şekil 18: Benzer Şekiller.....	29
Şekil 19: Süreklilik.....	30
Şekil 20: Vurgu.....	30
Şekil 21: Amaç, Taktik, Teknik, Metot, İlke ve Materyal Kullanım İlişkisi.....	34
Şekil 22: Çalışma Yaprağı.....	57
Şekil 23: App İnterör Özellikleri.....	63
Şekil 24: App İnterör Kod Sayfası.....	64
Şekil 25: Oyunun İlk Sayfası.....	66
Şekil 26: Yanlış Cevap.....	66
Şekil 27: Doğru Cevap.....	66
Şekil 28: App İnterör ile Hazırlanan Çoktan Seçmeli Test Ekran Görüntüsü.....	66
Şekil 29: Visual Basic Kullanımı.....	68
Şekil 30: Visual Basic: Kod.....	69
Şekil 31: 1.Soru Görüntü.....	72
Şekil 32: 2.Soru Görüntü.....	73
Şekil 33: 3.Soru Görüntü.....	73
Şekil 34: 4.Soru Görüntü.....	73
Şekil 35: 5. Soru görüntü.....	74
Şekil 36: Prezi Kullanımındaki Öğeler.....	75
Şekil 37: Prezi Örnek.....	77
Şekil 38:Macromedia Programı ile Canlandırma.....	80
Şekil 39: Hadis: Aklını Kullanmamak.....	83
Şekil 40: Nefsani Arzu.....	84
Şekil 41: İlmin Kaynağı.....	85
Şekil 42: Zamanı İyi Kullanmak.....	86
Şekil 43: İlimde Amaç.....	87
Şekil 44: İlmin Gizlenmesi.....	88
Şekil 45: İnsanların Farklılığı.....	89
Şekil 46: Dostluk: Fark özelliklere hoşgörülü olmak.....	90

Şekil 47: Tevazu Kavramı Üzerine	91
Şekil 48: Hadis: Güzel söz	92
Şekil 49: Hayır Yapmak.....	93
Şekil 50: Animoto Araçları	96
Şekil 51: Katlamalı Çalışma Broşürü.....	98
Şekil 52: Power Point Tanıtım	99
Şekil 53: Power Point Slaytları Köprüleme 1	100
Şekil 54: Power Point Slaytları Köprüleme 2	100
Şekil 55: Edu Glogster Örnek 1	102
Şekil 56: Edu Glogster Örnek 2	104
Şekil 57: Bulmaca Hazırlama-Crossword Labs	105
Şekil 58: Bulmaca: Temel Dinî Bilgiler-Allah'a İman.....	107
Şekil 59: Bulmacanın Cevap Anahtarı.....	108
Şekil 60: Kitap Örneği: Rüzar ile Güneş	112
Şekil 61: Kitap Örneği: Bilge Kuş	116

KISATMALAR

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
A.Ü.E.B.F.D.	: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
b.	:Baskı
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
çev.	:Çeviren
EBA	:Eğitim Bilişim Ağı
ed.	:Editör
FATİH	:Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketleri
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
Ör.	:Örnek
s.	:Sayfa Numarası
S.	:Sayı
s.a.v.	:Sallallâhu aleyhi ve sellem
ss.	:Sayfa arası
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
T.E.B.D.	:Türk Eğitim Bilimleri Dergisi
TOJET	:The Turkish Online Journal of Educational Technology (Türkiye Eğitim Teknolojileri Dergisi)
U.Ü.İ.F.D.	:Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
v.d.	:ve diğerleri (yazarlar)
vb.	:ve benzeri
y.	:Yayın
y.y.	:Yayınevi Yok

GİRİŞ

1. KONU VE AMAÇ

Günümüzde eğitim-öğretim için önemli yardımcı, materyallerdir. Çünkü eğitimde öğrencilerle iletişim kurabilmek onların uğraştıkları alanları bilmekten geçer. Son yüzyılda dünyaya gelen yeni nesil, hayatı teknoloji çağı bağlamında yaşıyor ve zihinsel, bilişsel aktivitelerini bu bağlamda sürdürüyor. Yeni nesil öğretmenlerin bu jenerasyona katkı sağlayabilmeleri için de ortak nokta olan teknolojik gelişmeleri yakalayabilmeleri ve yine bu teknolojiyi profesyonelce kullanabilmeleri gerekiyor. Bu bağlamda, işlevsel materyallerle birlikte üretilen eğitim hizmetleri, özellikle soyut döneme geçememiş öğrenci için, İslam eğitiminde geçen soyut kavramları hayal gücüne yerleştirmemiz ve benimsetebilmemiz açısından önem kazanmaktadır.

Genel olarak öğrenme kavramı, “çevreyle etkileşim sonucu kişilerde meydana gelen, nispeten kalıcı-izli davranış değişikliklerini” ifade eder. Kişinin iletişime girdiği çevre kapsamında dinî öğrenme gerçekleşmektedir. Kişiler dinî bilgileri önce çevrelerinden öğrenmeye başlarlar. Din ile ilgili öğrenmeler, diğer öğrenmelerde olduğu gibi iki şekilde gerçekleşir: Bir kısmı kendiliğinden, çevreyle etkileşim sonucu oluşurken diğer kısım ise dışarıdan yönlendirilerek meydana gelir.¹ Bu iki tür öğrenmenin meydana gelmesi için de öğretim alanında araç-gereç, kurum ve kişilere ihtiyaç vardır.

Yeniçağda “öğrenmeyi öğrenme” hedefi esas alınarak eğitimde yeni bir şekillenme olmuş ve bunun sonucu olarak da “hayat boyu öğrenme” ilkesi önemli hale gelmiştir. Çünkü okul ile sınırlı kalamayacağımız bir öğrenme ortamında yaşamaktayız². Bu sebeple okullarda eğitim, sadece bilgi aktarması değil; öğrenci için bilgiyi nasıl elde edebileceğine, değerlendirebileceğine ve kullanabileceğine dair yol gösteren bir rehber olmuştur. Hızla ilerleyen teknoloji de eğitime etki etmiştir. Mesela, internetin hayatımızda olması öğretmen-öğrenci rolünü değiştirmiştir. Öğrenciler, artık istedikleri bilgiye internet sayesinde rahatlıkla ulaşabilmekte ve öğretmeni

¹ Mehmet Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*, 1.b., Kayseri: Laçın Yayınları, 2013, ss.11-12

² Hakan Tekedere, “Bilgisayar Ağları ve İnternet”, *Eğitimciler İçin Bilişim Teknolojileri*, (ed.) Hüseyin Çakır - Selami Eryılmaz, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014, s.144

sınayabilecekleri kadar bilgiye sahip olabilmektedirler. Bu da, bilgisayar çağının öğretmeni “rehber” konumuna getirmesinin sonucudur.

Günümüzde “zeki insan” anlayışı değişime uğramıştır. Kişinin duyuşsal zekâ, bilişsel zekâ ve devimsel (psiko-motor) zekâ gelişiminden bahsedilmektedir. Başka bir ifadeyle, akılcı bir insan imajı yerine, doğuştan gelen potansiyel gücünü geliştirebilen ve girdiği ortamlarda duygu-eylem uyumunu sağlayabilen bireyler yetiştiren bir eğitim söz konusudur.³ Bireyin hiç bir yönünü ihmal etmeyen bu eğitim sistemine yardımcı olacak şey, şüphesiz materyal kullanılması ve eğitim teknolojilerinden yararlanılmasıdır. Çünkü materyal öğrenilecek kavramları soyuttan somuta, basitten karmaşığa doğru tasarlamakta ve öğrencinin birçok duyu organına hitap ederek etkin öğretim gerçekleştirilmektedir.⁴ Bu da bizi, hedef davranışı istedik düzeyde öğrencilere kazandırma sonucuna kolaylıkla götürmektedir.

Değişen dünya ile beraber değişen eğitim sistemi, din eğitiminde de hedef saptırmadan bir güncelleme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bunun sebebi, din eğitiminin de genel eğitim yönlerinden beslenmesidir. Eğitimde çoklu zekâ yapısına sahip öğrencilere ortam sağlamak zorunda olduğumuz görülmektedir. Başka bir ifadeyle; bilişsel, devimsel, duyuşsal alanların üçüne de hitap eden din eğitimini düşünmemiz gerekmektedir. Bunun sonucu olarak da din eğitiminde materyal kullanımı ve geliştirilmesi, öğretmenler için bir zorunluluk haline gelmiştir.

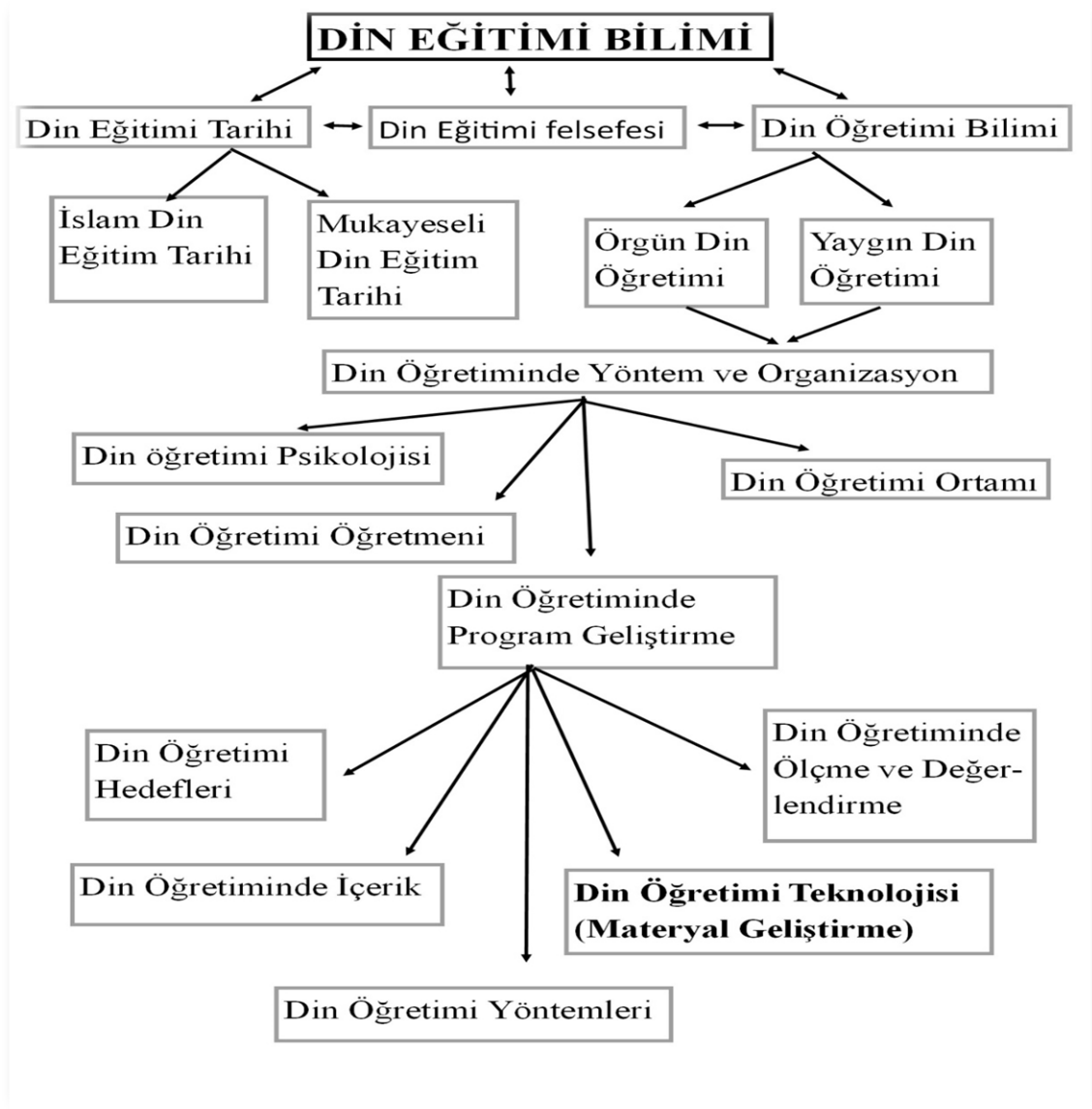
Ortaya koyduğumuz bu veriler göstermektedir ki din ve ahlak öğretimi için materyal konusu önemli bir mevzudur. Bu bağlamda, din ve ahlak öğretimini gerçekleştiren bireyler için kaçınılmaz soru şudur: “Hangi materyaller din ve ahlak eğitimi için doğrudur?”. İşte bu sorunun cevabını yaptığımız çalışmada aramakta ve araştırmanın sonucunu ortaya koymaktayız. Öncelikle, din ve ahlak öğretimi gerçekleştiren bireyler için din eğitimi ile materyal eğitimi arasındaki ilişkiyi tespit etmek gerekmektedir. Buna göre, çalışmamızın dayandığı nokta, din eğitiminin diğer eğitim bilimleriyle ilişkisi ve bağlılığıdır. Materyal kullanımı, “Din Eğitimi Bilimi” ile sıkı bir ilişki içindedir. Din eğitimcileri için, yaygın veya örgün eğitimde program geliştirme ve düzenleme açısından materyal kullanımı önemli bir yer tutmaktadır.

³ Süleyman Akyürek, *Din Öğretimi-Model Strateji Yöntem ve Teknikler*, 4.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015, s.14

⁴ Tuğba Yanpar, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım*, 9.b., Ankara: Anı Yayınları, 2009, s.110-111

Din eğitimi ana bilim dalının alt bilim dallarına ilişkin kavram haritası:⁵
(Bkz.Tablo 1)

Tablo 1: Materyal ile Din Eğitimi İlişkisi

Şunu da ifade etmeliyiz ki materyal kavramı, araç ve gereçlerin bir bütün halinde senkronizesinden oluşan genel bir ifadedir. Materyaller, eğitim içinde kullanılan araç ve gereçlerin anlam bulmuş hali olarak eğitime katkı sağlarlar. Yabancı kökenli olan “materyal” kelimesi tercüme edilirken araç-gereçlerin yerine de kullanılmaktadır.⁶ Bu tezde, araç ve gereçlerin içerikte ne ifade ettikleri ortaya konulmuş ve araç gereçlerin eğitim içinde nerede bulduklarından bahsedilerek yukarıda ifade edilen görüşler teyit edilmiştir.

⁵ Akyürek, a.g.e., s.6

⁶ Ahmet Topaloğlu, *Türkçe Sözlük*, 1.b., İstanbul: Kapı yayınları, 2014, s.74

Eğitim materyallerinde günümüzde kullanılan, olmazsa olmaz kavram, “teknoloji” kavramıdır. Eğitim yoluyla elde edilen bilgi ve beceriler teknoloji ile işlevsel hale gelebilmektedir. Sözgelimi, eğitimde bilgiyi aktarma ve kavratma olanakları, teknoloji sayesinde artmış ve kolaylaşmıştır. Bu sebeptendir ki günümüzde eğitim teknolojisi, eğitimdeki yerini almıştır. Eğitim bilimcileri, “eğitim teknolojisi” ve “ğretim teknolojisi” kavramlarını kullanmakta ve bu ikisinin ayrımını ve ortak noktalarını belirtmektedir. Bu çalışmada, bu iki ayrı kavramın, eğitimciler açısından ne ifade ettiği ortaya konulmuştur. Buna dayanarak, eğitim-ğretim ve teknoloji bağıntısına değinilmiştir. Aynı zamanda eğitim-ğretim kavramları, dinî bilimler açısından ele alınarak teknolojinin değerlendirilmesi yapılmıştır. şöyle ki, din eğitimi teknolojisi; bir eğitim disiplini olarak, din eğitimini düzenler ve öğrencilere soyut kavramları somutlaştırarak ğretir. Bu ğreti, sunulan örneklerle ifade edilmeye çalışılmıştır.

Eğitim teknolojisi tarihi, bir abaküs ile başlar, bilgisayar ile devam eder. Bu teknolojiden etkileniş bütün eğitim disiplinlerinde yer bulduğu gibi din eğitiminde de kendisine yer edinmiştir. Matematik eğitiminde soyut kavram olan sayılar, abaküs yardımıyla somutlaştırılarak öğrenimi sağlandığı gibi, din eğitiminde de bulunan soyut kavramlar, teknoloji yardımıyla (oyun, çizgi film gibi) somut hale getirilerek din eğitimi kolaylaştırılmıştır. Özellikle soyut kavramlar dönemine geçemeyen öğrenciler için teknolojinin imknlarını verimli şekilde kullanmakta fayda vardır.

Çalışmamızda değindiğimiz bir diğer husus da materyal hazırlamanın ne kadar önemli olduğunu göstermek istememizdir. Çünkü materyal hazırlarken materyalin hedef kitlesini dikkate almamız gerekmektedir. Bu sebeple materyalde bulunması gereken niteliklere ve dikkat edilmesi gereken ilkelere değinilmiştir. Eğitimcilerin ortak alanlarında geçen ilke ve nitelikler dikkate alınarak oluşturulan başlıklar, din eğitimcilerinin materyal hazırlamasında dikkat etmeleri içindir. Ancak bu çalışmada, materyallerin nitelikleri ve ilkeleri ayrı başlık altında değerlendirilmemiştir. Buradaki amacımız, materyalleri bir bütün olarak tanıtılmaktır. Bu bağlamda, işitsel-görsel veya hem görsel hem işitsel olarak materyal ayrımına gidilmeden materyal hazırlamada nceliklerimize dikkat çekilmek istenmiştir.

Kısaca, üç ana bölümden oluşan çalışmamız şunlardan oluşmaktadır:

Birinci Bölüm: Materyalin kavramsal olarak ne olduğunun ortaya konması, materyal ile eğitim teknolojisinin tarihsel süreci ve materyalin kavramsal olarak ifade edilişi belirlendikten sonra materyalin hazırlanmasında dikkat edilecek ilke ve nitelikler incelenmiştir.

İkinci Bölüm: Din ve ahlak eğitimi açısından materyalin durumu, konumu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu belirleniş İslam eğitim tarihinde materyal kullanılmasını inceleyerek ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, son başlık altında din ve ahlak eğitiminde dikkat edilecek hususlar saptanmıştır.

Üçüncü Bölüm: Bu bölüm hedef davranışın gerçekleştiği kısımdır. Amacımız, din ve ahlak eğitiminde bu materyallerin “nasıl olması gerektiği” konusunu bazı örnekler ile ortaya koymaktır.

Kısaca, bu çalışmada hedefimiz, teknolojik imkânlardan istifade ederek din ve ahlak materyallerini ortaya koyabilmek ve din eğitimcilerine bu bağlamda yol göstermektir. Her eğitimci gibi din eğitimcisi de elindeki verilerden istifade ederek materyal icat edebileceği imkâna sahiptir. Günümüzde eğitim projelerinde kod yazma ihtiyacı zuhur ettiği gibi din ve ahlak eğitiminde de kod yazarak proje oluşturulması mümkündür. Bu amaçla, din eğitimcilerinin kod yazma programları ile proje oluşturma konusunda yol gösterilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

Çalışmamızda olgusal ve yargısal verilere yer verilmiştir. Yorum ve değerlendirmeye gerek olmadan herkesçe bilinen olgusal veriler ele alınarak kendi konumuz ile ilgili yargısal veriler oluşturulmuştur.

Veri toplama araçları olarak ikinci elden veriler kullanılmıştır:

- Kitaplar (Güncel Kaynak Kitaplar, Klasik Eseler, Hadis Kitapları vb.)
- Başvuru Eserleri (Ansiklopediler vb.)
- Tezler
- Akademik Yayınlar (İstatistiksel değer içeren yayınlar dâhil)
- İnternet Verileri

3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TEKNİK VE YÖNTEM

Bu çalışmada “içerik çözümleme” dökümantasyon metodu benimsenmiştir.⁷ Şöyle ki; yazılı metinleri veya eserleri tarayarak derlenen bilgileri veriye dönüştürme ve bu verilere dayalı yapılan araştırmalar kullanılmıştır. Birinci olarak bu yöntem ile problemin özgeçmişine ve hâlihazır durumuna dair bilgileri toparlayarak problemin durumunu açığa kavuşturmak ve araştırmacının çerçevesini belirlemek amaçlanmıştır. İkinci olarak hazır bilgileri problemin çözümü yönünde veri olarak kullanılmıştır.

Bilimsel araştırma yöntemi, tümevarım ve tümenden gelim yöntemleri dikkate alınarak oluşturulan sentez bir yöntemdir ve bu yöntemde bir ihtiyacın doğması, bir problemin sezinlenmesi ve bunun çözümüne karar verilmesi, problemin aydınlatılması ve tanımlanması, bulguların saptanması ve doğrulanması aşamaları gerçekleştirilir.⁸ Bu aşamaların bulgu saptamasında, ikincil veri analizi olan veriler için kullanılmıştır.

Literatür değerlendirme tekniği kullanmak, yüzeyde var olan olguların arkasında yatan ve görünmeyen ilişkiler sisteminin ortaya çıkartılmasına yardımcı olur.⁹ Araştırma konusuyla ilgili olarak daha önceden yayınlanmış kitap, makale, tez vb. ikincil veri kaynaklarında içerik analizi yapılarak ortaya çıkan sonuçlar ışığında yeni veriler oluşturulması amaçlanmıştır. Bu şekilde keşfedici araştırma yapılarak din ve ahlak eğitimde materyal kullanması konusunda yeni veriler ortaya konulmuştur. Bu verilerin ışığında dinî ve ahlaki eğitim alanında kullanılabilecek yeni, özgün materyaller üretilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIĞI

Milli Eğitim Bakanlığının öngördüğü öğretim programı kapsamındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12), Temel Dinî Bilgiler ve Kur'an-ı Kerim derslerindeki konular dikkate alınmış ve materyal örnekleri bu alana uygun olarak üretilmiştir. Din eğitimcilerinin bu alanlara uygun materyal kullanımı ve üretimi amaçlanmıştır.

⁷ Suat Cebeci, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, 1.b., İstanbul: Alfa Yayınları, 1997, s.40-56

⁸ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*, Ankara: Rehber Yayınevi, 1982, ss.34-38

⁹ Ali Özdoğan v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (ed.) Kaan Böke, 4.b., İstanbul: Alfa Yayınları, 2014, ss.322-361

5. TANIMLAR

Din: Dil bakımından, Arapça “deyn” kökünün mastar veya isim olduğu kabul edilen kelimedir. Terim anlamı adalet, durum, ceza, mükâfattır.¹⁰ Tezimizde din tanımı İslam dini kapsamında ele alınmıştır.

Din Bilimleri: Tabiat ilimlerinden ayrı olarak, maneviyat ilimlerini rasyonel bir şekilde kavrama düşüncesindeki bilimlere “din bilimleri” denir.¹¹ Bu bağlamda çalışmamızı din bilimleri içerisinde değerlendirdik.

Ahlak: Genel tanımda iyi ve kötü olarak nitelendirilmesine yol açan manevi huy ve bunların etkisiyle ortaya çıkan bütünü adıyla Kuran ve sünnet açısından ahlak: İslam dini aşiret ruhunun, rekabet ve küçümseme duygusuyla geçici hazlara düşkünlüğün doğurduğu kaba ve hoyrat geleneklerin karşısında, insanın nefisini dizginlemesidir.¹² Bu tezde, ahlak kavramı, İslam ahlakı tanımı kapsamında kullanılmıştır.

Din ve Ahlak: Tarih boyunca din ve ahlak adlı iki inanç ve uygulama sistemi iç içe geçmiştir ve bu ikisini ayırıp saf bir rasyonel ahlaka ulaşılması söz konusu değildir.¹³ Din ve ahlak, birbirini destekleyen ve birbirinden beslenen iki kavram olarak değerlendirilmiştir. Değerler eğitimi ahlak kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca ahlak kavramı içerisinde kültürel değer yargılarımızı da içine alan bir kullanımda bulunulmuştur.

¹⁰ Günay Tümer, “Din”, *DİA*, C.9, 1994, s.312

¹¹ Günay Tümer, “Din (Din Bilimleri)”, *DİA*, C.9, 1994, s.333

¹² Mustafa Çağrıncı, “Ahlak”, *DİA*, C.2,1989, ss.1-9

¹³ Emile Durkheim, *Moral Education (Ahlak Eğitimi)*, (çev. Oğuz Adanır), 1.b. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2004, s.24

BİRİNCİ BÖLÜM
EĞİTİMDE MATERYAL

Bu bölümde “materyal” kavramı üzerinde durularak eğitimdeki konumunun mahiyeti ortaya konulmuştur. Materyaller; görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel diye bir bütün olarak ele alınmıştır. Bu uygulama çerçevesinde ilke ve nitelikler daraltılmayıp tüm materyalleri kapsayan bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ilke ve nitelikler göz önüne alınarak din ve ahlak eğitiminde materyal kullanılması ve geliştirilmesi tavsiye edilmiştir.

1.1. EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TANIMI

Teknoloji, eğitime eldeki bilgi ve tekniklerle anlam kazandırmaktır. Başka bir ifadeyle, eğitim yoluyla elde ettiğimiz bilgi ve becerilerin daha işlevsel konumuna gelmesini sağlayacak şey, teknolojidir. “Teknoloji” deyince aklımıza makine gelir. Aslında teknoloji, makinelerden çok bilgilerimizi anlamlaştırmayı sağlayan vasıta¹⁴

Teknoloji, günümüzde her alanda amaca götüren araç olarak kullanılmaktadır. Biz de bu kullanımı eğitim alanında ele alacağız.

Eğitim ve öğretim kavramlarının eğitimciler tarafından tanımları yapılırken, eğitim teknolojisi ve öğretim teknolojisi diye ayrıma gidilmiş ve aralarındaki farklar ortaya konmuştur.¹⁵ Ancak kanaatimize göre eğitim teknolojisini anlamak için öncelikle öğrenme, eğitim ve program geliştirmenin ne olduğunu bilmemiz gerekmektedir. Çünkü bazı kaynaklar eğitim teknolojisi*, bazı kaynaklar öğretim teknolojisi** ve bazı kaynaklar da ise hem eğitim hem de öğretim teknolojisi*** isimleriyle adlandırılmaktadır. Hâlbuki içerik olarak bu kaynaklar aynı konuları ele almaktadır. Bu ayrımın yapılması ya da bu kavramların birbirleri yerine kullanılmasının sebebi eğitim ve öğretim tanımlarından kaynaklanmaktadır.

Öğrenme, davranışçı kurama göre, “davranış değişikliği” olarak adlandırılır. Davranış ise insanda üç tip eylemdir: doğuştan gelen reflekslerimiz, gelip geçici tepkilerimiz ve doğuştan bulunmayan sonradan öğrenilmiş davranışlarımızdır. Dışarıdan gelen uyarıcılara verilen tepkilerin tekrarlanması sonucunda kazandığımız

¹⁴ Tuğba Yanpar Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 11.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2012, s.3

¹⁵ Halil İbrahim Yalın, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 25.b., Ankara: Nobel Akademi yayıncılık, 2012, s.5

* Ö. Alkan, a.g.e., 2005 yılı basılı kitabının başlığı “Eğitim Teknolojisi”

** Ö. Yalın, a.g.e., 2012 yılı basılı kitabının başlığı: “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme”

*** Ö. Çilenti, a.g.e., 1988 yılı basılı kitabının başlığı: “Eğitim Teknolojisi ve Öğretim”

davranışlara öğrenme denir.¹⁶ Eğitim ise, ülkemizde davranışçı kurama göre, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değiştirme meydana getirme süreci” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷ Yine hem öğrenme hem eğitim tanımlarının ortak yönlerinden dolayı eğitim ve öğretim teknolojilerinin birbirleri yerine kullanılması doğaldır. Ancak Alkan’a göre eğitim genel; öğretim özel ifadeler içerdiği için öğretim teknolojisi, özel öğretim yöntemi için kullanılırken, eğitim teknolojisi, her alanı kapsayacak şekilde genel bir ifade yerine kullanılmıştır.¹⁸

Din eğitimi açısından eğitim teknolojisini değerlendirirsek, din öğretimi, yukardaki eğitim tanımından da yola çıkarak, “Bireylerin din ile ilgili davranış geliştirmelerini planlı bir şekilde organize etmektir” şeklinde yapılabilir. Çünkü din öğretimini teknoloji ile desteklediğimizde öğrenim ve öğretimin niteliğinin artacağını varsayabiliriz. Bu tanımlı yapmamızın sebebi şöyle ki; öğretim ortamının özelliklerini tespit etmek, araç gereçleri hazırlamak ve bilgisayar destekli eğitim sunmak gibi işlevler öğretim teknolojisine aittir.¹⁹ Bu bağlamda dinî öğrenmeleri organize edecek şey, teknolojidir. Din öğretiminin yaygın ve örgün olarak değerlendirildiğini göz önüne alırsak; uzaktan eğitim için teknoloji vazgeçilmez olacaktır. Çünkü din öğretimi teknolojisinin bir diğer işlevi de uzaktan eğitim materyalleri geliştirmek ve bunların etkilerini incelemektir.

Eğitim-öğretim sürecinde eğitim teknolojisi, bilginin “nasıl” öğretileceği konusuyla ilgilenmektedir. Bu sebepten her türlü eğitimde kullanılan araç-gereç, eğitim teknolojisinin kapsamına girmektedir.²⁰

Din öğretimi teknolojisi, belli aşamalar içinde ve bu aşamaların birbiriyle ilişkisi içinde oluşan bir süreçtir. Geliştirme (hazırlama), tasarlama, uygulama, teori(pratik), yönetme, değerlendirme birbirleriyle ilişkisi olan bu sürecin adımlarıdır.²¹ İlk aşama olan tasarlama aşamasında araç ve materyallerin sıfırdan kurgulanması ve taslakların oluşturulması sağlanır. Daha sonraki aşamalarda, din öğretimi teknolojisi, eğitim materyallerini ele alan hiyerarşik bir düzen ile devam eden sürecin içinde nasıl bir araç-gereç ile öğretileceğine cevap verir.

¹⁶ Kamuran Çilenti, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, 6.b., Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1988, ss.9-11

¹⁷ Çilenti, a.g.e., s.13

¹⁸ Cevat Alkan, *Eğitim Teknolojisi*, 8.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, s.15

¹⁹ Mehmet Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*, 1.b., Kayseri: Laçın Yayın Evi, 2013, s.18

²⁰ Osman Samancı, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Erzurum: (y.y.), 2004, s.71

²¹ Korkmaz, a.g.e., s.20

1.2. MATERYALİN TANIMI

“Materyal” kelimesinin kökenine baktığımızda, öncelikle bu kelime ile ilgili kavramlar üzerinde durmak faydalı olacaktır. Materyal kavramı ile araç-gereç kavramlarının ilişkisi vardır. Kısaca bu kavramların kelime kökenleri şu şekildedir:

“Araç” kelimesinin sözlükteki ilk tanımı; bir işin yapılmasını, bir sanatın icrasını sağlayan nesne, ikinci tanımı ise; bir amaca ulaşmak için kullanılan şey, vasıta, olarak verilmiştir²². Diğer kullanımı ise; bir şeyi elde etmek için yararlanılan kimse ya da şey olarak geçmektedir.²³

“Gereç” kelimesinin sözlükteki anlamı; bir işin yapılması için kullanılan “nesne, malzeme, materyal”, şeklindedir.²⁴ Bir başka ifadeyle; bir şey yapmak, bir yapı ortaya koymak, bir ürün oluşturmak vb. için kullanılması gereken nesne ya da nesnelerdir.²⁵

Materyalin sözlük anlamı ise; Fransızca kökenli olup Türkçe dilindeki “gereç” kavramıyla örtüşmektedir.²⁶

Araç, gereç ve materyalin tanımlarına baktığımızda birbirleriyle bağlantılı olduklarını görmekteyiz. Şöyle ki, bu kelimeler birebir örtüşmeler dahi birbirlerinin yerine kullanılmaları da yanlış olmayacaktır. Eğitimle ilgili araç, gereç ve materyal kavramlarının kavram kargaşası içinde olduğundan söz edilmektedir.²⁷ Bu kelimelerin terim anlamlarına indiğimizde karışıklık diye ifade edilen durumun son derece normal olduğu görülmektedir. Çünkü araç ve gereçler Türkçe kelimelerdir, materyal kelimesi Fransızca kökenlidir. Ancak, farklı dile ait kelimeler olsalar da anlam itibariyle birbirlerinin yerine kullanılmışlardır.

Araç ve gereç kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmaları normal olsa da kelime anlamlarında farklılıklar vardır. “Araç”, bir şey için vasıta iken, bu vasıta olarak kullanılacak nesnelere de “gereç” denmektedir. Öğretimde ise şöyle küçük bir ayrıma gidilmektedir; bir sistemi işlevsel hale getiren büyük hacimdeki parçalara “araç” denirken, bu büyük parçaları ortaya çıkartan küçük yapılara “gereç” denilmektedir.²⁸ Örnek verecek olursak bilgisayar, bir araçtır; içinde bulunan her bir program gereçtir.

²² Ahmet Topaloğlu, *Türkçe Sözlük*, 1.b., İstanbul: Kapı yayımları, 2014, s.74

²³ Ali Püskülüoğlu, *Arkadaş Türkçe Sözlük*, 4.b., Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2003, s.75

²⁴ Topaloğlu, a.g.e., s.450

²⁵ Püskülüoğlu, a.g.e., s.391

²⁶ Topaloğlu, a.g.e. s.842; Püskülüoğlu, a.g.e., s.664

²⁷ Mehmet Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*, 1.b., Kayseri: Laçın Yayın Evi, 2013, s.21

²⁸ Korkmaz, a.g.e., s.22

Mesela Power Point ile bir sunum hazırlıyorsak; bir şeyler ortaya koyuyorsak bu artık öğretim aracı haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle, bizim için öğretime vasıta olmuştur. Bu program içinde hazırlanan bir takım sunumlar artık bizim öğretim materyalimizdir.

Konunun anlaşılması bakımından öğretim araçlarına; bilgisayar, projeksiyon (yansıtım) aleti, yazı tahtası, yerine göre televizyon, drama yapılacak sahne gibi unsurları örnek verirken, öğretim gereçleri ve öğretim materyalleri için de üzerinde yazılan-çizilen, etkinliklerden oluşan kavram haritaları veya kazanımlar üzerine hazırlanmış bir pano veya afiş, hazırlanmış sunu sayfaları vb. unsurları örnek verebiliriz.

Öğretim tasarımı ve teknolojisi, öğretimin tasarlanması ve öğretim hedeflerine uygun araç ve materyallerin kullanılmasını kapsamaktadır.²⁹ Öğretimde hedeflenen amacı desteleyen teknolojik aletlerden basit araçlara, tebeşir, tahta gibi bütün eşyalar öğretim materyali kapsamında değerlendirilebilir. Milli Eğitim Bakanlığı da bu konu üzerinde özellikle durmuş ve çalışmalar başlatmıştır.³⁰ Her ders için bu materyal kullanımı önemli olduğu gibi din öğretimi programlarında da materyal kullanımı önemlidir. Din öğretimi programında geçen ilkelerde şu ifade yer almaktadır:

Öğrenme-öğretme etkinliklerinde, kazanımların edinilmesine yardımcı olabilecek uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanılır.³¹

Bu amaçla görülmektedir ki materyal din eğitimi için her öğretmenin önemsemesi gereken bir konudur. Materyalin eğitim teknolojisindeki durumunu din eğiticileri de fark etmelidirler. Bu bağlamda, eğitim teknolojisinin tarihi sürecine kısaca bu çalışmada değinilmiştir.

1.3. EĞİTİM TEKNOLOJİSİNİN TARİHİ

İnsanların günlük ihtiyaçlarını gidermek ve hayatlarını kolaylaştırmak için yaptıkları ilk bilimsel faaliyetler aynı zamanda teknolojinin oluşmasını ve gelişmesini de sağlamıştır.³² Çünkü teknolojinin tanımına baktığımızda, insan yaşamını kolaylaştıracak her şeyin bu kapsamda ele alındığını görmekteyiz.³³ Teknoloji,

²⁹ Yanpar, a.g.e., s.9

³⁰ Bkz. FATİH Projesi, EBA (Eğitimde Bilişim Ağı).

³¹ Bkz. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010, s.9

³² Feride Ersoy, "Teknolojinin Tarihçesi ve Eğitimde Kullanılması", *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, (ed.) Ramazan Sever- Erol Koçoğlu, 1b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2013, s.25

³³ Ersoy, a.g.e., s.21

eğitimcilerin öğrencilere uygun eğitim materyalleriyle istenilen kazanımın kısa zamanda kazandırabilmesine yardımcı araçtır. Eğitimde teknoloji, eğitimde var olan tüm yöntem ve teknikleri içermektedir. Aynı zamanda, öğretim kuramlarının uygulanmasına fayda sağlayan teknoloji, problem analizi ve bu problemlere ilişkin çözümlerin bulguları, bulguların uygulamaları, sürecin değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi için gerekli tüm yöntemleri kapsayan bir süreçtir.³⁴

İlk eğitim teknolojisi olarak kullanılan materyal abaküstür. Fiziksel olarak eğitim teknolojisi alanında ilk olan bu materyal, milattan 3000 yıl önce Çinliler tarafından kullanıldığı rivayet edilmektedir.³⁵

İnsanlık tarihi boyunca bütün toplumlarda eğitim için çağın teknoloji imkânları neyse o kullanılmıştır.³⁶ Bu tarihi süreçte yazının icadı büyük bir kırılma noktası olmuştur. Matbaanın icadıyla ikinci bir kırılma meydana gelmiştir. Matbaa ile beraber eğitimde bir kolaylık ve yaygınlaşma meydana gelmiştir. 15. yüzyılda Avrupa’da kitap basımı 250 adetten Johannes Gutenberg’in matbaasıyla otuz binleri bulur. Üçüncü bir kırılma da kitle iletişim araçları icadı ile olur. Öğrenmek artık çok daha kolay ve hızlıdır. Bu son aşamadaki gelişim insanlara ücretli veya ücretsiz eğitim alabilme hakkını sağlamıştır.³⁷ Bu üç aşamalı ilerleme teknolojinin ilerlemesiyle doğru orantılı olarak bir devinim kazanmıştır.

Eğitim için kitaplar araç-gereç olarak önemlidir. Zira 1440’lı yıllarda matbaanın icadıyla batıda kutsal kitaplar yanında başka kitaplar da basılıyordu.³⁸ Bu sayede öğrenmek, bilgi edinmek insanlar için kolaylaştı. Çünkü bilgiyi ulaştıracak olan kitaplar yaygınlaşmaya başladı.

Öğrenme teknolojisinde önemli sıçrama 20. yüzyılda İkinci Dünya Savaşı sonrasında meydana gelmiştir. Davranışçı ve bilişsel psikoloji bağlamında eğitim

³⁴ Zeki Kaya, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2006, s.25

³⁵ Ahmet Baytak, *Eğitimde Web Teknolojilerinin Kullanımı*, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s.5

³⁶ Tuğba Yanpar Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 11.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2012, s.11

³⁷ Feride Ersoy, a.g.e., s.28

³⁸ Yurdagül Mehmedoğlu, *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi*, 1.b., S.186, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları(İFAV) 186, 2001, s.39

sürecinin sistematik gelişmesi üzerine görsel-işitsel araçlar dikkate alınır hale gelmiştir.³⁹

Türkiye’de eğitim araçlarına radyoyu da eklememiz gerekmektedir. Çünkü 1921 yılında Muallim Mektebi’ndeki musiki konseri İstanbul Üniversitesi tarafından gerçekleştirildi. Yine İstanbul Üniversitesi tarafından 1927-1936 yılları arasında telsiz telefon başka bir ifadeyle, radyo yayını yapıldı.⁴⁰ Bu kullanım eğitim materyali açısından önemlidir.

Bir diğer etkili gelişim, Avrupa’da televizyonun 1950’lerde icadıyla olmuştur. Bu çağda renkli televizyon ile eğitim farklı boyut kazanmıştır.⁴¹ Yayın yapılması eğitimin yaygınlaştığının ve kolaylaşma yolunda ilerleme sağlandığının bir göstergesidir.

1980 yılında mikro-bilgisayar eğitim teknolojisini etkileyerek ders materyalleri artmasıyla bilişsel psikoloji önceki etkisini kaybetti. Zamanla öğretim teknolojisi, davranışçı psikolojiyle sistemleştirilerek yaygınlaşmış ve materyal artışı meydana gelmiştir.⁴² Günümüzde eğitim teknolojisinde davranışsal kuramlar hala etkisini göstermekte ve bu psikolojiyle hareket edilmektedir.

1.4. MATERYAL TASARIMINDA BULUNMASI GEREKEN NİTELİK VE İLKELER

Materyal olarak kullanılan malzemeler algısal ayırt edebilirlik, anlamsal çağrışım, telaffuz edilebilirlik, kavramsal gruplandırma gibi özelliklere dikkat ederek seçilirse, kolaylıkla öğrenciler tarafından kavranır.⁴³

Aşağıda yer alan maddelerde materyallerde bulunması gereken özellikler ve materyallerin yapı elemanlarında eğitimcilerin dikkat etmesi gereken noktalara değinilmiştir. Bu bölümde tüm materyaller açısından ortak noktalar dikkate alınarak genel ilke ve nitelikler ortaya konmuştur.

³⁹ Tuğba Yanpar Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 11.b., Ankara, Anı Yayıncılık, 2012, s.12

⁴⁰ Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), *Gazetecilik Radyo Tv Tarihi*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 2008, ss.15-19

⁴¹ Yanpar , a.g.e., s.11

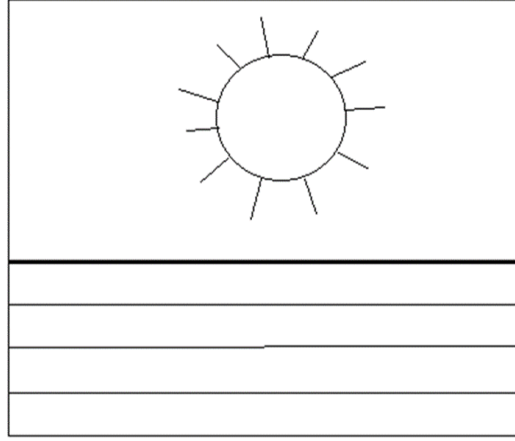
⁴² Yanpar, a.g.e., s.14

⁴³ M. Ertuğrul Uçar, “Öğrenme Psikolojisi İle İlgili Temel Kavramlar”, *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Şerife Işık Terzi, 2.b., Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık, 2015, ss.307–308

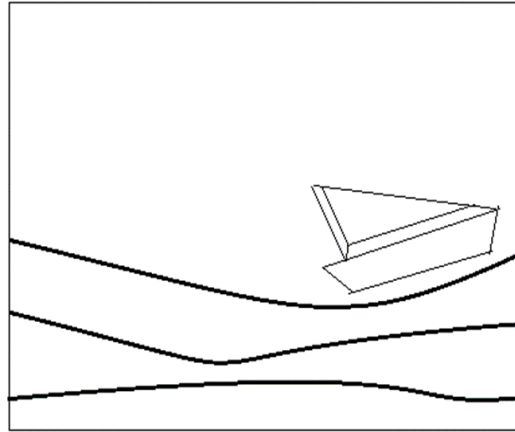
1.4.1. Çizgi

Bir tek çizgi bile insanlara birçok ifade aktarabilir. Çizgileri kategorize edersek; dikey, yatay, eğik ve köşegen çizgilerden bahsetmemiz yerinde olacaktır. Dikey çizgiler, güç ve kuvvet; yatay çizgiler, sakinlik, derinlik, durgunluk; eğik veya köşegen çizgiler hareket duygularını insanlara vermektedir.⁴⁴ Mesela; düz çizgiler denizin sakinliği gibi sakinlik hissi verir (Bkz. Şekil 1). Eğik ve köşegen çizgiler, derinlik ve hareket hissini verir; denizin hareketliği gibi (Bkz. Şekil 2). Dikey çizgiler ise çizgilerin kalınlığı ve inceliği değişikçe etki gücü de değişir. Kalınlıkları farklı aynı boylarda çizgiler olmasına rağmen aralarında boyları farklı algısı vermektedir. (Bkz. Şekil 3) Aynı zamanda yatay çizgiler genişlik, dikey çizgiler uzunluk artırıcı etkiye sahiptirler.⁴⁵

Şekil 1: Düz Çizgiler

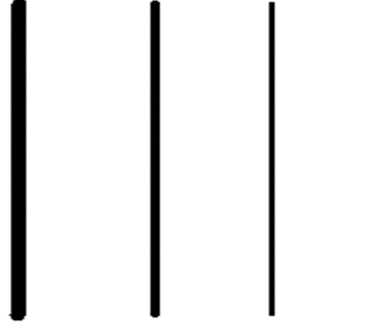
Şekil 2: Eğik ve Köşegen Çizgiler

⁴⁴Yalın, a.g.e.,ss.106-107

⁴⁵ Edip Koşar, Harun Çiğdem, “Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (ed.) Edip Koşar v.d., 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003, s.46

Şekil 3:Düz Çizgiler

1.4.2. Şekil

İki boyutlu biçimler olan şekiller bir araya getirildiklerinde anlamlı bir bütün oluştururlar. Çok basit şekillerden oluşan bir bütün kolaylıkla kavranarak öğrenme gerçekleştirilebilir.⁴⁶ İnsan algısı şema ve senaryo oluşturmaya yatkın bir yapıdadır. Kişiler karşılaştıkları durumları veya çevrelerini olması gereken şekliyle şema ederler ve böylece algılarındaki bu şemalar eksik kalan kısımları tamamlamalarını sağlar. Bir ortamda veya bir olay örüntüsünde şema-senaryo oluşumunu sağlayan parçalar şekillerdir. Şekiller şema halini oluşturur ve kalıcı öğrenme sağlanır.⁴⁷ Artık şemalar insan beyninde belirgindir. Şekiller, şema ve senaryo oluşturmak için önemlidir. Şekiller, birleşerek başka bir şekli oluşturabilir ve bu oluşum da anlamlı bir sembol haline gelebilir. Mesela ay şekli ve yıldız şekli bayrağımızı oluşturur ve bayrak demek din demek, vatan demek olarak şema edilmiş değişmez bir öğretilerdir. Bayrağını gören her vatandaş, aynı duygu ile birilerinin ifade etmesine ihtiyaç kalmadan, aynı şekillerden aynı duyguyu hisseder. Bu değişmez bir öğretilerdir.

Özellikle din ve ahlak eğitiminden söz ediyorsak şekillerin insanların algısında toplumsal veya kişisel ne ifade ettiğinden haberdar olmalı ve ulaşılmak istenilen amaca uygun şekiller kullanılarak ulaşılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, insanlar şema ve senaryo oluşturarak bilgiyi kavrarlar ve insanlara kavratılan bu bilgiler kalıplaşır.

⁴⁶ Yalın, a.g.e, s.108

⁴⁷ Jeanne Ellis Ormrod, “Uzun Süreli Hafıza II: Bilginin Yapısı”, *Öğrenme Psikolojisi (Human Learning Sixth Edition)*, (çev. Hasan Atak), (çev. ed. Mustafa Baloğlu), 6.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015, ss.243-245

Şekil 4: Osmanlı Tuğrası

Osmanlı tuğrasında yer alan terazi şekli, dünyada genel olarak adaleti temsil eder. Altında bulunan kitaplar, Kur'an-ı Kerim ve Kanunnameler anlamına gelir ve bu şekiller, Osmanlı'da adaletin Allah'ın kanunu olduğunu gösterir.

1.4.3. Harfler

Bir yazı materyali olsun veya bir görsel- işitsel materyal olsun harfler her alanda kullanılabilir. Bir materyali tasarlarırken, bir sunum hazırlarken harflerin şekline, aralarındaki boşluklara, puntosuna, büyüklük-küçüklük dengesine dikkat edilmelidir. Dikkatsizlikten dolayı ortaya çıkan süslü ve fazlaca dekoratif yazılar, harfler arasında gereğinden fazla boşluk bırakılmış yazılar, tüm harfleri büyük yazarak oluşturulan yazılar insanın algısını zorlar ve anlaşılması mümkün olmayan harf yığına döner.⁴⁸

Şekil 5: Harfler

<p><i>Ey Âdemoğulları! Her mescitte zîynetinizi takınınız (güzel ve temiz giyinin). Yiyn, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.</i></p> <p><i>Araf 7/31</i></p> 	<p>Ey Âdemoğulları! Her mescitte zîynetinizi takınınız (güzel ve temiz giyinin). Yiyn, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.</p> <p>Araf 7/31</p>
--	--

⁴⁸ Edip Koşar, Harun Çiğdem, “Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (ed.) Edip Koşar, v.d., 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003, s. 49

1.4.4. Alan (Boş / dolu)

Materyalin uzay boşluğunda kapladığı alan, materyalin hacimidir. Hacimlerinin var olduğu çevresel alan ise, açık alan ve kapalı alan olarak ikiye ayrılır. Boşluk olan kısım açık alanı, materyaller ile dolu olan kısım kapalı alanı ifade eder.⁴⁹ Aynı zamanda bu alan yerleştirmesi üzerine yapılan araştırmada sol üst köşeye yerleştirilen materyalleri insanların daha çok hatırladığı ortaya konmuştur. Sağ alt köşe ise en az algılanan bölümdür. Bu incelikleri göz önünde tutarak materyal öğelerini yerleştirmemiz gerekmektedir.⁵⁰

Gestalt kuramından etkilenen Kurt Lewin, alan kuramı ile insanların fiziksel ortamda küçük bir değişimin bütün alanı etkilediğini ve insanların psikolojisinin bu değişimden etkilendiği görüşünü savunmaktadır.⁵¹ İnsanları alanlar etkilediğine göre o alanda kullanılan materyaller dikkatli seçilmelidir. Hitap ettiğimiz kitlenin psikolojik alt yapısını göz önünde bulundurarak materyal tasarımı yapılmalıdır. Başka bir ifadeyle, sınıf alanı içinde kullanılacak her türlü materyal öğesi, öğrencilerin kişilik yapısında izler bırakacaktır.

Şekil 6: Tasarım İlkesine Aykırı Alan Kullanımı

⁴⁹ Yalın, a.g.e, ss.108-109

⁵⁰ Edip Koşar, Harun Çiğdem, "Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri", *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (ed.) Edip Koşar, v.d., 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003, s.46

⁵¹ Özlem Tagay, "Gestalt Kuramı", *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Şerife Işık Terzi, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015, s.442

Şekil 7: Tasarım İlkesine Uygun Alan Kullanımı

DİN NEDİR?

Din, sözlükte itaat, hesap, sorumluluk ve hüküm anlamlarına gelir. Terim olarak din, akıl sahibi insanları kendi özgür iradeleriyle iyiye ve doğruya yönelten ve onların mutluluğunu amaçlayan kurallar bütünüdür.

İSLAMİYET'E GÖRE DİN:

Dinin, yaratılışın bir gereği (fitri) olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah i sanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler."** (Rum, 30) Bu ayette bütün insanların, Allah (c.c.) 2'in Hz. Âdem'den itibaren bildirdiği tevhit inancını benimsemeye yatkın olarak yaratıldığı anlaşılmaktadır. Ancak zamanla din duygusu, aile ve çevrenin de etkisiyle farklı biçimlerde ortaya çıkabilir. Peygamberimiz (s.a.v.)³ bu durumu şöyle ifade etmiştir: **"Dünyaya gelen her insan fitrat üzere (tek Allah'a inanma eğiliminde) doğar; sonra anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar."** (Müslim, "Kader", 22-25)

ÖRNEKLER BULALIM

"Din, insanı iyiye, güzele, doğruya yönlendirir." yargısını destekleyecek örnekler bulunuz.

Din merhametli olmayı öğütler.

.....

.....

.....

Yukarıdaki sayfa alanı kullanımında metin yerleşiminde hizalama, tekrar, bütünlük mevcuttur. Konunun kavranması daha kolaydır. İlk örnekte ise bir düzen içinde metinler yerleştirilmediğinden konuya odaklanmak zordur.⁵²

1.4.5. Boyut

İnsanların boyut algısını yatay veya dikey çizgiler, renkler, şekillerin birbirlerine olan mesafeleri etkilemektedir. Yatay çizgiler boyutu tahmin etmede fayda sağlar. Renklerin tonu açık ve parlak olan şekiller daha büyük algılanır.⁵³ Mesela bir film sahnesinde evler, insanlar, ağaçlar yer almaktadır ve bunların alan ilişkilerini kavradığımızdan her bir nesne bizim için doğru boyut algısını ifade edecektir. Bir

⁵² Bkz. Robin Williams, *Non Designer's Design Book*, California: Peachpit Press, 2004.

⁵³ Yalın, a.g.e., s.110

nesnenin boyutunu anlamamız için, nesnelerin kompozisyonun neresinde bulunduğunu görmemiz gerekmektedir. (Bkz. Şekil 8)

Şekil 8: Boyut

Yukarıdaki ilk resimde âlemin boyutu anlaşılır. Ancak ikinci resimde minareler ve kubbe ile uyumundan âlemin boyutu anlam kazanır.

1.4.6. Doku

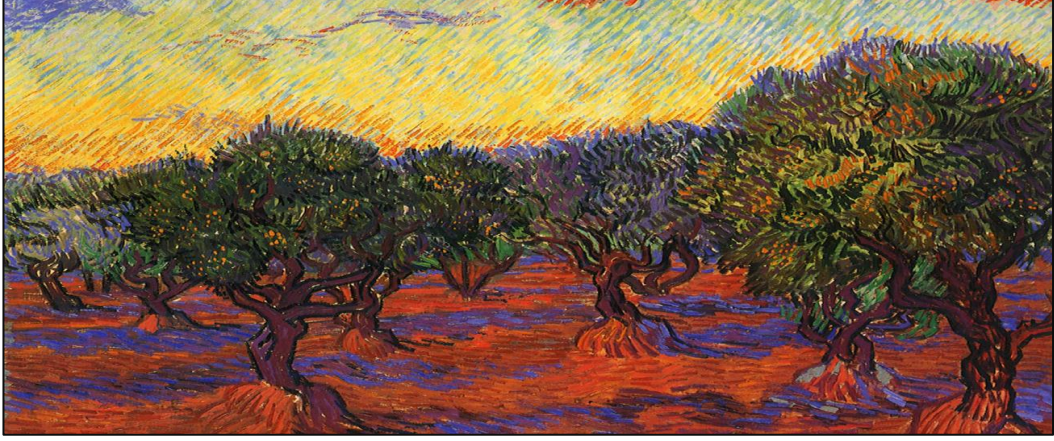
Materyal tasarımında seçilen araç-gereçlerin değişmez özelliğinden biri, insanların duyu organlarıyla algılayabileceği dokulardır. Aynı zamanda dokular; düz, pürüzlü, mat, parlak, saydam, renkli olma nitelikleriyle materyale ifade kazandıran bir özellik taşırlar.⁵⁴ Doku özelliğine sahip bir materyal gerçeklik duygusunu oluşturur ve boyutsal olarak kavramları algılamamızı sağlar. Gerçeği yansıtmak istediğimizde materyallere doku niteliği vermemiz gerekir.

Beş duyu organımızla doku hissini elde edebileceğimiz gibi görsel olarak bu hissi sağlamamız mümkündür. Bunu hem renk kullanımıyla hem de şekillerde boyut kazanımıyla sağlayabiliriz (Bkz. Şekil 9)*. Doku hissi şekillere verilen gölgelendirme, eğim, saydamlık vs. özellikler ile sağlanır (Bkz. Şekil 10).

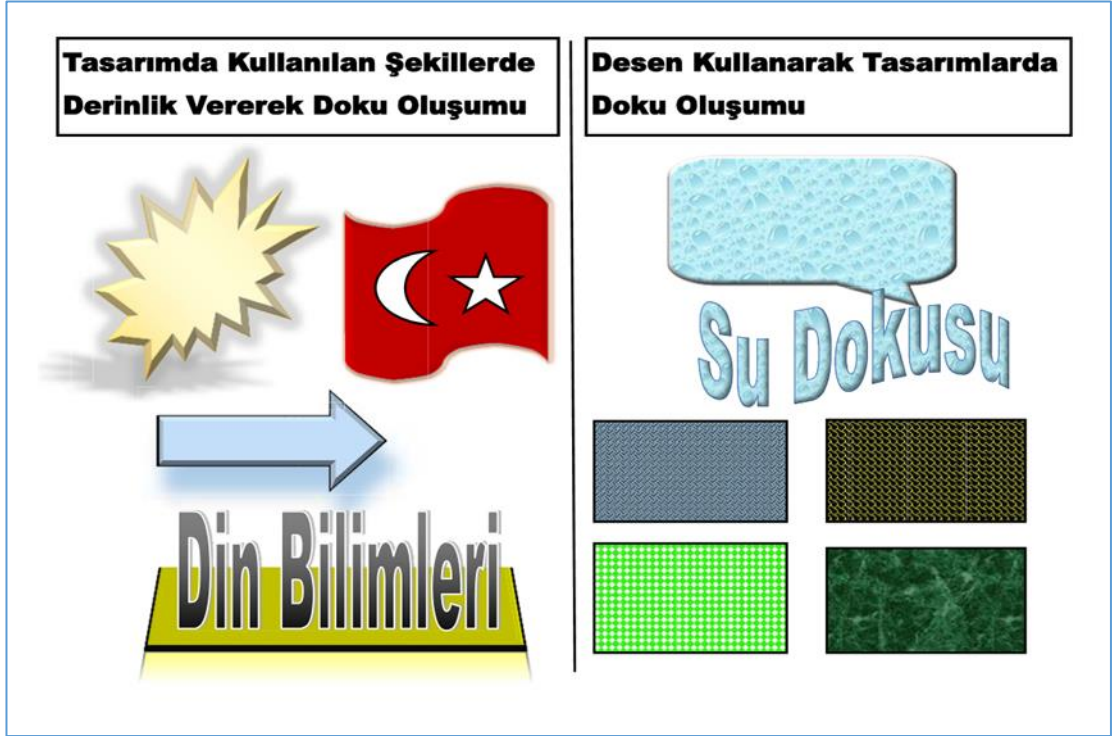
⁵⁴ Edip Koşar, Harun Çiğdem, “Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (ed.) Edip Koşar, v.d., 1.b., Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2003, s.47

* Vincent Van Gogh’a ait bu resimde görüldüğü gibi resimlerde doğru renkler kullanarak resme doku kazandırılır.

Şekil 9: Resimde Görsel Doku

Şekil 10: Şekilde Görsel Doku

1.4.7. Renk

Renkler, insanlara psikolojik olarak etki etmektedir. Bu etkiler odaklanma, saldırganlık seviyesi, stres oluşturma sonuçları meydana getirebilir. Dünyaya geldiğimiz andan itibaren renklerle iç içeyiz ve yaşam alanlarımız renklere anlamlar yüklemektedir. Bu alanlardan biri de kültürel alandır. Her kültür renkleri kendi açısından anlamlandırır.

Bu anlamlandırma kültürler arasında tam tersi bile olabilir. Mesela beyaz renge Batı toplumu saflık anlamı yüklerken Asya toplumu matem, hüznün anlamı yüklemektedir.⁵⁵

İslam kültürünün zenginliklerinden biri olan Tasavvufta renkler farklı manalar taşımaktadır. Mesela Nakşilere göre zikirle meşgul olan kimselerin kalbinde sırasıyla kırmızı, sarı, beyaz, yeşil ve mavi renkler zuhur ettiği düşüncesi mevcuttur. Yine Esrar Dede olarak adlandırılan mutasavvıfın şiirlerinde kırmızı önemli bir yer tutar. Kırmızı, üzeri nur-zulmet karışımı perdelerle örtülü olan nefsi, yani nef-i mülhimeyi simgeler.⁵⁶ Bir materyal hazırlarken yaşadığımız ortamın kültürel şartları göz önüne alınmalıdır.

Renklerin insanlar üzerinde psikolojik etkileri olduğu varsayılmaktadır. Eğer dikkat çekmek isteniyorsa kırmızı, uyarıda bulunulmak isteniyorsa sarı, sakinlik, rahatlatıcı bir his verilmek isteniyorsa yeşil renkler kullanılmalıdır. Ayrıca uzaklık anlatılmak istenildiğinde arka planda mavinin etkili olduğu düşünülmektedir.⁵⁷

Materyallerde materyalin etkinliğini bilinçli kullanmanın yolu da renklerin birbiriyle ilişkisini gösteren renk çemberinden yararlanmaktır. Bu çembere göre bitişik olan renkler birbirleriyle uyumludur. Tam karşılıklı olan renkler tamamlayıcı ya da bütünlüycidirler. Bütünlüyci renkler birlikte kullanıldıklarında verilmek istenen etkiyi artırarak dikkat çekerler. Uyumlu renkler ise birbirlerinin etkisini zayıflatırlar. Kırmızı, sarı ve mavi ana renklerdir ve diğer renkler bu renklerin karışımından meydana gelir⁵⁸ (Bkz. Şekil. 11, Şekil. 12).

Renkler sıcak ve soğuk olarak da kategorize edilmektedir. Sıcak renkler: Sarı-turuncu ve kırmızıdır. Bu renkler özellikle dikkat çekilmek istenen yerlerde kullanılarak öğrencilerin algısını harekete geçireceklerdir. Soğuk renkler ise: yeşil, lacivert ve mordur. Bu renkler de tabanda, arka planda kullanılırsa öğrenciler üzerinde rahatlatıcı bir his oluşturacaklardır.⁵⁹

⁵⁵ Nihat Çalışkan, Elif Kılıç, "Farklı Kültürlerde ve Eğitimsel Süreçte Renklerin Dili", *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, C.15., S.3., 2014, ss.69-85

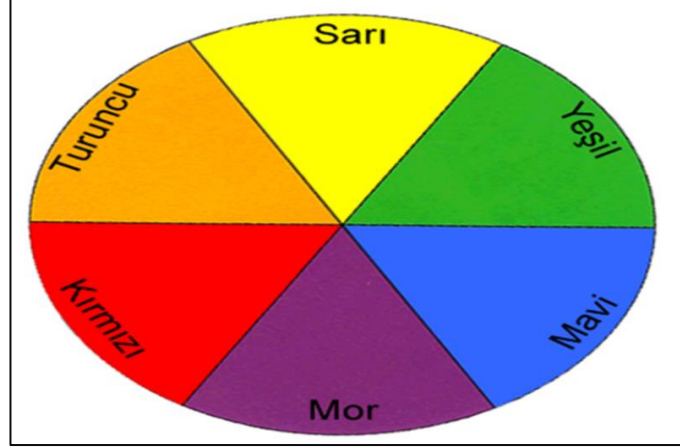
⁵⁶ Mahmut Kaplan, "Esrar Dede Divanında Renkler", *Turkish Studies Dergisi*, C.8, S.1, Ankara, 2013, ss.1793-1816

⁵⁷ Koşar, a.g.e., s.48

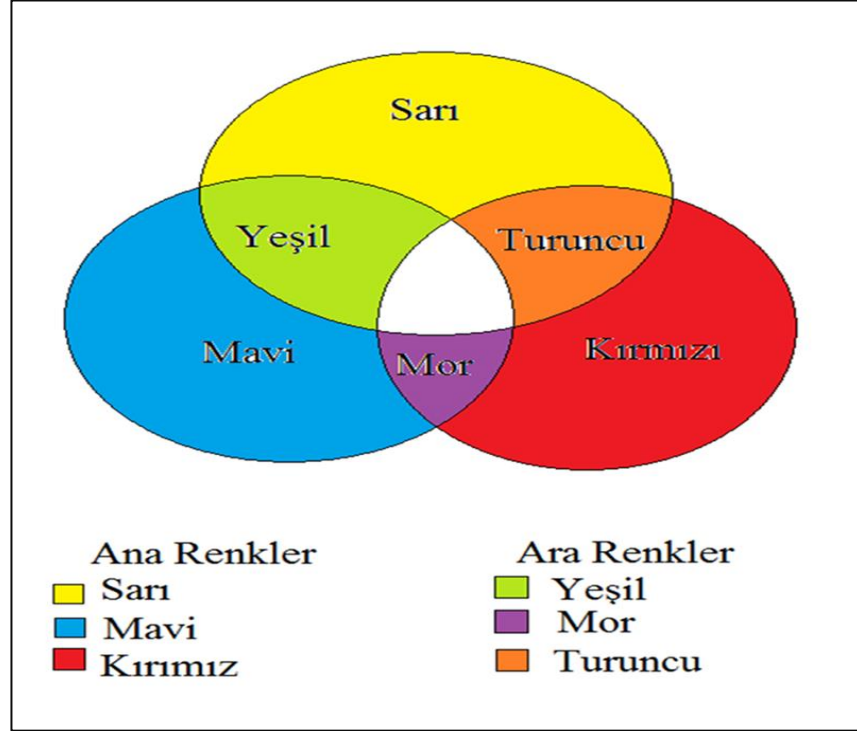
⁵⁸ Yalın, a.g.e., s.112

⁵⁹ Koşar, a.g.e., s.49

Şekil 11: Renk Çemberi

Şekil 12: Ana ve Ara Renkler

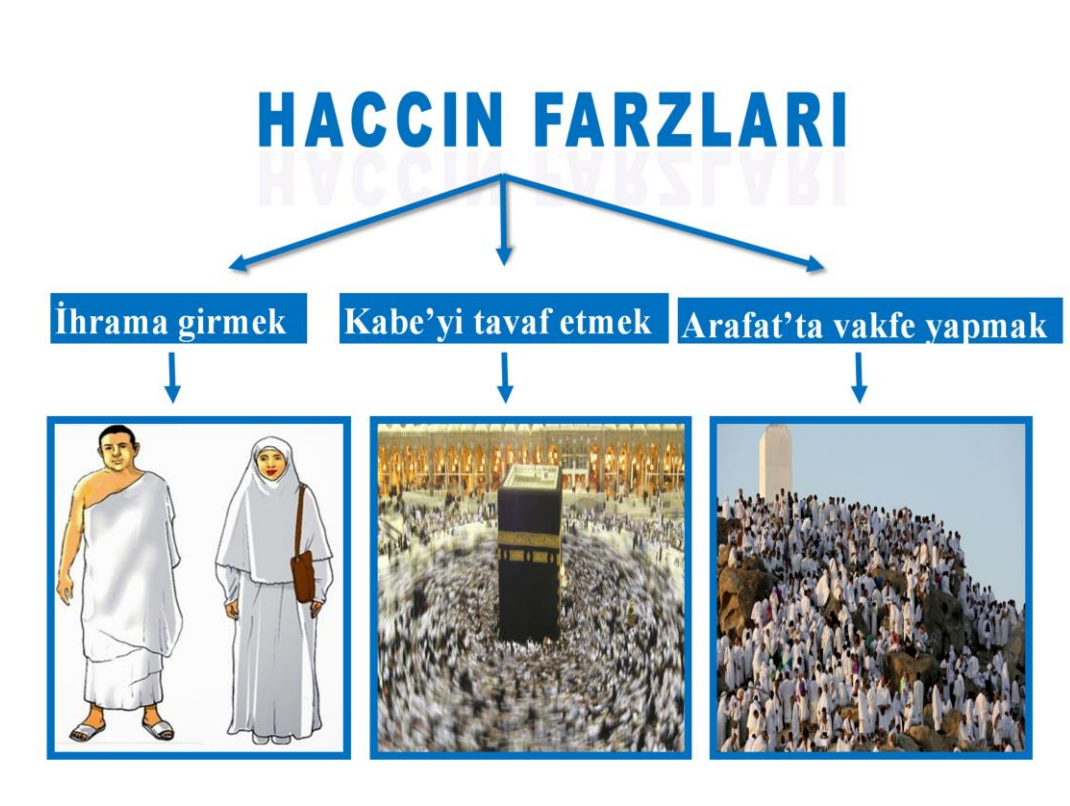
1.4.8. Bütünlük

Bir materyali tasarlarken dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan birisi de bütünlüktür. Çünkü birbiriyle alakası olmayan materyallerin amacı hedefine ulaşamaz. Öğeler arasındaki bu ilişkiyi ve bütünlüğü, işaret araçları, oklar, şekil, renk, çerçeve gibi görsel araçlarla sağlayabiliriz.⁶⁰

⁶⁰ Yalın, a.g.e., s.114

Bütünlük ilkesinin amacına ulaşabilmesi için “yakınlık” ve “tekrar” tekniklerinden faydalanılmalıdır.⁶¹ Bu ilkenin sağlanması için öğeler arasındaki mesafelerin doğru ve öğelerin devamlılığının yerinde olması gerekmektedir. Mesela cümle kurarken, kelimeleri oluştururken kullandığımız harfler arasındaki uzaklık veya yakınlık, kelimeyi algılanır hale getirir. Kelimeler arasındaki uzaklık ve yakınlığın tekrarı da cümlelerin algılanmasını sağlar. Bir başka ifadeyle, görsel öğeler arasındaki yakınlık-uzaklık ilişkisi ve bu kurulan ilişkinin tekrarı öğelerin zihinde bir bütün olarak algılanmasını sağlar. (Bkz. Şekil 13)

Şekil 13: Bütünlük

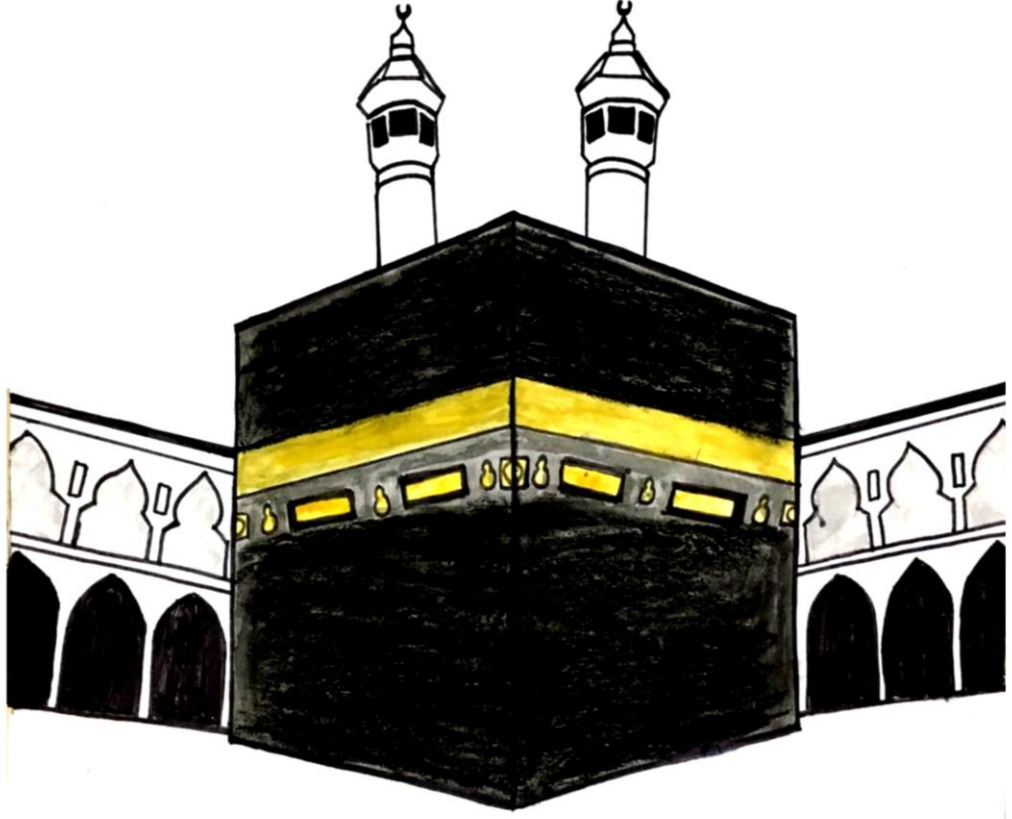
1.4.9. Denge

Tasarımda yerleştirilen öğeler birbirini dengeler nitelikte olmalıdır. Bu denge informal ve formal olmak üzere ikiye ayrılır. Simetrik olan, iki tarafı her bakımdan eşit olarak yerleştirilen formal dengedir (Bkz. Şekil 14). İnformal denge ise, aynı ağırlıkta öğe kullanılırken öğelerin veya şekillerin yerleşmesinde düzen olmayan dengeye denir (Bkz. Şekil 15). Bu denge daha dinamik görüntü verir, hareket katar.⁶²

⁶¹ Bkz. Hüsnü Şahin, *Görsel Tasarım*, <http://uniamasyagorseltasarim.blogspot.com.tr/>, (01.10.2017)

⁶² Yalın, a.g.e., s.115

Şekil 14: Formal Denge

**“...Gücü yetenlerin
o evi (Kâbe’yi) hac-
cetmesi, Allah’ın
insanlar üzerinde
bir hakkıdır...”**

Al-i İmran/ 97

**“Ey inananlar!
Allah size haccı
farz kılmıştır.”**
Hadis-i Şerif

Şekiller, simetrik düzen dikkate alınarak yerleştirilmiştir.

Şekil 15: İnfomal Denge

Sayfayı ortadan ayırdığımızda şekiller arasında tam bir düzen veya simetri yoktur.

1.4.10. Hizalama

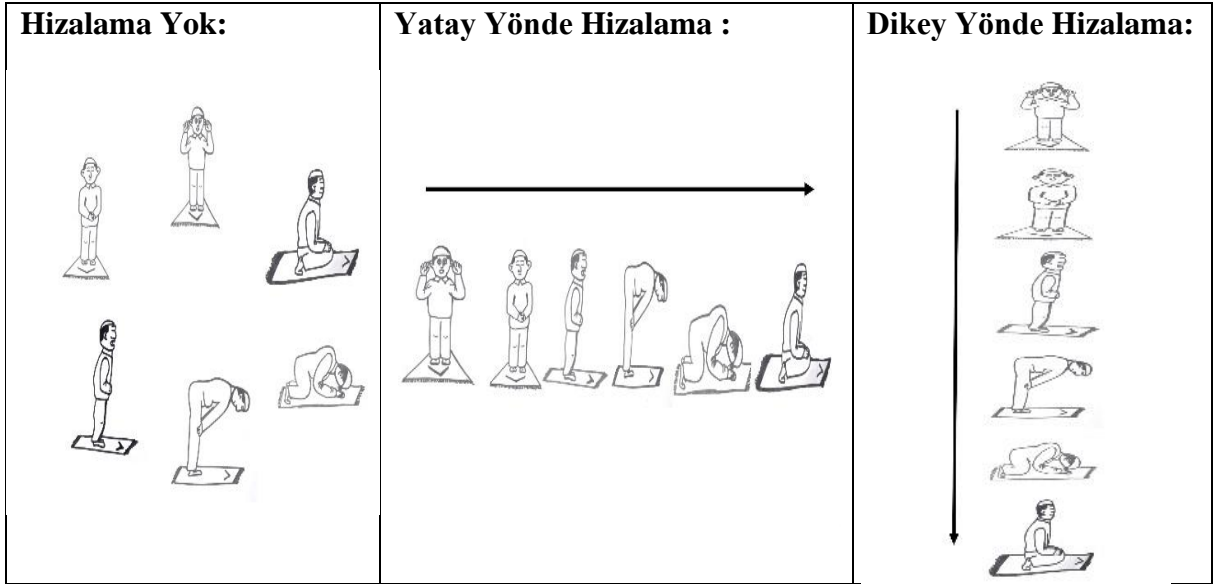
İnsanın algısı hizalanmış nesnelere yatkınlık göstermektedir. Başka bir ifadeyle, yatay veya dikey hizalanmış düzeni daha çabuk kavrar ve öğrenir.⁶³ (Bkz. Şekil 16)

Örnek verecek olursak, bu tez hizalama ilkesi kullanılarak hazırlanmıştır. Başlıklar ve paragraf başları aynı hizada tutularak (belli ölçülere uyarak sayfa girintileri oluşturma) daha rahat bir algılayış sağlanması bekleniyor. Başlık girdisi ona uygun paragraf başı ve maddeleştirilmiş bölümlerin madde hizalaması belli ölçülere ve bir uyuma göre hazırlanmıştır. Buradaki amaç, insanın gözünü yormadan kolayca okunmasını sağlamaktır.

Aynı şekilde içeriğinde belli bir hizalama bulunan notalar kulağa seslerin düzenli gelmesini ve sesin anlamlı halde algılanmasını sağlar. Bu hizalama dinleyici için bestelenmiş bir eser gibidir.

Aşağıda ilk kısımda namaz hareketleri dağınık, orta kısımda yatay ve son kısımda dikey hizalama dikkate alınarak yerleştirilmiştir. Yatay ve dikey hizalamada namaz sırası rahatlıkla algılanabilirken dağınık yerleştirmede namazın başlangıç ve sonuç hareketlerinin sırası algılanmamaktadır.

Şekil 16: Hizalama

1.4.11. Yakınlık

Birbirlerine yakın duran her şeyde bir bütünlük algısı oluşur. Mesela insan psikolojisi, birbirine yakın nesnelere anlamlı sembol, harflerin arasındaki mesafenin

⁶³ Yalın, a.g.e., s.116

yakın olmasını kelime, notaların yakın zamanda vurgulanmasını müzik bestesi olarak algılar.⁶⁴ (Bkz. Şekil 17)

İster bir yazı materyali olsun ister görsel materyal olsun yakınlık ölçülerine dikkat edilmelidir. Çünkü birbirine yakın öğeler arasında birbirinden uzak öğelere göre daha kolay ilişki kurulur.⁶⁵ Bir yazıda satırlar arası uzaklığın eşit ve dengeli şekilde konulması veya birbiriyle ilişkili nesnelere yakın mesafede yerleştirilmesi buna örnek verilebilir.

Şekil 17: Yakınlık

- Segâh İlâhi -
SORDUM SARI ÇİÇEĞE

Beste: Tahir Karagöz
Güfte: Yahus Emre

Düyek

Sordum sarı çi çe ğe Annen baban var mıdır Annen baban var mıdır

Çi çek ey dü r Der vi ş ba ba An nem ba ban toprak dır

Hak lâ î lâ he il lâ l lah Allah Lâ î tâ he il lâ l lah d.c.

1.4.12. Benzerlik

İster görsel materyal hazırlayalım isterse işitsel, benzerlik niteliği materyal hazırlamada dikkat edilmesi gereken bir konudur. Çünkü benzer biçimler, şekiller ve sesler birlikte algılanırlar. Beynimiz benzer olanları ortak grupta toplar ve ortak algılar (Bkz. Şekil 18). Görsellerde olduğu gibi işitsel algımız da bu şekilde işler.⁶⁶ Sesler ve şekiller içeren materyalleri beynimiz benzerlik açısından gruplar. Bu gruplama da bizim algılamamızı kolaylaştırır. Bu bağlamda öğretim ilke ve yöntemlerinde benzeşim tekniği (analoji) geliştirilmiştir. Bu teknik ile gerçek olanla ulaşılamayan arasında benzerlik kurarak öğrenme gerçekleştirilir.⁶⁷ Mesela, cennet olgusu dünyada var olan güzel bahçeler ile analogi yapılarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Örneğin; Kur'an-ı Kerim'de, Allah benzerlik kurarak olayları açıklamıştır.

"Rablerini inkâr edenlerin durumu şudur: Onların işleri, fırtınalı bir günde rüzgârın

⁶⁴ Özlem Tagay, "Gestalt Kuramı", *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Şerife Işık Terzi, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015, ss.437-438

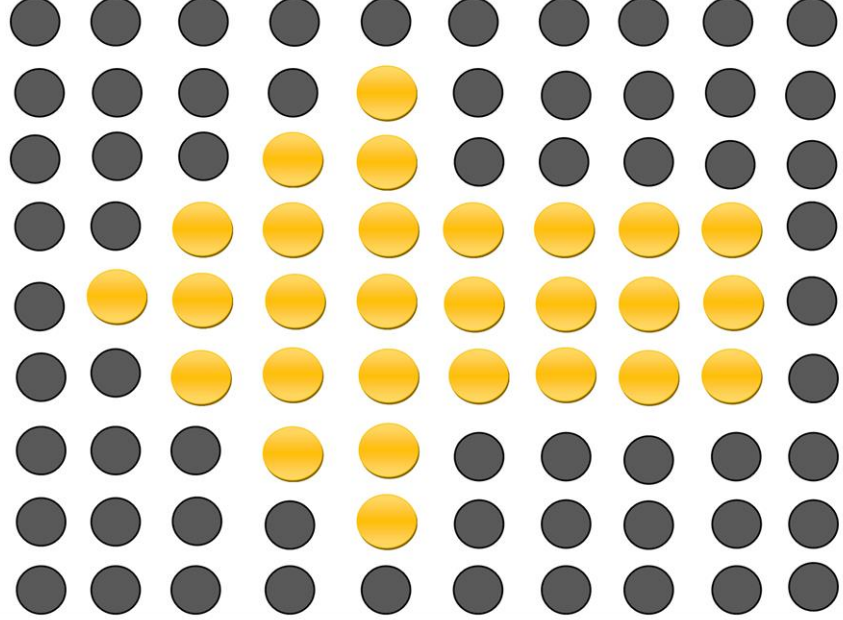
⁶⁵ Yalın, a.g.e., s. 118

⁶⁶ Filiz Bilgi, "Gestalt Ve İnsancıl Yaklaşımda Öğrenme", *Eğitim Psikolojisi*, (Ed.) Binnur Yeşilyaprak, 12.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014, ss.278-279

⁶⁷ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 9.b., İstanbul: Alkım Yayınları, 1998, ss.80-82

şiddetle savurduğu küle benzer...”⁶⁸ Bu ayette, İnkârcının durumunun şiddetli rüzgâr karşısında savrulan küllere benzetilmesi, bilinmeyen ile bilinen arasında benzerlik kurulmasıdır.

Şekil 18: Benzer Şekiller

Aynı renkteki şekilleri ortak algıladığımız için ok şeklini görürüz.

1.4.13. Süreklilik

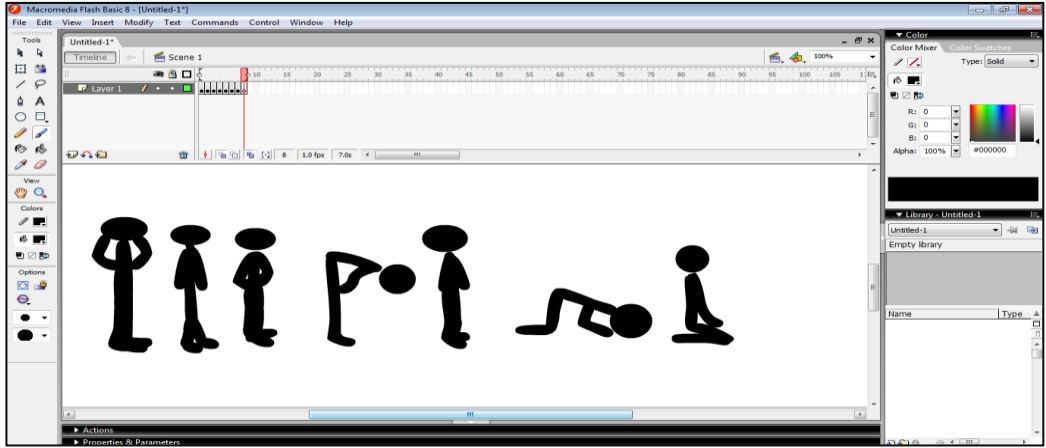
Bir alan içerisinde bulunan öğeler, aynı yönde giden bir akış algısı ile beynimiz tarafından algılanır.⁶⁹ Eğitimde kalıcı davranış gerçekleşmesi için kullanılan materyalin bir bütün içinde algılanması gerekmektedir. Parçaları bir bütün halinde görmemizi sağlayan özellik sürekliliktir. Art arda devam eden öğeler süreklilik oluşturur ve anlamlı bir bütün halinde algılamamızı sağlar. Mesela, notaların art arda dizilişi sürekliliktir ve beste olarak algılanır. Animasyon yapımında kullanılan resim karelerinin sürekli geçişi hareketli olarak algılamamızı sağlar. Saniyede her bir resmin devamlı şekilde verilmesi hareket hissini verir. Canlandırma yöntemi süreklilik ilkesinin gerçekleşmesinin güzel bir örneğidir (Bkz. Şekil 19).*

⁶⁸ İbrahim, 14/18.

⁶⁹ Bilgi, a.g.e., ss.277-278

* Üçüncü bölümdeki “3D Oyun-Canlandırma” başlığında resimlerin canlandırması tekniğini yer almaktadır ve bu kullanılan teknik süreklilik ilkesine örnek teşkil etmektedir. Resimlerin belli bir süreyle art arda yerleştirilmesi ve resim karelerinin sürekli tekrarı canlandırmayı oluşturur. Bu resim kareleri artık hareketli bir film parçasıdır ve bunu sağlayan resimlerdeki akışın sürekliliğidir.

Şekil 19: Süreklilik

1.4.14. Vurgu

Materyalde vurgulanmak istenen alan, ister yazı olsun ister görsel materyal olsun, şu gibi yöntemler kullanılarak vurgulanabilir: dikkat çekilmek istenen bölümün boyutu daha büyük olabilir, ok ve benzeri başka araçlar ile hedef gösterilebilir, vurgulanacak öge diğer öğelerin kesiştiği alana yerleştirilebilir, renk uyumu dikkate alınabilir. Renk uyumundan kasıt daha parlak renk veya birbirlerine zıt renklerdir.⁷⁰ Renk kısmında da belirttiğimiz gibi renk çemberinde karşıt renkler birbirinin etkisini artırırken yan yana bulunan renkler birbirlerinin etkisini azaltırlar.

Yazılı materyaller ise vurgu, yazı boyutunu değiştirme, yazıyı renklendirme, kalın yazı kullanma, yazıda italik sitil kullanma veya yazıyı kutu içine alma durumlarından biriyle oluşturulur.⁷¹ Bu şekilde dikkat çekilmesi istenen öğeler vurgulanmış olur.

Şekil 20: Vurgu

<p>Günlük konuşmalarımızda sıkça kullandığımız dinî ifadelerden biri de “ALLAH’A ŞÜKÜR.” dür. Bu ifade “ELHAMDÜLİLLAH.”, “HAMDOLSUN.”, “ÇOK ŞÜKÜR.”, “ALLAH’A ŞÜKÜRLER OLSUN.” gibi çeşitli şekillerde kullanılır.</p> 	<p>Günlük konuşmalarımızda sıkça kullandığımız dinî ifadelerden biri de “Allah’a şükür.” dür. Bu ifade “Elhamdülillah.”, “Hamdolsun.”, “Çok şükür.”, “Allah’a şükürler olsun.” gibi çeşitli şekillerde kullanılır.</p>
--	--

⁷⁰ Yalın, a.g.e., s.116

⁷¹ Yalın, a.g.e., s.153

1.4.15. Ses Seviyesi

Sesin tanımı “titreşim yapan bir kaynağın hava basıncında yaptığı dalgalanmalar ile oluşan ve insanda işitme duygusunu uyaran fiziksel bir olaydır”⁷² şeklinde yapılmaktadır.

Bu ses dalgalarının doğru şekilde iletilmemesi sonucu oluşan gürültünün eğitime pek çok zararları vardır. Bunlardan bazıları: iletişimi engeller, çalışma etkinliklerini azaltır, problem çözme yeteneğine engel olur, pek çok öğrenme etkinliklerinin kalitesini azaltır.⁷³

Ses seviyesi desibel (dB) ölçü birimiyle 0 ile 140 dB arasında belirlenmektedir. En düşük sesin yoğunluğu 0 dB'dir. Bundan 10 defa daha güçlü olan 10 dB, 100 defa daha güçlü olan ise 20 dB olarak ifade edilir. İnsana rahatsızlık verecek sesler 85 dB ve üzeridir. 85 dB üzerindeki sesler insanda duyma kaybına sebep olurken 120 dB acı sınırı ve en son sınır olan 140 dB kalıcı hasarlara sebep olan ses seviyesidir.⁷⁴

Bir eğitimcinin materyal tasarımında sesin azlığı veya çokluğu konusuna dikkat etmesi gerekmektedir. Günümüzde bu ses seviyesini kolaylıkla ölçen pek çok araç vardır. İnternet çağının yaşandığı bu zamanda ses ölçerleri (Sound Meter) akıllı telefonlara indirilip rahatlıkla kullanılabilir.

⁷² Çağatay Güler, Zakir Çobanoğlu, *Gürültü*, 1.B., S.19, Ankara, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994, s.11

⁷³ Güler, Çobanoğlu, a.g.e, ss.13-15

⁷⁴ Makine Mühendisleri Odası, “Okullarda Akustik Konfor”, İzmir, 2015, <http://www.iccevrekalitesi.net/pdf/3.pdf> (30.01.2017), ss.5-6

İKİNCİ BÖLÜM
DİN VE AHLAK ÖĞRETİMİNDE MATERYAL

Bu bölümde “Türkiye’de eğitim koşullarına uygun din eğitim materyali nasıl hazırlanır?”, sorusuna cevap aranmıştır. Bu arayış sonucunda din eğitimi için materyallerin durumu ve önemi ortaya konmuştur.

1.5. DİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNDE MATERYALİN YERİ

Eğitim ve öğretim psikolojisi alanlarında yapılan araştırmalar, öğretimde materyale dikkat çekmektedir. Şöyle ki, bu araştırmalara göre öğrenilenlerin;

- % 83’ü görme,
- % 11’i işitme,
- % 3,5’i koklama,
- %1.5’i dokunma,
- % 1’i tatma duyuları yoluyla gerçekleştiği ortaya konulmuştur.^{75*}

Bu duyularla ilgili araştırmalar aşikâr olarak göstermektedir ki, insanlar en fazla görerek öğrenmektedirler. Aynı zamanda bu araştırma genel öğrenme ile alakalı olduğu gibi, din öğretimi için de önemlidir. Çünkü din öğretimi, özel öğretim yöntemleriyle ilgili olduğu gibi genel öğretim yöntemleriyle de sıkı ilişki içindedir. Din öğretimi yöntemleri diğer öğretimlerden beslenir ve gelişir. Diğer öğretim yöntemleri de din öğretim yöntemlerinden beslenir ve gelişir.⁷⁶

Yukarıda verilen yüzdelerle bakılınca ikinci sırada işitme dikkat çekmektedir. Çünkü din öğretimi denilince, dinleyici ve anlatan konumu akla gelmektedir. Bu bağlamda, bu yüzdeler göz önünde bulundurulmalıdır. Dersin kazanımına etki etmek için materyal kullanılması gerekliği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu da % 11’i işitme olan öğrenme kalitesi yükseltilmeli ki, daha etkili ve verimli bir din öğretimi sağlanmış olsun.

Eğitim için başvuru olan tüm yollar öğretim metotları kapsamındadır. Eğitimde ilke, metot, teknik, taktik ve öğrenme birbiriyle bağlantılıdır. Öğretim ilkeleri çoğu eğitim kaynağında seviyeye, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa, ekonomiklik ilkesi olarak sıralanır. Bu ilkeler ışığında eğitimde

⁷⁵ Kamuran Çilenti, Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, 6.b., Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1988, s.35

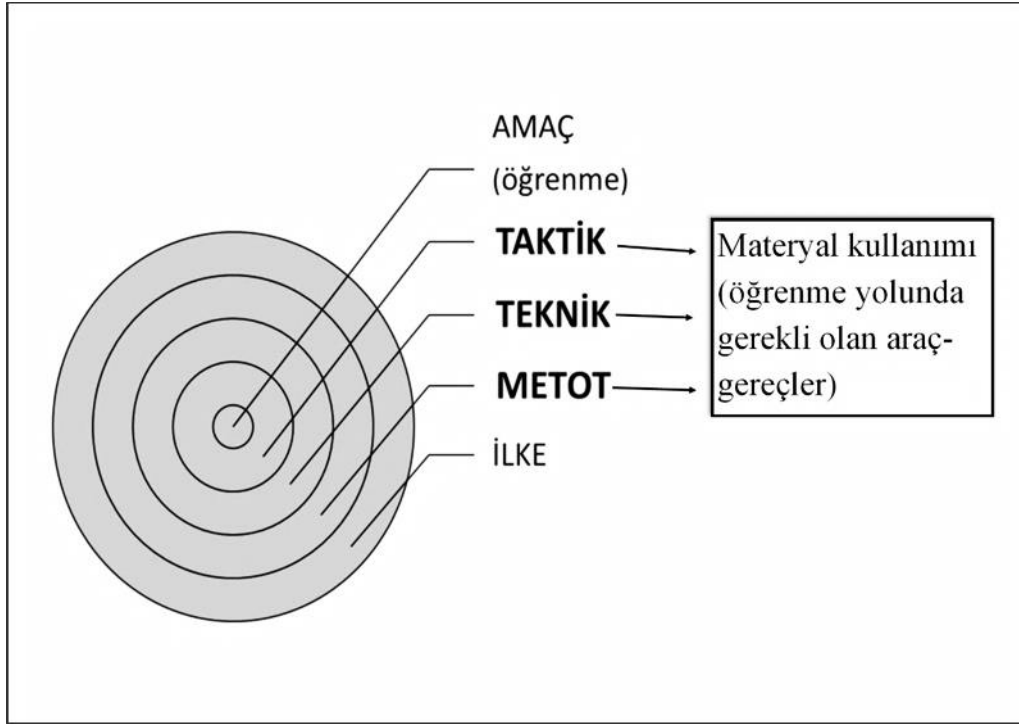
* Bu yüzdeler Edgar Dale (1900-1985)’nin ortaya koyduğu yaşantı konisinin bilimsel bulgularına dayanmaktadır. (Bkz. Edgar Dale, Audio-Visual Methods in Teaching, Drayden Press (Drayden Basın), 1946, s.39, http://ocw.metu.edu.tr/file.php/118/dale_audio-visual_20methods_20in_20teaching_1_.pdf, (2.11.2017))

⁷⁶ Süleyman Akyürek, *Din Öğretimi: Model Strateji Yöntem ve Teknikler*, 4.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015, ss.8-12

metotlar belirlenir. Bir sonraki adımda teknik devreye girer. Teknik ise, metodun dar çerçevesidir. Örneğin; deney, gözlem, soru-cevap, sınav ve ödevler bu gibi tekniklerdendir. Bir sonraki adımda taktikler; sözgelimi, gizli metotlar oluşturulur ve artık amaca ulaşılmış ve öğrenme sağlanmış olur.⁷⁷

Şema şeklinde ifade edecek olursak (Bkz. Şekil 21)

Şekil 21: Amaç, Taktik, Teknik, Metot, İlke ve Materyal Kullanım İlişkisi

Şekil için, Çetinkaya'nın kitabındaki Amaç, Taktik, Teknik, Metot, İlke ilişkisi tablosunu⁷⁸ dikkate alarak bu ilişki içerisinde materyal kullanımının yeri tespit edilmiştir.

Eğitim ve öğretimde ilke ve metotların yardımcısı materyaldir. Çünkü materyalin işlevi eğitim ilkelerini sağlamaktadır. Şöyle ki, materyal ve teknoloji kullanmadaki işlevsel amaç; eğitimi soyuttan somuta, basitten karmaşığa doğru tasarlamakta ve öğrencinin birçok duyu organına hitap ederek etkin öğretim gerçekleştirmektedir.⁷⁹ Aynı zamanda öğretimde materyal ve teknoloji kullanımı, eğitimi ekonomik hale getirmektedir. İstenen hedefe uygun materyal belirlemek, öğretmenlerin ve öğrencilerin zamanlarını daha az harcamalarını sağlar ve buna ek olarak doğru materyal kullanımıyla

⁷⁷Hasan Çetinkaya, *Eğitim Bilimine Giriş*, 4.b., Ankara: Nobel Yayınları, 2009, ss.76-83

⁷⁸ Çetinkaya, a.g.e., s. 76

⁷⁹ Tuğba Yanpar, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım*, 9.b., Ankara: Anı Yayınları, 2009, ss.110-111

öğrenim maliyeti olumlu yönde etkilenir. Bu şekilde öğrencilerin okulda kaldıkları süre verimli hale getirilerek daha faydalı bir ortam oluşturulur.⁸⁰

Eğitim, istenilen kazanımların kasıtlı veya kasıtsız meydana gelmesi yönüyle formal eğitim ve informal eğitim diye ikiye ayrılır. Aynı şekilde din eğitimi ihtiyacı da bu iki tür eğitim şekliyle giderilmektedir. İnsanlar dine duydukları ihtiyacı çevrelerine yönelerek gidermeye çalışırlar. Eğer bu ihtiyaç planlı, kasıtlı şekilde sağlanıyorsa formal; kasıt olmaksızın, plansız olarak çevreyle etkileşim sonucu sağlanıyorsa informal eğitimidir. Başka bir ifadeyle, öğrenme yönlendirilmiş, kasıtlı olabileceği gibi rastgele/kasıtsız da olabilmektedir. İnfomal eğitimde planlı bir kazanım gözetilmediği gibi herhangi bir materyal, araç, gereç bulunması amaçlanmaz. Ancak diğer eğitim türü olan formal eğitimde uzman kişilerce hazırlanmış araç, gereç ve materyal kullanımıyla eğitim gerçekleşir.⁸¹ Yalnız şu da unutulmamalıdır ki informal eğitimde planlı bir materyal hazırlanmasa bile çevre, başlı başına bir materyal kaynağıdır. Çevredeki araç-gereçleri materyal amaçlı kullanılabilir.

Diğer açıdan, kazanılması istenen hedef kasıtlı olur ve plansız/programsız olursa buna “din öğretme” denir. Eğer kasıtlı ve planlı/programlı olursa buna “din öğretimi” denir.⁸² Din öğretme ve din öğretimi kasıtlı fakat planlı olup olmama durumundan ayrılmaktadır. Dolayısıyla çevredeki herhangi biri dinî bilgi amacıyla birine dinle ilgili bir şeyler öğretebilir. Ancak bu din öğretimi olmaz. Çünkü din öğretimini uzman, bu alanda özel eğitim almış olan din öğretmeni tarafından gerçekleştirilir. Din öğretimi, amaçlı, planlı, programlı bir şekilde bireylerin din ile ilgili kalıcı izli davranış geliştirmelerini tasarlama, düzenleme sürecidir. Bu açıdan, öğretim teknolojisinin işlevinden bahsedecek olursak, öğrenme ve öğretme sürecinin tamamını belirli özel hedefler açısından sistematik olarak tasarlama, uygulama ve değerlendirme işlevlerini sıralayabiliriz.⁸³ Bu da göstermektedir ki, din öğretimini daha etkili hale getirme amacını sağlayacak “din eğitimi teknolojisi” dir.

Günümüzde üç tip öğrenme alanından bahsedilmektedir. Bunlar bilişsel, duyuşsal, devimsel alanlardır. Kişinin zekâsı bu alanlarda değerlendirilmektedir. Bireylerin

⁸⁰ Zeki Kaya, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2006, s. 29

⁸¹ Korkmaz, a.g.e., s.12-13

⁸² Süleyman Akyürek, *Din Öğretimi: Model Strateji Yöntem ve Teknikler*, 4.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015, s.5

⁸³ Korkmaz, a.g.e., s.20

bilişsel öğrenme alanları daha çok okulda öğrendikleri bilgi alanını kapsamaktadır. Bilişsel öğrenmenin, salt ezber ve üst düzey anlamlı öğrenme arasında birçok çeşitliliği vardır.⁸⁴ Ancak din öğretiminde ise salt ezber öğretimi yanlışlara yol açabilmektedir. Çünkü anlamlı hale gelmeyen ezber, kişinin sadece aklında belli süre yer etmesinden daha ileri gidemeyecektir. Bizim asıl amacımız, öğrencilere anlamlı öğrenmeyi sağlar hale getirmemiz olmalıdır. Din öğretimi, ezberle değil anlayarak öğrenme olmalıdır ki gerçek dindar bireyler yetiştirmiş olalım. Bunu sağlamak için de öğrenciye göre düzenlenen yöntem ve ortam hazırlanmalıdır. Bu ortamı hazırlarken şu unutulmamalıdır ki öğretilen bilgiler dinî bilgilerdir. Din öğretiminde amaçladığımız bilgiler, yalnızca bilişsel alanı ilgilendiren değil, aynı zamanda duyuşsal ve devimsel öğrenme alanını da kapsamaktadır. Örnekle açıklayacak olursak, namaz konusunda anlatım yoluyla bilgi verebilirsiniz ancak bu namaz ibadetinin öğretildiği anlamına gelmez. Çünkü namaz insanın fiillerinde ve duyuşsal alanında öğrenilmesi gereken, inanç boyutuyla var olan bir öğrenmedir. Namazın devimsel/psikomotor öğrenme boyutuna değinmeden bir öğretim yapılması mümkün değildir. Çünkü namaz şeklen davranış haline gelmesi gereken ibadettir. Örnekten de anlaşılacağı üzere din eğitimi çoklu bir eğitim alanına sahip olduğu daima göz önünde bulundurulmalıdır. Şöyle ki materyaller, din eğitiminde bu çoklu alanda öğrenime katkı sunarlar.

Eğitimde materyaller şu şekilde sıralanır: yazılı materyal, görsel materyal, işitsel materyal ve dokunsal materyal olarak.⁸⁵ Bu materyal çeşitleri göstermektedir ki öğrencilerin çoklu zekâ yapısına hitap etmek materyal ile sağlanabilir.

1.6. İSLAM EĞİTİM-ÖĞRETİM TARİHİNDE MATERYAL KULLANIMI

İslam tarihinde dini eğitim Peygamberimiz (s.a.v.)'e vahiy ile birlikte başlamıştır. Bu demektir ki, İslam eğitiminde kullanılan araçlar Hz. Peygamber (s.a.v.)'in vahiy almasıyla eş zamanlıdır. Çünkü ilk inen ayetlere dikkat çekecek olursak:

*“Yaradan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılınmış yumurtadan yarattı.
Oku! İnsana bilmediğini belleten, kalemlle (yazmayı) öğreten Rabbin en büyük
kerem sahibidir.”*⁸⁶

⁸⁴ Akyürek, a.g.e., ss. 14-16

⁸⁵ Korkmaz, a.g.e., s.73

⁸⁶ El-Alak, 96/1-5.

Bu ayet eğitim-öğretim açısından eğitimcilere önemli bir mesajdır. Bütün varlıkların eğitimcisi olan Allah “oku” emriyle hitap etmektedir. Bu hitap yine eğitimci denince ilk akla gelen varlık olan insanadır. Ayetin devamında tekrar “oku” emriyle insanın okumaktan başka çaresi olmadığına vurgu yapılmıştır. Ardından gelen ayette “kalem” geçmektedir. Kalemle yazı yazmak demek, bildiklerini sonraki nesillere aktarma fırsatı bulmak demektir.⁸⁷ İlk dini materyal, ilk ayette kullanılan kalem kelimesidir.

Kalem kelimesinin önemli bir dinî materyal olması, Kalem suresiyle de desteklenmektedir. Sureye adını veren “kalem” kelimesi ayette şu şekilde geçmektedir; “*Nun, kaleme ve onunla yazılanlara andolsun ki...*”⁸⁸. Bu ayet hakkındaki rivayete göre, kalem ilk yaratılandır ve Allah’ın emriyle iyiyi ve kötüyü yazmıştır. Bu ayette kullanılan “kalem” kelimesinin zahir manada, bilinen kalem olduğu vurgulanırken, kalem üzerine yapılan bu yeminle, insanın ilime yazarak ulaşmasının ne büyük nimet olduğu vurgulanmaktadır.⁸⁹ Peygamber Efendimizin (s.a.v.) eğitim ve öğretimde vasıta olarak okumaya ve yazmaya önem vermesi bu ayetlerin öğretisinin hayat bulmuş halidir.

Şunu diyebiliriz ki; din eğitiminde materyal kullanımının tarihini bu ayetle başlatabiliriz. Din eğitimini nesillere aktaran materyal aracı kalemle başlar. Kalem bir yazma ve bildiğini insanlara aktarma aracıdır. Yine, bu ayetler ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’in sünneti göstermektedir ki İslamiyet’in eğitimini ve öğretimini sağlayacak en önemli araçlar okuma ve yazmadır.

İnsana kalemle yazı yazmayı bahşeden Allah, insana araç-gereç kullanımını öğretmiştir. Zira o, insana eşyanın ismini öğretmiştir. Kur’an-ı Kerim’de bu şöyle ifade edilmiştir: “*ve Âdem’e bütün isimleri öğretti...*”⁹⁰ Bu ayet-i kerime her şeyin ismiyle birlikte Hz. Âdem’e eşyaların kullanımının öğretilmesine de delil olarak gösterilmiştir. Her şeyin ismini insana öğreten Allah’tır ve bu ayetler Hz. Âdem ile eşyaların insanlara öğretilişinin bir delilidir. Zira Hz. Âdem hem ilk insan hem de ilk din eğitimcisidir.

⁸⁷ Abbas Çelik, *Din Eğitimine Tarihsel Yaklaşım*, 1.B., Erzurum, Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2011, ss.24-25

⁸⁸ El-Kalem, 68/1.

⁸⁹ İbni Kesir, *Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri*, (çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner), C.14, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991, ss.8030-8033

⁹⁰ El-Bakara, 2/31.

İslam eğitim tarihi kronolojik olarak şu şekilde sıralanır: ⁹¹

- Hz. Peygamber Dönemi
- Medrese Öncesi Dönem
- Medrese Dönemi
- Yenileşme Dönemi: Tazminat ve 1. Meşrutiyet Dönemi, II. Meşrutiyet Dönemi
- Cumhuriyet Dönemi

Bu tarihsel süreçte din eğitimde materyal kullanımını ele alarak İslamiyet'te materyal kullanımı değerlendirmiştir.

1.6.1. Hz. Peygamber Dönemini Materyal Kullanımı

Açıkça şunu söyleyebiliriz ki, İslamiyet gelmeden önce Arap toplumunda ilim tahsili yok denecek kadar azdı. O dönemde yazı yazma, hesap bilme yeterliliği olmayan ancak sözlü edebiyatı gelişmiş bir toplum vardı.⁹² Okuma yazma bilmeyen toplumun ilim yoksunu olduğu ortadadır. İslamiyet ile birlikte yazı öğrenme, okuma-yazma faaliyetleri hız kazanmıştır. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ilim konusunda geçen “*İlmi yazı ile kaydediniz*” hadis-i şerifi eğitim açısından çok önemli materyal kaynağıdır.⁹³ Hz. Peygamber (s.a.v.), bizzat eğitimiyle ilgilendiği Ashab-ı Suffa'nın ayrıca yazı yazmayı öğrenmeleri için belirli kişileri görevlendirmiştir.⁹⁴

İslamiyet'in eğitim anlayışını Peygamber Efendimizin (s.a.v.) önemli uygulamaları açısından ele almamız gerekmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemine baktığımızda İslam eğitimi, hutbe; hitap, neşir ve davettir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Mescid-i Nebevi'yi inşa ettirdikten sonra Müslüman topluluğa İslam'ı tebliğ için bir hurma kütüğüne dayanarak hitap ediyordu. İslamiyet'e insanların akın akın girişi neticesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu kalabalığa hitabı kolay olması için minber yapıldı.⁹⁵ Hz. Peygamber (s.a.v.) Bizans İmparatorluğu, İran Kısrası, Habeş Necaşi Krallığı, Mısır Mukavısı, Umman Rüesası, Yemame Rüesası, Suriye Sınırında Yaşayan Gassan, Bahreyn Hükümdarı, Yemen Rüesası olmak üzere İslamiyet'i neşir

⁹¹ Abbas Çelik, *Din Eğitimine Tarihsel Yaklaşım*, 1b., Erzurum: Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2011, s.21

⁹² Şakir Gözütok, *İlk Dönem İslam Eğitim Tarihi*, 1.b., Ankara: Fecr Yayınları, 2002, s.73

⁹³ Süyûtî, *El-Camiu's-Sağir*, C.3, Hadis: 2942, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat Yayınları, 1996, s.99

⁹⁴ Mustafa Bakır, “Suffe”, *DİA*, C.37, ss.469-470

⁹⁵ İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 2.b., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004, s.137

faaliyetlerini sürdürmüştür. Buraya tebliğ amaçlı sadece elçi değil, mektup göndermiştir. Bu mektuplara Hz. Peygamber (s.a.v.) gümüşten bir mühür yaptırdı.⁹⁶

Bir diğer materyal kullanımı açısından dikkat çekici hadis-i şerif şudur: “Hz. Peygamber (sav) birgün yere çubukla, kare biçiminde bir şekil çizdi. Sonra, bunun ortasına bir hat çekti, onun dışında da bir hat çizdi. Sonra bu hattın ortasından itibaren bu ortadaki hatta istinad eden bir kısım küçük çizgiler attı. Resulullah (sav) bu çizdiklerini şöyle açıkladı: Şu çizgi insandır. Şu onu saran kare çizgisi de eceldir. Şu dışarı uzanan çizgi de onun emelidir. (Bu emel çizgisini kesen) şu küçük çizgiler de musibetlerdir. Bu musibet oku yolunu şaşırarak insana değmese bile, diğer biri değer. Bu da değmezse ecel oku değer.”⁹⁷Hz. Peygamber (s.a.v.), konunun anlaşılması için materyal kullanmıştır.

O dönemde ilmin yayılma yöntemlerine baktığımızda görüyoruz ki, Hz. Peygamber her metodu, o günün şartlarına ve ihtiyaca göre kullanmış ve bu bağlamda çeşitli materyallerden faydalanmıştır.

1.6.2. Medrese Öncesi Dönemi Materyal Kullanımı

Bu dönemde akla gelen ilk materyal yazıdır. Özellikle şehirlilerce yazı bir sanattı. İnsanlar yazı yazmayı ticaret amaçlı olarak gittikleri yerde öğreniyorlardı. Aynı zamanda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yazıya önem vermiştir. Zira Peygamberimiz, Bedir Gazasında (savaşında), gayrimüslimlerden esir düşen okuma yazma bilenleri Müslümanlara okuma yazma öğretmek şartıyla serbest bırakılacağını bildirmişti.⁹⁸ Bu da göstermektedir ki, İslam dininde okuma-yazma önemsenmiştir.

İlk devirlerde “Küttab” adında okuma yazma öğretimi yapan mektepler mevcuttu. Bu gibi küttaplardan kaynaklarda bahsedilir; sahâbeden Sa’d b. Ebi Vakkas’ın çocuklarına Amr b. Meymun el-Evdi’nin (H.74–77/693–696) bir dua metni verdiğinden bahsedilir.⁹⁹

⁹⁶ Ali Himmet Berki, Osman Keskinoglu, *Hz. Muhammed ve Hayatı*, 26.b., Ankara: Diyanet İşler Başkanlığı Yayınları, 2012, ss.335-336

⁹⁷ Buhari, “*Rikak*”, 3

⁹⁸ Ahmet Çelebi, *İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi*, 1.b., İstanbul: Damla Yayın Evi, 1976, s.33-35

⁹⁹ Ignaz Goldiher, “İslam’da Eğitim”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, (ed.) Mehmet Said Hatipoğlu, C.2., 7.S., Ankara, 1988, s.80

Sahabe dönemlerine ait bir diğer önemli materyal ise “levh” denilen tahtalardır. Ebu'd-Derda'nın eşi Ümmüd-Derda'nın ders okuttuğu çocuklar için bu tahtayı kullandığı kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰⁰

Anadolu'da İslam'a davetin ve İslami yaşayışın yaygınlaşmasında Sufiler önemli paya sahiptir. Sûfilerde dikkat çeken dinî-ahlaki şahsi yaşantılarıyla ve irşatlarıyla halka etki eden birer davetçi olmuşlardır.¹⁰¹ Ahmet Yesevi, Abdulkadir-i Geylani gibi Sûfiler, ahlaki-dinî yaşam tarzları ile nesillerce halka etki etmişlerdir. Sûfilerin etki yönünü oluşturan önemli materyalleri; kaleme aldıkları veya öğrencileri tarafından kaleme alınan eserleridir.

Bilinen en eski materyalden biri de, metinleri açıklamak amacıyla kitap sayfalarına veya bir albüm içinde toplanmak için tek yaprak halinde yapılan gölgesiz resim olan Minyatürdür. İslam minyatürlerinin bilinen en eski örnekleri XII-XIII. Yüzyıllara aittir. Ancak Minyatür sanatından etkileniş daha eski zamanlara dayanmaktadır.¹⁰²

1.6.3. Medrese Dönemi Materyal Kullanımı

Selçuklu veya Osmanlı dönemi olsun, İslamiyet; öğrenmeye, öğretmeye ve araştırmaya toplumu sevk etmiştir. İslamiyet'in ışığında medreselerin eğitim felsefesi yeteneğe göre yönlendirme ve başarı elde etme olarak şekillenmiştir. Selçukludan devam eden Osmanlı'da bütüncül medrese-tekke eğitim sistemi, Osmanlı döneminde eşine rastlanmayan Enderun mektebiyle yeni bir eğitim anlayışı oluşmuştur.¹⁰³ Enderun mektebi eğitim sistemi olarak yaşam boyu öğrenmenin gerçekleşmiş halidir. Enderun eğitim sisteminde yemek yeme adabından giyinme usulüne; Kur'an ilimlerinden fen, sanat ilimlerine kadar birçok eğitim disiplini mevcuttu. Talebeler, hayat boyu ahlaki değerler ve ilmi değerler ile içi içe yetiştirilirdi. Ders materyalleri onların hayatına yayılmıştır.¹⁰⁴

Kitaplar ve kitaplardaki metinleri anlaşılır kılmak, konuya dikkat çekmek için yapılan Minyatür, Tezhip, Ebru ilk eğitim dönemlerinde olduğu gibi medrese

¹⁰⁰ Goldiher, *a.g.m.*, s.81

¹⁰¹ Mustafa Çağrıncı, “Davet”, *DİA*, C.9, ss.16-19

¹⁰² F. Banu Mahir, “Minyatür”, *DİA*, C. 30, 2005, ss.118-123

¹⁰³ Hasan Akgündüz, *Klasik Dönem Osmanlı Sistemi: Amaç-Yapı-İşleyiş*, 1.b., İstanbul: Ulusal Yayıncılık, 1997, ss.15-17

¹⁰⁴ Ahmet Köç, *Ayine-i Derun Osmanlı Devlet Adamı Yetiştiren Mektep: Enderun-ı Hümayun*, 1.b., İstanbul: Çamlıca Basım Yayım, 2013, ss.50-59

döneminde de materyal olarak önemli yerdedir. Ancak, son çeyrek asırda Ebru sanatındaki amacın saptığı gözlenmektedir. Önceden gayba iman eden bir üslup amacı ile bu sanat icra edilirken sonraları, güzelliği eşyanın görünen yüzünde arayan üslup amacı yer edinmiştir.¹⁰⁵

1.6.4. Yenileşme Dönemi-Tazminat, I. ve II. Meşrutiyet-Materyal Kullanımı

Batı toplumları, kendi tarihi seyirlerinde din-bilim çatışmasına girerken, Osmanlı'da böyle bir çatışma olmamıştır. Aksine din, bilim için ana dinamik olmuştur. Ancak, Osmanlı ile Batı'nın karşılaşması Batılılaşma hareketini ortaya çıkarmıştır. Bu düşünceye karşı olanlar kendi fikirlerini yine batıya ait kavramlarla savunmuşlardır. Osmanlı aydınının batıyı sorgulama sürecinde yaşadığı en büyük sıkıntı batılı fikir adamlarının dayandıkları felsefeyi irdelememiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Bunların sonucunda aşikâr olan gerçek, Padişah II. Mahmut döneminde Türk eğitim sistemi görünür bir boyutta yüzünü Batı'ya çevirmiş olmasıdır.¹⁰⁶

Osmanlı Medreselerinde ders kitapları etrafında oluşmuş bir eğitim metodu mevcuttu, hatta ders kitabının adı, dersin adı olurdu. II. Meşrutiyet ile eğitimde yapılan değişikliklerin biri de ders kitapları üzerine yapılmış ıslahat çalışmalarıdır. Özellikle Osmanlı'nın son döneminde medresede okutulan kitapların asılları olmayıp şerh ve haşiyelere yer verilmesi eleştirilmiştir ve bu konuda düzenlemeler yapılmıştır. Başka bir ifadeyle, eğitim metodu tamamen değişmemiş, metotta bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu yenileşme döneminde, ders kitaplarının yanı sıra yazılı materyalleri de kullanılarak eğitim çağı devam etmiştir.¹⁰⁷

Siyasi yapının batının etkisinde hareket etmesi, din eğitiminde kullanılan araç-gereçlerin başında gelen, ders kitaplarını da etkilemiştir. Din dersi de bundan payını almış ve siyasi gücün yansımaları bu alanda da görülmeye başlanmıştır. Ders kitabı yazmayı üstlenen kişiler, dönemin öğretim programı anlayışına karşı gelmemek şartıyla ders kitapları yazmıştır.¹⁰⁸ Aynı zamanda bu kitapların yaşa uygun, pedagojiye uygun

¹⁰⁵ Hicabi Gülgen, "Türk Ebru Tarihinde Ustalar ve Üslup Değişimi", *U.Ü.İ.F.D.*, 2016/1, ss.153-183

¹⁰⁶ Yurdagül Mehmedoğlu, *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi*, 1.b., S.186, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları(İFAV) 186, 2001, ss.4-10

¹⁰⁷ Zeki Salih Zengin, *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, 1.b., Ankara: Akçağ Yayınları, 2002, ss.55-59, 134-142

¹⁰⁸ Yurdagül Mehmedoğlu, *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi*, 1.b., S.186, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları(İFAV) 186, 2001, s.41

olarak düzenlenmemiş olması, materyalin amacına uygun olup-olmaması konusunda tartışmaya açıktır. Ancak su açıktır ki ders kitapları, Tanzimat döneminde din ve ahlak eğitimi materyali olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bu ders kitaplarından bir kaçını sırlayacak olursak: tuhfeler, ilmihaller; daha sonraları malumat-ı diniye olarak okutulan ilmihaller, Dürr-i Yekta isimli eser, Nimet-i İslam, Telhisu'l Kalam fi Berahin-i Akaidi'l İslam, Nakdu'l Kalam fi Akaidi'l İslam, bu eserlerden bir kaçıdır.¹⁰⁹

1908 yılıyla ikinci kez meşrutiyet ilan edilir ve eğitime etkisi medrese-mektep ikiliğiyle kendini gösterir. Padişah Abdulaziz (1861-1876) döneminde ilk defa eğitim-öğretimde ayrılığa gidilmiştir ve meşrutiyetin ilanıla mektep-medrese ayrımı eğitim-öğretimde boy göstermiştir. Programlar arasına fenni ve sosyal konular da eklenerek yeni bir sistem inşası sağlanmak istenmiştir ancak istenilen hedeflerin ne kadar amacına ulaşabildiği belirsizdir.¹¹⁰

1.6.5. Cumhuriyet Dönemi Materyal Kullanımı

Osmanlı Devleti'nin son bulması ve Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile eğitim-öğretim açısından yeni bir dönem başlamıştır. Osmanlı son dönemdeki Daru'l-Hilafeti'l-Aliye Medresesi yerini, 1924'e Tevhid-i Tedrisat kanunuyla, ilahiyat ve imam-hatip okullarına bırakmıştır. Ancak Cumhuriyet döneminde din eğitimi ve öğretimi çok çalkantılı bir döneme girmiştir. Din eğitiminin öğretim programına eklenmesi, sonra öğretim programından kaldırılması ve geçici olarak sadece meslek için kurs haline gelmesi sürecinden sonra yeniden öğretim programına kabulü, zorunlu oluşu aşamaları din eğitiminde ve öğretiminde düzenli bir eğitim metodu geliştirmekten uzak kalınmasına sebep olmuştur.¹¹¹ Ancak Cumhuriyet'in bu son dönemlerinde eğitim ve öğretim açısından yeni çalışmalar dikkat çekicidir. Teknoloji ve materyal konusunda oluşturulan FATİH Projesi ve geleceğe dönük Kod Adı 2023 Projesi diğer eğitim disiplinleri gibi din eğitimi açısından da önemlidir. Fatih Projesi eğitimde fırsat eşitliği sağlamak ve teknoloji olanaklarını iyileştirmek amaçlı çok kapsamlı bir projedir.¹¹²

¹⁰⁹ Mehmedoğlu, a.g.e., s. 44-65

¹¹⁰ Mustafa Öcal, "Osmanlı Devletinin Son Döneminde Gerçekleştirilen Medrese Islahatları Üzerine Bir Değerlendirme", *Medrese Gelenegi ve Modernleşme Sürecinde Medreseler*, 1.b., C.1, Muş: Alpaslan Üniversitesi Uluslar Arası Sempozyum Yayınları, 5-7 Ekim, 2013, s.87-93

¹¹¹ Mustafa Öcal, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi", Bursa: *U.Ü.İ.F.D.*, C.7, S.7, 1998, ss.241-268

¹¹² Bkz. FATİH Projesi hakkında, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/proje-hakkinda/>, (25. 10. 2017)

Günümüzde yeni faaliyetlere girecek, geleceğe dönük proje olan Kod Adı 2023 Projesi, kapsamında tüm bilişim eğitimi ve seminerlerini içine almayı hedeflemektedir.¹¹³

1.7. Din Öğretiminde Materyal Kullanırken Dikkat Edilecek Hususlar

1.7.1. Öğretici-Öğrenci Durumu

Öncelikle “Öğretmen kimdir?”, “Nasıl bir özelliğe sahiptir?” sorularına cevabımız açıktır. Öğretmen, giriş kısmında öğrencilerin dikkatini öğrenilecek konuya çekme, öğrencileri öğrenecekleri yeni konuya güdüleme ve hazırbulunuşluğu sağlama hedefleri olan kişidir. Dersin ikinci aşamasında ise öğrencinin ulaşmak istediği kazanım ve amaca katkı sağlayacak yöntem ve teknikleri belirleyip bu yöntemlere uygun araç-gereç ve materyallerden faydalanmayı bilen kişi demektir. Aynı zamanda öğretmen, öğrencilerin katılımını sağlayacak bir sistem içinde bulunan; düzenleyen, sistem içinde ipucu, pekiştireç, dönüt, düzeltme yeterliliğine sahip kişidir.¹¹⁴

Hiç şüphesiz en önemli ve ilk husus öğretmenin iyi yetişmiş olmasıdır. Çünkü eğitim-öğretimde temel unsur, öğretmendir. Din eğitimi yapacak öğretmenlerin İslam’ı iyi bilmeleri gerekmektedir. Ancak sadece bilmek yeterli değildir; inanmaları, inançlarını yaşamaları da gerekmektedir. Çünkü pedagojinin ortaya koyduğu tespit, eğitim-öğretimde örnek almanın esas olduğudur.¹¹⁵

İyi bir eğitim almış olan eğitimci, aynı zamanda materyal seçimini de iyi bilmelidir. Bu seçimi yapabilme yeterliği son yıllarda zorunlu materyal dersinin önemini arttırmıştır. Çünkü 1996’dan 2000’li yıllara kadar yapılan birçok araştırma, teknolojik yeniliklerin öğrenme-öğretme süreçleriyle yeterli düzeyde bütünleştirilememesinin nedeninin, eğitim fakültelerinde teknoloji destekli eğitim için yeterli sayı ve nitelikte derslerin olmaması ve öğretmen adaylarının sınırlı bilgilerle bu kurumlardan mezun olmalarından kaynaklandığı ortaya koymuştur.¹¹⁶ Bu eksikliği gidermek için öğretmenlerin yetiştiği tüm programlara 2000 yılından itibaren zorunlu

¹¹³ Bkz. Kod Adı 2023 Projesi, <http://kodadi2023.gsb.gov.tr/>, (25.10. 2017)

¹¹⁴ Korkmaz, a.g.e., ss.63-64

¹¹⁵ Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, 3.b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999, s.71

¹¹⁶ Şemseddin Gündüz, Ferhan Odabaşı, “Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi”, *TOJET Dergisi*, C.3., S.1, M.7, 2004 , ss.43-48, <http://www.tojet.net/articles/v3i1/317.pdf>. (12.01.2017)

“Teknoloji ve Materyal Tasarımı” dersi konulmuştur.¹¹⁷ Bu ders ile materyal kullanımını ve geliştirilmesini bilen öğretmenler yetiştirmek amaçlanmıştır. Genel olarak, eğitimde materyal sonuçları bu durumdayken din öğretiminde materyal kullanılması ve öğretmenlerin materyal kullanma ve değerlendirme yapma yeterliliği konusunda eksik olduğu belirtilmiştir.¹¹⁸

Öğrencilere istenilen kazanımları vermek en başta öğretmenlerin görevidir. Ancak öğretmenlerin hiç yardım almadan; araç, materyal desteği olmadan bu kazanımları gerçekleştirmeleri mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, öğrencilerin öğrenimlerini organize etmeleri, uygun çevre şartlarını oluşturmaları ancak etkili materyal kullanımıyla gerçekleşebilir. Bu sebepten öğretmenler materyal tasarlama, geliştirme, uygulama, yönetme ve değerlendirme yetilerine sahip olmalıdırlar.¹¹⁹

Milli Eğitim Bakanlığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni veya Diyanet İşlerinde Kur'an Kursu Öğreticisi, bir din eğitimcisi olarak öğretim materyallerini kullanabilmek için materyallerin özelliklerini bilmesi ve karşısındaki kitlenin gelişim psikolojisinden haberdar olması gerekmektedir. Çünkü teknolojinin hızla ilerlediği ve eğitim ortamlarına bunun yansıdığı çağımızda iyi bir eğitimci, rehber olarak; materyal üretmede ve öğrencilere ürettirmede yeterli konumda olmalıdır.¹²⁰

Sınıftaki kontrolü sağlamada önemli etkenlerden biri materyalin yapısıdır. Öğrencilerin kontrolünde olamayan materyaller amaçladığı hedefe ulaşamaz. Materyallerin kullanımında dil bilgisine ait karmaşıklıklar ve görsel yabancılıklar materyalin öğrenci tarafından kontrolünü azaltır. Bir materyal, öğrenci tarafından yapıldıysa, öğrenciye kişisel olarak ilginç ve tanıdık geliyorsa, yaşamına hitap edip özerkliği sağlıyorsa ilgi çekici ve etkili olur.¹²¹

1.7.2. Materyalin Seviyeye Göreliliği

İnsanda kalıtımla getirdiği özelliklerin yanı sıra çevrenin de etkisi bulunmaktadır. Biz doğmadan önce başlayan bu etki hayata gözlerimizi açtığımız andan itibaren artarak

¹¹⁷ Feride Ersoy, “Teknolojinin Tarihçesi ve Eğitimde Kullanılması”, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, (ed.) Ramazan Sever- Erol Koçoğlu, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2013, s.20

¹¹⁸ Korkmaz, a.g.e., s.77

¹¹⁹ Korkmaz, a.g.e., ss.20-21

¹²⁰ Yanpar, a.g.e., ss.10-11

¹²¹ Roger H.Bruning, Gregory J. Schraw, Monica M. Norby, *Cognitive Psychology And Insitive (Bilişsel Psikoloji ve Öğretim)*,(çev. Zehra Nur Ersözlü- Rıza Ülker), 5.B., Ankara, Nobel Yayınları, 2014, s. 124

devam eder.¹²² Eğitimciler, kalıttından gelen durumlara etki edemez ama iyi bir çevre oluşumuyla öğrencilerin gelişimlerini etkileyebilirler.

Materyalin istenilen kazanımı sağlaması için hedeflenen davranışların ekseninde hazırlanmalı, uygun yer ve zamanda kullanılmalıdır. Eğer bu sağlanamıyorsa yeni bir materyal geliştirilip hedef kazanım ve içeriğin öğrenciye verilmesi gerekmektedir.¹²³

Öğretimin ilkelerinden biri de seviyeye görelik ilkesidir. Bu ilke, öğrencinin seviyesine ve yaşına göre ders anlatmak demektir. Zihni yapısı henüz soyut olanları algılama seviyesine gelmemiş bir öğrenci grubuna kendi seviyesine uygun ders anlatmamak zaman kaybıdır.¹²⁴ Seviyeye uygun bir materyal, soyut algı düzeyine geçememiş öğrencinin somut algı dünyasında öğrenme sağlar. Çünkü materyaller soyut olayı somutlaştırır. Mesela, bir adab-ı muşeret davranışı kazandırmak isteniyor; kazanılması istenilen bu davranışlar bir kartona yazılıp duvara asılsa ve her yapılan davranışa bir işaret konulsa zamanla bu alışkanlık haline gelen bir davranış olur. Bu davranışın önemini çocuğa benimsetmek istiyorsak yine yerinde ve doğru bir materyal kullanarak amacımıza ulaşmış oluruz. Şunu diyebiliriz ki, soyut işlemler dönemindeki sunulan eğitim hizmeti ile somut işlemler döneminde sunulan eğitim hizmeti aynı olamaz. Dolayısıyla kullanılan materyallerin nitelikleri de aynı olmamalıdır.

Her bireyin yaşa bağlı olarak dönemleri vardır. Bir din eğitimcisi, bu dönemlerin bilincinde olarak materyal kullanmalıdır. Örneğin; anaokulunda öğrenim gören bir çocuğa verdiğimiz din eğitim ile lisede öğrenim gören bir çocuğa verdiğimiz din eğitimi aynı olmaz. Çünkü Piaget'in de sınıfladığı gibi yaşa göre değişen bilişsel gelişim dönemlerimiz vardır ve bu dönemlerdeki gelişimimize göre algı düzeyimiz değişim göstermektedir.

Piaget gelişim evreleri:¹²⁵

- Duyusal-motor evre (0–2)
- İşlem öncesi evre (2–7 yaş)
- İşlem (somut) evresi (7-11 yaş)
- İşlem sonrası (soyut işlemler) evre (11–18 yaş) şeklinde sınıflamıştır.

¹²² Mehmet Taki Yılmaz, "Bireyin Gelişmesi" , *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) İbrahim Yıldırım, 1.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2008, ss.23-26

¹²³ Zeki Kaya, a.g.e., ss.26-27

¹²⁴ Hasan Çetinkaya, *Eğitim Bilimine Giriş*, 4.b., Ankara: Nobel Yayınları, 2009, s.76

¹²⁵ Mehmet Kandemir, "Bilişsel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Şerife Işık Terzi, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015, ss.85-104

Öğretmen için özellikle şu üç evre zihinsel gelişimin ilerlemesinde aldığı boyutlar açısından önemlidir: sezgisel dönem (4-7), soyut işlemler, somut işlemler dönem.¹²⁶ Çünkü çocuklar sezgisel düşünme döneminde mantık kurallarına göre değil, sezgilerine dayanarak açıklar ve neden gösterirler. Somut işlemler döneminde bilgiyi kavramsal olarak çocuklara vermek yerine faaliyetlerle davranış kazanma sağlanmalıdır. Soyut işlemler dönemine geçmiş öğrencinin söylenen kavramları zihinsel algılama düzeyi, yetişkin insana dönmüştür.

Her bir gelişim dönemi din eğitimcileri için önemlidir. Çünkü bir gelişim evresi diğer gelişim evreleriyle bağımlıdır ve gelişim süreklidir.¹²⁷ Bir gelişim evresi, diğer gelişim evresini etkiler.

Çoklu zekâ anlayışının fikir babası Gardner, kişinin sekiz zekâ düzeyi olduğundan bahseder.¹²⁸ Bu zekâ düzeylerini tablo ile ifade edecek olursak: (Bkz. Tablo. 2)

Tablo 2: Gardner'in Çoklu Zekâ Düzeyleri/Kapasiteleri^{129*}

Zekâ Düzeyi	Zekâ Düzeyinin Özellikleri	Örnek
Mantıksal-Matematiksel Zekâ	Soyut işlemleri sembolleştirme yetisine sahip, sayıları etkili kullanabilme, hesap yapma, problem çözme, kavramlar arası ilişkilerin farkına varabilme, sınıflama, sıralama, genelleme yapma, mantıksal ilişki kurabilme	Bilim adamı, Matematikçi Filozof, Mühendis, Mimar, İstatikçi
Sözel-Dilsel Zekâ	Etkin konuşma becerisi, anlamları hafızada tutabilme, olayları açıklayabilme, iletişim ve haberleşme aracı olarak dili etkili kullanabilme, en iyi öğrenme biçimlerini işiterek konuşarak gerçekleştirme	Edebiyatçı, Politikacı, Avukat, Dil bilimci
Görsel-Uzaysal Zekâ	Ayrıntıya dikkat etme, bir yerde yol bulabilme, dünyadaki obje ve olayları doğru kaydetme ve algılama becerisi, yer, zaman, renk, şekil gibi olgulara duyarlıdır, yaşlılarına göre daha üst düzeyde resimler çizer ve hayal kurar,	Mimar, Tasarımcı, Ressam, Rehber, Fotoğrafçı,

¹²⁶ C.M. Charles, *Teacher's Petit Piaget (Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri)*, (çev. Gülten Ülgen), 3.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2000, ss.2-4

¹²⁷ Nuray Selemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, 8.b., Ankara: Gazi Kitabevi, , 1997, s.15-16

¹²⁸ Hande Asude Başal, *Gelişim ve Psikoloji*, 5.b., Bursa: Ekin Yayınevi, 2012, ss.89-94

* Hande Asude Başal 'ın, Gelişim ve Psikoloji, kitabından İstifade edilerek tablo hazırlanmıştır.

Kinestetik/Devinimsel- Duyumsal Zekâ	Vücut kaslarını kullanabilme becerisine sahip, objeleri becerili bir biçimde tutma, yakalama ve vücut hareketlerini kontrol etme	Sporcu, Oyuncu Entrüman çalanlar,
Müzikal Zekâ	Müzikal tranformasyon çeşitlerini taklit etme, ses perdelerine duyarlı olma	Şarkıcı, Müziyen
Sosyal Zekâ	İnsan ilişkileri konusunda başarılı olma, diğer insanların ilgi isteklerini bilme konusunda duyarlılık	Dinî lider, Politikacı, Öğretmen,
Kişisel-İçsel Zekâ	Kişi duygularını tanımlar ve sembolik olarak örgütleyerek yön verir	Yazar, Terapist
Doğa Zekâ	Bölgesel veya küresel doğa değişimlerini algılayabilme yetisi, doğayı inceleme ilgisi	Botanikçi, Anatomistler

Her öğrencide bu zekâ düzeyleri mevcuttur. Mesela, klasik söylem olarak “matematiğe yatkınsan resim yapmazsın” gibi bir algı yanlışır. Çünkü her öğrenci bu zekâ düzeylerine yaratılış olarak sahiptir. Bazı zekâ düzeyi ön plandadır.¹³⁰ Her eğitimci, bu zekâ düzeylerini göz önünde tutarak uygun materyal ve teknoloji vasıtasıyla çoklu zekâ yapısına hitap eden ortam oluşturmalıdır.

Her insanda oluşan bu gelişimlerin bir boyutu da kişilik gelişiminin bireye özgü olmasıdır. Her birey farklı kişilik özelliğine sahiptir. Her birey “içer dönük” ve “dışer dönük” özelliğe sahiptir.¹³¹ İsimlendirmesinden anlaşıldığı gibi, birey diğer insanlarla mesafeli iletişim kuruyorsa içerdönük; sosyal, çok sayıda arkadaşı olan bireyse dışerdönük bir kişiliğe sahiptir. İçer dönük bireylerin sessiz ve ciddi olması, sürekli iç gözlem yapması, kendine güveni olmayan, anti sosyal ve depresyon belirtileri gösteren kişiler olarak algılanmamalıdır. Aynı şekilde dışerdönük bireylerin atılgan, hareketli ve insanlarla iyi ilişkiler kurabiliyor olmaları, onların tamamen olumlu bir kişiliğe sahip olduğunu göstermez.¹³² İşte bu kişilik özelliklerini bir öğretmen iyi bilmeli ve ona göre uygun çoklu zekâ gelişimine uygun bir ortam hazırlamalıdır. Her öğrenciyi kapsayacak materyal tasarımı ve kullanımı gerçekleştirmek yerinde olacaktır. Mesela, içerdönük bir öğrenciyer, teknoloji ile zaman geçiriyorsa; “blog” açması teşvik edilerek yazı yazması,

¹³⁰ Başal, a.g.e., s.95

¹³¹ Emine Arzu Oral, “Eğitim Psikolojisi ve Özel Gereksinimleri Olan Öğrenciler”, *Eğitim Psikolojisi*, (ed.), 1.b., İbrahim Yıldırım, Ankara: Anı Yayıncılık, 2008, s.226

¹³² Oral, a.g.e., s.227

video yapması ve sınıftaki arkadaşlarıyla bu yol ile ortaya koyduğu bilgileri paylaşması tavsiye edilebilir. Dışa dönük bireylerin ise kolay iletişim kuran, iyimser, neşeli gibi özelliklerini köreltmek için mesela bir pano hazırlama görevi verilebilir.

Bir diğer dikkat edilecek husus da öğrencinin giriş yeterliliğidir. Giriş yeterliliği, öğrencinin bir öğrenme konusuna başlarken alt yapısının seviyesi anlamına gelmektedir. Bu kapsamda öğrencinin ön bilgileri, yetenekleri, geçmiş öğrenme yaşantıları değerlendirilir. Öğrencilere hazırlanacak materyaller veya eğitimci tarafından hazırlanan materyaller, giriş yeterliliği kapsamında olmalıdır.¹³³ Sözelimi, bir üniversitede kullanılacak öğretim materyalleri ile okul öncesinde kullanılacak öğretim materyallerinin birbirinden farklı olması gerekmektedir.

1.7.3. Materyalin Din Öğretiminde Kullanılan Metotlara/Yöntemlere Göre Uygunluğu

Bu bölümdeki konuyu, ahlaki ve dinî öğrenmeler göz önünde bulundurarak, davranışçı öğrenme kuramı açısından ele almamız gerekmektedir. Çünkü bizim metod-yöntem dediğimiz durum, davranış kuramının öngörüsünü kapsamaktadır. Davranışçı kurama göre; öğrenci yaparak, aktif katılım ile öğrenir. Yine öğrenme sürecinde pekiştireç ve tekrar yöntemi çok önemlidir. Çünkü kazandırılmak istenen davranışa karşı birey istekli hale gelir.¹³⁴ Eğitimde pekiştireç kullanımı demek, materyallerin devreye girmesi demektir. Başka bir ifadeyle, davranışçı kuramın gerçekliğini oluşturacak yardımcı kaynağımız materyallerdir. Bir kazanım kalıcı davranış haline geliyorsa eğitim gerçekleşmiştir. Bu kazanım sürecinde önemli unsur materyallerdir. Hedefe uygun materyal seçimi “kalıcı, istendik davranış” değişikliğine bizi ulaştıracaktır.

Bir din eğitimcisi, mevcut öğretim, yöntem ve tekniklerinden haberdar olmalıdır. Böylelikle din eğitimcisi, nasıl bir araç-gereç seçiminde bulunması gerektiğinin farkında olur. Çünkü öğretimdeki yöntem ve tekniklere hâkim olmayan bir din eğitimcisi, materyal kullanımında hatalı davranır.

¹³³ Korkmaz, a.g.e., s.25

¹³⁴ Recep Kaymakcan, Hasan Meydan, Ahlak Değerler ve Eğitim, 1.b., İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014, s.161

Din öğretimi metotlarından bazıları şunlardır: anlatım/tebliğ metodu, soru-cevap metodu, tartışma/münazara metodu, grup çalışması metodu, gösteri/drama metodu, örnek olay metodu, problem çözme metodu. Aşağıda bu metotlar ele alınmıştır.

•Anlatım /Tebliğ Metodu

Konuları sırasıyla anlatmak, açıklamaktır. Genelde öğrencilerin soyut öğrenmeleri gereken konularda kullanılır. Bu metotta öğrenci pasif, öğretmen aktif konumdadır.¹³⁵ Başka bir ifadeyle, öğrenci bilgiyi hazır halde, öğretmenin dersi sunuşunda bulur. Bu yöntemde hikâye, masal gibi anlatıma destek olacak materyaller kullanılması yerinde olacaktır. Çünkü sadece düz anlatım metodu dersin ilerleyen zamanlarında öğrencide dikkat eksikliğinin başlamasıyla öğrencinin algılama düzeyi azalır ve öğretilmek istenen konu verimli şekilde öğretilemez. Materyal kullanımı bu verimi artırmaya yardımcı olur.

•Soru-Cevap/İsticvab Metodu

Bu metoda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sıkça başvurmuştur. Çünkü birçok hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.), sorulan sorulara cevap vererek İslam öğretimini gerçekleştirmiştir. Daha sonraları da İslam eğitiminde bu yöntem kullanılmıştır.¹³⁶ Çağdaş yeni dilde bu metoda buluş yoluyla veya Sokrat yöntemi de denilmektedir.¹³⁷

Bu metotta teknoloji ve materyalden yararlanmak şu noktalarda devreye girebilir: kazanıma uygun sorular hazırlamak için, soru sorulduğunda öğrenciden cevap alınması konusunda öğrenciye ipucu vermek için, sorulan sorunun cevabını araştırmak için, cevabın doğrulunu araştırmak için, sorulara verilen cevaplarda yanlış cevap çok olursa yanlış anlaşılmayı tespit ve gidermek için.

•Tartışma/ Münazara Metodu

Öğretmenle veya öğrencilerin kendi aralarında bir konu üzerinde bilgi alış verişi yaparak karara bağladıkları yöntemdir. İslam eğitim-öğretiminde buna “cedel” denilmektedir.¹³⁸

Materyal, tartışma yönteminde yardımcı olarak ilk konuya öğrencilerin hazırlanmasıyla başlar ve tartışma metodunun sonunda problemin aydınlığa

¹³⁵ Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, *Din Öğretim: Özel Öğretim Yöntemleri*, 4.b., İstanbul: Gün Yayıncılık, 1999, s.120

¹³⁶ Mustafa Öcal, *Din Eğitim ve Öğretiminde Metodlar*, 3.b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999, ss.209-211

¹³⁷ Bilgin, Selçuk, a.g.e., s.130

¹³⁸ Öcal, a.g.e., 1999, s.216

kavuşturulması, teknoloji ve materyal kullanımı ile doğru ve hızlı şekilde gerçekleştirilebilir. Şöyle ki, konunun sonunda kararlar bir yazı materyalinde toplanırsa, sonuçta ortaya çıkan bilgiler özet halinde sınıfa rahatlıkla sunulabilir.

•Grup Çalışması Metodu

Osmanlı Devleti döneminde gerçekleşen “Bed-i Besmele” bu yöntemin güzel bir örneğidir. Bu yöntemle okula ilk başlayacak aynı seviyedeki öğrencilerin eğitime alışması sağlanmış oluyordu.¹³⁹

Bu yöntemde materyal ve teknoloji kullanımı, grupların hangi öğrencilerden oluşacağını belirleme aşamasıyla başlar. Grupları belirlerken kullanacağımız materyallerin öğrencilerin kişilik özelliklerini rahatça belirleyebileceğimiz şekilde seçilmesine dikkat etmemiz gerekmektedir. Mesela, öğrenciler hakkında portfolyo çizelgesi oluşturulabilir. Bu yöntemde bir başka materyal ve teknoloji kullanımı, ayrılmış olan grupların konu ile ilgi araştırma yapmalarını sağlamasında devreye girer.

Grup çalışmasının konusuna göre pek çok materyale ihtiyaç duyulur. Araştırmalarda bilgisayardan faydalanmak kolaylık açısından önem taşır.

•Gösteri/ Drama Metodu

Gösteri veya drama, din ve ahlak öğretiminde öğrenciye istenilen kazanımı ezbere başvurmadan davranış haline getirebileceği etkinliktir. Drama, şu şekilde de tanımlanmaktadır: “Bir liderin tasarladığı ve zaman zaman kendisinin de yer aldığı öğrenciyle birlikte oluşturulan, öğrenciye baskı yapılmaksızın önerilen temalar çerçevesinde doğaçlama yapılan etkinliktir.”¹⁴⁰ Tanımından anlaşılacağı üzere drama, öğrencinin kabiliyetini ortaya çıkaran, öğrencinin kişilik yapısını (sesi, bedeni, heyecanı gibi) yansıtan bir etkinliktir. Bu etkinliği en iyi şekilde ve özgün bir biçimde gerçekleştirmek için yardımcı materyaller dramanın uygunluğuna göre seçilmelidir. Materyal seçiminde öğretmen, dramada öğrenciye rehber konumundadır. Çünkü dramada öğrenci aktif, öğretmen rehber konumundadır ve öğrenci keşfetme, fikirlerini ifade etme becerisini ortaya çıkarır. Dramanın etkilerinden biri de üretkenliktir. Üretken olabilmesi için de kendini yeterince özgür hissetmesi gerekmektedir.¹⁴¹ Dramanın her

¹³⁹ Öcal, a.g.e., 1999, ss.220-221

¹⁴⁰ Tuğba Bozkaya Güler, *Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri*, 2.b., Ankara: Nobel Yayıncılık, 2009, s.4

¹⁴¹ Bozkaya Güler, a.g.e., ss.9-12

aşamasında öğrenci kendini özgür hissetmeli ki kişisel becerilerini, sosyal iletişim becerilerini geliştirmiş olsun.

Dramanın önemli kazanımlarından biri de bireysel yetenek ve sanatsal kabiliyetleri geliştirmeye yönelik etkinlik sağlama kapasitesidir.¹⁴² Drama esnasında seçilecek araç gereçler bu kaygıyla kullanılmalıdır.

Drama metodunu gerçekleştirmek için pek çok materyale ihtiyaç vardır. Drama senaryosu hazır olabileceği gibi, öğretmen ve öğrenci birlikte de oluşturabilirler. Bu oluşturma veya hazır senaryoya ulaşma teknoloji imkânlarıyla kolaylıkla sağlanabilir. Drama senaryosu oluşturulduktan sonra kullanılacak malzemeler (materyaller), dramaya uygun hazırlanmalıdır. Dramada, kıyafet, sahne dekoru gibi malzemeler birer materyaldir.

•Örnek Olay Metodu

Bu metot, öğrencilere dinî ve ahlaki alanı kapsayan örnek olayları incelemesi ve bu olayların kahramanları hakkında fikir alış verişi yapabilmesi olanağını veren bir yöntemdir. Olay gerçek veya gerçeğe benzer hayali bir metinden oluşabilir.¹⁴³ Bu sayede öğrenciler öğrenimde aktiftir. İslam dinini ve ahlak eğitimini bu yöntemi kullanarak öğrencilere aktarmak öğrenciler açısından öğrenmeyi kolaylaştıracak ve zevkli hale getirecektir. Bu yöntemin ne olduğu göz önünde tutularak ders sırasında uygun materyal ve teknoloji kullanımı sağlanmalıdır. Sunulmak istenen örnek olayı öğrenciye sunarken, örnek olay üzerinde değerlendirme yapılması, uygun materyaller kullanımı, örnek olay inceleme yönteminin daha verimli hale gelmesini sağlar.

Örnek olay yönteminde olayın örüntüsünü anlaşılır hale getirmek için çizimlerden istifade etmek gerekir. Ele alınan olay, öğrencilerin görüş bildirmeleri üzerine bu görüşler tahtaya yazılarak somut olarak sonuca varılmak istenir. Yazılan bu görüşler öğretmen rehberliğinde tekrar ele alınır ve ahlaki değer yargılarımız açısından sonuca varılır.

•Problem Çözme Metodu

Öğretmenin rehber olduğu bu yöntemle ders anlatımı, adından da anlaşılacağı üzere, öğrencilerin problem çözebilme becerisini kazanmalarını sağlar. Bu metodun içinde tümdengelim, tümevarım, andırma (analoji), çözümlenme, bileşim yöntemleri

¹⁴² İsmail Sağlam, *İslam ve Batı Eğitiminde Okulöncesi Eğitimi*, 2.b., Bursa: Rehber Reklam Ajansı, 2001, ss.127-129

¹⁴³ Bilgin, Selçuk, a.g.e., s.149

uygulanarak problem çözüme kavuşur.¹⁴⁴ İşte bu yöntemleri kavrayıp bu yöntemlere uygun materyal ve teknoloji kullanımı sağlanmalıdır. Mesela, bir dinî konu işleniyorsa analogi, diğer adıyla benzetim yöntemi devreye girdiğinde soyut olan şeyler benzetim yoluyla somutlaştırılır ve bu somutlaştırma uygun bir materyalle sağlanır. Problem çözmeye önerilebilecek materyaller bilgisayar-internet ortamında olabilir. Çünkü problem hakkında öncelikle ön bilgi hazırlığı yapmak için öğrenciyi araştırmaya sevk etmek gerekmektedir. Bulunan veriler kavram haritası veya Sokrat tartışma yöntemiyle tahtaya sıralanarak gelinen nokta öğrencilerle birlikte incelenir ve sonuca bağlanır. Kavram haritası veya zihin haritası tekniği kullanılarak yeni materyal ortaya koymak, problem çözme yöntemini istendik şekilde gerçekleştirmemizi sağlayacaktır. Mesela, problem verileri üzerine kavram haritası tekniği kullanılarak poster eğitim materyali hazırlanması gerçekleştirilirse problemin çözümüne ulaşmak kolaylıkla sağlanır.

Bu metotlar gibi din eğitiminde pek çok metot vardır. Eğitimcilerin bu metotlar ile din eğitimini daha yararlı hale getirmek için materyal ve teknoloji kullanmalıdır. Mevcut materyaller yoksa kullanacağı materyali, bu metotların özelliklerini göz önünde bulundurarak tasarlamalı ve geliştirmelidir. Din eğitimi açısından metotlar materyal üretmek için kolaylıktır. Mevcut metotlara hâkim olan bir din eğitimcisi, materyal hazırlarken uygun metot seçimi yapar ve uygun materyal üretir.

¹⁴⁴ Öcal, a.g.e. 1999, ss.226-229

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE MATERYAL OLUŞTURMA ÇALIŞMALARI

Bu bölümde din ve ahlak öğretiminde kullanılacak materyal örnekleri tarafımızdan üretilerek, din eğitimcilerinin bu materyalleri kullanması ve bu örnekler doğrultusunda yeni materyaller üretmelerine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Kullandığımız kod yazılım programları MEB tarafından müfredata uygun görülmektedir ve bu programlar gelişime açıktır.

3.1. DİN VE AHLAK EĞİTİM-ÖĞRETİMİNDE KULLANILABİLECEK MATERYAL ÇEŞİTLERİ

İletişim; pek çok tanımı olan, pek çok kavramı içinde barındıran karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir.¹⁴⁵ Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere resim yapma, bir metni kaleme alma ve okuma etkinlikleri iletişimin kendisidir. Öğretmenin öğrenciyle iletişimi sadece konuşmaktan ibaret olmayıp, ders esnasında yapılan bütün etkinlikler de iletişimin bir başka ayağını oluşturmaktadır. Sözelimi, öğretmen, iletişim etkinliklerini konuşarak yapacağı gibi sadece bir resim göstererek ya da yazılı materyal üzerinden de yapabilir.

Öğrenmeye yardımcı araç-gereçler, sadece görme duyusunu harekete geçiren; görsel yardımcıları, işitme duyusunu harekete geçiren; işitsel yardımcıları ve aynı anda hem işitme hem de görme duyularını aktif hale getiren; görsel-işitsel yardımcıları olarak sınıflandırılmaktadır.¹⁴⁶ Bu sınıflandırmalarda yer alan materyallerden örnekler bu bölümde hazırlanmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi Milli Eğitim Bakanlığı; Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, tarafından bir programa tabi tutulur. Bu program genel bir çizelgeden oluşur.¹⁴⁷ Örnek programın genel çizelgesine bakacak olursak (Bkz. Tablo 3), tabloda görülen “Etkinlik Örnekleri” içerisine materyal tasarımı ve kullanımın gerçekleştiği alan dâhil olmaktadır. Programın genel çizelgesinde semboller yer almaktadır. “Etkinlik Örnekleri” kısmında yer alan ev şeklindeki sembol program içerisinde ilgili etkinliklerin (drama, grup çalışması, zaman şeridi oluşturma, çalışma kâğıdı doldurma, görsel materyal okuma, mektup yazma, film izleme, sanal alan gezisi vb.) sınıf içinde yapılacağını gösterir. Ünlem işareti şeklinde olan sembol (!), ilgili üniteye doğrudan verilecek beceri ve değer ifadelerinin kullanılması önerilen araç-gereç ve dikkat edilmesi gereken noktaları gösterir.

¹⁴⁵ Cevat Alkan, *Eğitim Ortamları: Kavramlar, Süreçler, Araçlar, Gereçler, Planlama. Organizasyon, Yönetim, Kullanma*, 1.b., S.85., Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979, ss.8-9

¹⁴⁶ Alkan, a.g.e., s.7

¹⁴⁷ MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *ilk Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010.

İki yana ok şekli, konun sınırlığını belirtmektedir. Art arda sıralı yaprak şeklindeki kısım, nasıl ölçü kullanılarak kazanımlar test edileceğini göstermektedir.¹⁴⁸

Tablo 3: Örnek Program Çizelgesi

ÖĞRENME ALANI: KUR’AN VE YORUMU		5. SINIF	
ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
KUR’AN-I KERİM’İN TEMEL EĞİTİCİ NİTELİKLERİ	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kur’an’ın, hayatımızdaki yeri ve önemini fark eder. 2. Hz. Lokman’ın oğluna öğütleri kavrar ve öğütlerinden çıkarımlarda bulunur. 3. Kur’an-ı Kerim’de iyi ve kötü emirlerinin mantığını kavrar. 4. Hz. İbrahim’in Allah’ı arayışındaki yöntemi fark eder. 5. Fil suresin anlamını bilir ve ezbere okur 	<p> Kur’an-ı Kerim hayatımıza etki ediyor mu?</p> <p>Öğrencilere derste beyin fırtınası yaptırılarak cevaplar alınır ve bu cevaplar tahtaya yazılarak cevap sonuçlandırılacak (1.kazanım)</p> <p> Kur’an’da iyilik ve kötülük nedir?</p> <p>Öğrenciler Kur’an-ı Kerim’in iyilik ve kötülük diye bahsettiği konular araştırma yaparlar. Araştırma sonucu toplanan bilgiler sınıfta sunulur (3. kazanım).</p> <p> Kur’an-ı Kerim’i Öğreniyoruz: öğrenci Publisher programı ile hazırlanan üçe katlamalı fil suresinin anlamını ve Arapça yazılışını öğrenir(5.kazanım).</p>	<p>↔ Bu ünite de konular Kur’an-ı Kerim’in İslam dinindeki mahiyeti ve hayatımıza yansımaları fark ettirilerek sadece bir süre öğrenme ile ünite sonlandırılacaktır.</p> <p>[!] Hz. Lokman’ın öğütleri maddeleştirilecektir.</p> <p>[!] 4. kazanım işlenirken Hz. İbrahim ile empati yaptırılacaktır.</p> <p>[!] Öğrencilerin somut deneyimlerinden mümkün olduğunca yararlanılacaktır.</p> <p>[!] Öncelikle verilecek değerler; saygı, hoşgörü, bilimsellikler.</p> <p>[!] Öncelikle verilecek beceriler; problem çözme, araştırma, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Kur’an-ı Kerim meali kullanma.</p> <p> Bu ünite de sözlü ve yazılı anlatım, kavram haritası yaptırılarak, kısa cevaplı sorular ve çoktan seçmeli testler ile değerlendirme yapılabilir</p>

Yukarıdaki çizelge örnek olarak hazırlanmıştır. Bu çizelge gibi materyal hazırlamadan önce din eğitimcilerinin de böyle bir çizelge hazırlamaları tavsiye edilir. Önceden hazırlanan bu çizelge ders durumunu eğitimciye göstermesi açısından faydalı olacaktır.

¹⁴⁸ Bkz. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, a.g.e., 2010, ss.32-33

3.1.1. Çalışma Yaprakları

Ders kitaplarının eksik kalan yanını çalışma yapraklarıyla tamamlayabiliriz. Şöyle ki; basılı materyallerden olan ders kitapları konuyla ilgili ön koşul bilgileri sağlamayabilir.¹⁴⁹ Bu ön koşul bilgiyi öğrenciye kazandırarak derse hazırbulunuşluğu çalışma yaprağıyla sağlayabiliriz. Yine dersin sonunda konunun pekiştirilmesi ve öğrenimin tamamlanması için çalışma yaprakları hazırlanması yerinde olacaktır.

Çalışma yaprakları, ders öncesi yapılan hazırlık çalışmaları şeklinde olursa öğrenci derse donanımlı gelir. Şayet ders sonu için hazırlanırsa derste öğrenilecek bilgiler bu şekilde pekiştirilmiş olur. Çalışma yaprağı bir de öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyini göstermek için de uygulanabilir. Şöyle ki; öğretmen, derse başlamadan önce çalışma yapraklarını uygularsa öğrencilerin konu ile ilgili bilgi seviyelerinden haberdar olur.

Hazırladığımız çalışma yaprağında Hz. Muhammed'in Hayatı dersi içinde geçen kişileri tanıma ve siyer olaylarından haberdar olması kazanımları elde edilir. (Bkz. Şekil 22) Böyle bir çalışma yaprağı öğrencinin hem kolaylıkla bilgi geçmişini gözden geçirmesini hem de ezbere gerek kalmadan dinî öğrenimini gerçekleştirmesini sağlar. Özellikle "Lise 10. Sınıf-Hz. Muhammed'in Hayatı" dersinde işlenen konuların sonunda böyle bir çalışma yaprağı hazırlanması din eğitimcilerine tavsiye edilir. Çünkü bir bürün halinde tarihsel süreç içinde Hz. Muhammed'in hayatını tekrar etmek sadece sözel anlatımla zorluk oluşturur. Çalışma yaprağı bu amaçla hem öğrenci için hem eğitimci için kolaylık sağlayacaktır. Öğrencilere çalışma yaprağı hazırlayarak, öğrencilere kazandırılmak istenen davranışların kolayca benimsetileceği çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarca ortaya konulmuştur.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Kaya, a.g.e., s.44

¹⁵⁰ Bkz. İsmail Sağlam, *Çocuk ve İbadet*, 1.b., İstanbul: Düşünce Yayınları, 2003, ss.265-268

Şekil 22: Çalışma Yaprağı

Hız. Muhammed'in Hayatı Dersi-Genel Tekrar Çalışma Kağıdı

Trendeki insanlar, bu yerleri biliyor ve bu isimleri tanıyor. Peki ya siz biliyor ve tanıyor musunuz? Size soruyorlar.?

1)

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

.....
.....
.....

(Kavram treninde geçen kelimelerin size ne çağrıştırdığını kelime olarak boşluklara yazınız)

2) Siyer bilgilerinizi kullanarak bu kelimelerin geçtiği metin yazınız.

3.1.2. Bilgisayar Destekli Eğitim ve Bilgisayar Materyali

Günümüzde, olumlu ya da olumsuz yanlarıyla değerlendirilme yapılması bir tarafa, küreselleşmeye karşı eğitimin kayıtsız kalamayacağı bir gerçektir. Küreselleşme beraberinde bilgi çağını getirmiştir. Bilgi çağından haberdar bireyler yetiştirmek eğitimin yapabileceği yeterlidir. Eğitimde bireylere öğrenmeyi öğretme hedefiyle hareket etmesi bu bilgi çağının getirdiği doğal sonuçtur. Çünkü artık 20. yüzyılın ortalarına doğru teknolojinin ilerlemesiyle bilgi çağı / bilgi toplumu kavramı çerçevesinde yeni bir insan görünüşü ortaya çıkmıştır.¹⁵¹ Bu çağa ister iyi, ister kötü eleştiriler olsun bilgi çağı içinde bulunduğumuz gerçeği değiştiremez. Bu gerçek de bizi eğitimde yeni reformlar yapmayı zorunlu hale getirmektedir. Çünkü küreselleşen dünyada eğitime büyük rol düşmektedir.

Yeni çağa ayak uyduran, yeni çağ ile başa çıkan bireyleri ancak iyi bir eğitimle sağlayabiliriz. Bunun kilit noktası da teknolojidir. Bilgiyi yayan ve çoğaltan, toplumlar arasındaki sınırları kaldıran etken teknolojinin son yıllarda hızlı şekilde ilerlemesidir.

Bilgisayar, elektronik veri işleme aracı olarak eğitimin bir parçasıdır. Çünkü eğitimde bir araç olarak bilgisayar, artan bilgiyi artan öğrenci sayısına tam ve dengeli olarak ulaştırabilme, karmaşıklaşan içeriği belirginleştirerek öğrenciye kazandırma, nitel ve nicel yönden öğretmen yetersizliğini tamamlama ve bireysel farklılıklara hitap edebilme yeterliliklerine sahiptir.¹⁵² Öğretmenin bir bakıma yardımcısı konumundaki “Bilgisayar aslında nedir?”, “Neden bu araç eğitim için önemlidir?” gibi sorulara cevap bulmak çağımızda kolaydır. Her insan bilgisayara baktığında şunu diyebilir: “Elektrikle çalışan, mekanik parçalardan oluşan araç-alet-eşya”. “Biz bilgisayarı neden eğitimde kullanırız?” sorusuna yanıtı bilgisayarın nasıl bir özelliğe sahip olduğu cevabında bulabiliriz.

Bilgisayar; neyi, nasıl ve ne zaman yapacağını bilen, verileri saklayabilen, benzer teknolojilerle iletişim kurabilen ve en önemlisi de çok karmaşık işlemleri kısa sürede gerçekleştirerek bilgi üretebilen bir makinedir, dememiz yerinde tanım olacaktır.¹⁵³ İşte bizi en fazla ilgilendiren bilgisayarın özelliği “bilgi üretme” kapasitesidir. Çünkü

¹⁵¹ Refik Balay, “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, *A.Ü.E.B.F.D.*, C.37, S.2, 2004., ss.61-82

¹⁵² Mehmet Mercan, v.d., “Bilgisayar Destekli Eğitim ve Bilgisayar Destekli Öğretimin Dünyada ve Türkiye’de Uygulamaları”, *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa, 11-13 Şubat 2009, ss.369-372

¹⁵³ Hüseyin Çakır, Selami Eryılmaz, “Bilgisayarın Tarihi Gelişimi”, *Eğitimciler İçin Bilişim Teknolojileri*, (ed.) Hüseyin Çakır - Selami Eryılmaz, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, Ekim 2014, s.2

eğitimden bazı beklentiler vardır, bu beklentilerden biri de bireyin sahip olduğu güçleri, yetenekleri, imkânları geliştirmesini sağlamaktır.¹⁵⁴ Birey, imkânını geliştirebiliyorsa, üretim yapabiliyorsa eğitim işlevi gerçekleştirmiş demektir. Eğitimin beklentilerini bilgisayar vasıtasıyla sağlamamız daha kolay olacaktır.

Bilgisayarın en önemli unsuru internettir. Bilgisayarın ağ bağlantısını sağlayan internet tarihi 1965 yılında ABD’de başlamış, ağ bağlantısı 1983’te edu, gov, com gibi kuruluş türü gösteren alan adlarının oluşturulmasıyla beraber hızlı şekilde insanlık tarihi sanal ortama geçiş yapmıştır.¹⁵⁵ Bu ağ bağlantılarının ne anlama geldiğine, hangi kuruluşa ait olduklarına tablo ile yer verilmiştir (Bkz. Ek. 1).

Türkiye internet kullanımına 1993 yılında ODTÜ ve TÜPİTAK işbirliği ile geçmiştir. 1996 yılında Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) kurulmuş ve hala bu merkez yurt dışı internet çıkışı sağlamaktadır.¹⁵⁶ Günümüzde hızla yaygınlaşan internet kullanım tarihi görüldüğü üzere çok eski değildir.

Gelişim psikolojisinde, gelişimi etkileyen unsurlardan biri de “tarihsel zaman etkisi” dir.¹⁵⁷ Bir kişi çocukken oyun oynadığı mahallesine gitse, orada oynayan çocukların kendi çocukluğundaki oyunları oynamadığını görecektir. Bilgisayar ve internetin yaygınlaştığı bu çağda zamansal etki olarak bilgisayar oyunları oynayan çocukları görmek mümkün olacaktır. İşte bu, tarihsel zaman olarak çocukların gelişiminin her çağda aynı etkiyle gerçekleşmediğini göstermektedir.

Şunu da ifade etmeliyiz ki, bilgisayar oyunları gelişim açısından zararlı değildir. Hatta uzay çağı açısından faydaları mevcuttur. Ancak zararlı olan, oyunlarda güç kullanma ve saldırganlık dürtüsünü harekete geçirme etkisidir.¹⁵⁸ Bu etkinin olmamasına gayret göstermeliyiz.

Bilgisayarın internet ile buluşması, bilgisayarın fonksiyonunu farklı yönlere çekmiştir. Bilgisayar artık bir eğitim aracıdır. Çünkü internetin eğitim açısından pek çok faydaları vardır. Öğretmen-öğrenci iletişimine internet yeni bir boyut kazandırmıştır. Rehber konumundaki öğretmen, çoklu ortam uygulamaya katkı sağlayacak internet

¹⁵⁴ Ali Türer, *Türk Eğitim Tarihi*, 1.b., Ankara: Detay Yayıncılık, 2011, s.1

¹⁵⁵ Ahmet Baytak, *Eğitimde Web Teknolojilerinin Kullanımı*, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, s.2

¹⁵⁶ Hakan Tekedere, “Bilgisayar Ağları ve İnternet”, *Eğitimciler İçin Bilişim Teknolojileri*, (ed.) Hüseyin Çakır - Selami Eryılmaz, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014, ss.124-125

¹⁵⁷ Başal, a.g.e., ss.11-12

¹⁵⁸ Helen Bee, Denise Boyd, *The Developing Child (Çocuk Gelişim Psikolojisi)*, (çev. Okan Gündüz), 1.b., İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2009, ss.781-784

olanaklarını kullanmaktadır. Bu da öğrencide eleştirel düşünme, problem çözme, sorgulama gibi becerilerin kazanılmasını sağlamaktadır.¹⁵⁹

Eğitimde bilgisayar ve internet ikilisinin çoklu ortam olanaklarından yararlanmış olması “bilgisayar destekli eğitim” anlayışını da beraberinde getirmiştir. Çünkü, öğrenene kazandırılmak istenen konunun içeriği metin, animasyon, simülasyon (benzetim), resim, grafik, ses, müzik, video gibi farklı çoklu ortam biçimleri sunulmaktadır.¹⁶⁰ Bu da bilgisayar destekli eğitimin materyal açısından önemini ortaya koymaktadır.

Bilgisayar kullanımı, günümüzde yaygınlaşmasıyla beraber pek çok eğitim kurumlarında devlet tarafından temin edilmektedir. Temin edilen bu bilgisayarların verimli kullanımı, başta eğitimcilerin bu yönde eğitim almalarıyla başlamaktadır. Çünkü öğrenciler, öğretmenlerinden daha fazla teknolojiye haberdar olabilmektedir. Hem öğreticinin öğrenciyle aynı dili konuşuyor olması hem de bilgisayarın faydalı yönlerini ortaya çıkarmada rehber olması amacıyla eğitimciler için teknoloji yeterliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu verilen eğitimin sonucunda bilgisayarın eğitimde doğru kullanılmasıyla hedeflenen kazanımlara yönelik farklı materyallerin hazırlanması sağlanarak bilgiye ulaşma, öğrencinin öğrenme süreçlerini hızlandırma, derse motivasyon sağlama gibi birçok faydalar elde edilmiş olur.¹⁶¹

Öncelikle eğitimciler, bilgisayar destekli bir eğitim tasarlamak istiyorlarsa sınıfta bilgisayarın varlığını benimsemelidirler. Aynı zamanda eğitimcilerin bilgisayarın eğitim-öğretim için materyal olduğunun farkında olmaları gerekir. Bir eğitimci, bilgisayarın ders içinde kullanılması ile sınıf içi disiplini sağlamada kolaylık sağlayacağı, eğitimcilerin hazırlamada ve sunumda vaktini çok alacağı işleri kolaylaştıracağı, grupsal aktivitelere bilgisayar ile yön verebileceği ve aktiviteleri yine bilgisayar yardımıyla değerlendirebileceği mutlaka göz önünde bulundurmalı ve eğitimde bilgisayara yer açılmalıdır.¹⁶²

¹⁵⁹ Tekedere, a.g.e., ss.118-146

¹⁶⁰ Çelebi Uluyol, Hüseyin Çakır, Selami Eryılmaz, “Web Temelli Eğitim”, *Eğitimciler İçin Bilişim Teknolojisi*, (ed.) Hüseyin Çakır-Selami Eryılmaz, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, ss.439-441

¹⁶¹ Adnan Karadüz, “Türkçe Derslerinin İşlenişinde Genel Ağda (İnternet) Çoklu ve İşbirlikçi Öğrenme Ortamları: Wiki Blog ve Podcasting Programları”, *Eğitimde Web Teknolojilerinin Kullanımı*, (ed.) Ahmet Baytak, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, ss.48-49

¹⁶² Meziyet Arı, Pınar Bayhan, *Okul Öncesi Dönemde Bilgisayar Destekli Eğitim*, 3.b., İstanbul: Epsilon Yayınları, 2003, s.37

Eğitimciler kavramsal düzeydeki konuları öğretmekte başarılı olurlar. Ancak kazanılması istenilen konularda geçen soyut dalları öğretmekte zorlanırlar. Dinî ilimler ise eğitmen tarafından bir kavramsal içerik olarak öğretimi gerçekleştirilir. Ancak maneviyat dinî ilimler içerisinde bir örüntüdür ve öğrenci tarafından kavranması bu alanın desteklenmesi ile mümkündür. Bu sebepten bilgisayar teknolojisi, çift yönlü veya çift boyutlu (grafiksel, sembolik) olarak depolama ve örgütlenme kapasitesinde olduğu için din öğretiminde bilgisayar destekli eğitim önemlidir.¹⁶³

3.1.2.1.Örnek Bilgisayar Programları

Eğitim disiplinlerinde kolaylıkla kullanılacak programlar tespit edilerek din öğretimi açısından ele alınmıştır.

3.1.2.1.1. App Inventor ve Scratch Eğitim Programları

Yeni eğitim sistemiyle beraber kodlama dersi üzerinde durulmakta ve öğrencilerin küçük yaştan itibaren programlama dillerine aşina olmaları hedeflenmektedir. FATİH projesi kapsamında bu kodlama projesi faaliyete geçmiştir. EBA sitesinde her yaş grubuna uygun bazı programlama dilleri sunulmaktadır.¹⁶⁴ Bu çalışmamızda FATİH projesi kapsamında desteklenen kodlama eğitim programından olan “Scratch” ve telefonlar için uygulanan aynı özelliklere sahip “App Inventor” programlarını ele alınmıştır ve bir örnek ile bu programların din eğitiminde nasıl kullanılabileceğini göstermek amaçlanmıştır.

“Scratch” ve “App Inventor” MIT firmasının iki uygulamasıdır. “Scratch” masaüstü için; “App Inventor” mobil (Android özellikli telefonlar) için tasarlanmıştır. Küçük yaştaki öğrencilere gelişmiş programlama dilleri öğretilmeyeceği için sürükle bırak yöntemiyle ve kodların yerine blokları kullanarak uygulamalar oluşturulur. Bu şekilde öğrencilere programlama konusundaki bütün niteliklerin kazandırılması amaçlanmaktadır.¹⁶⁵

¹⁶³ Yavuz Akpınar, *Bilgisayar Destekli Eğitimde Uygulamalar*, 2.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, ss.34-35

¹⁶⁴ Bkz. www.eba.gov.tr/kod (10.10.2017)

¹⁶⁵ Bkz. Kodlama Hakkında <http://www.ogretmenlersitesi.com/m/haber/kodlama-dersi-ilkokuldan- itibaren-mufredatta-h39146.html>, (10.10.2017)

Bu iki program çocuklar için bulunması gereken program özelliklerine sahiptir. Arı ve Pınar eserlerinde programda bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralamışlardır:

1. Programın açık bir hedefi olmalıdır.
2. Renkli ve oyunlu grafikler kullanılmalıdır.
3. Programda tekrarlar yapabilme olanakları bulunmalıdır.
4. Program zorlama içermemelidir.
5. Çocukla etkileşim içinde olmalıdır.
6. Düşünmeyi gerektirmeli, çocuğun girişimciliğini sağlamalıdır.
7. Program, yetişkinin en az yardımıyla çocuğun dikkatini çekmelidir.
8. Çocuğun anlayacağı düzeyde bir program olmalı ve çocuğun yaşadığı toplumun kültürü ile ilgili konuları içermelidir.
9. Hem yetişkin hem de çocuğun kolay kullanabileceği bir program olmalıdır.¹⁶⁶

Arı ve Pınar'ın sıraladıkları bu özellikler tam olarak Scratch ve App Inventor yazılım programları için geçerlidir. Renkli sürükle bırak kod blokları ile hem yetişkinler hem de öğrenciler kolaylıkla proje üretebilirler. Bilgisayar programlama dillerine kolaylıkla aşına kazandırmak amacıyla hazırlanmış bu programlar MEB tarafından öğrenim programına eklenmiş durumdadır.^{167*} Müfredatta yeni eğitim sistemiyle beraber çağa ayak uydurmak hedeflenmiştir ve bunun getirisi olarak küçük yaştan itibaren ders programlarına kod, yazılım vs. bilişim teknolojisi yerleştirilmiştir. Eğitim disiplinleri birbiriyle bağlantılı olarak bu yeni ders müfredatı anlayışına din eğitimcileri de kayıtsız kalmaz. Bu bölümde bu iki blok yazılım programlarından yola çıkarak din öğretimi açısından kod projelerini değerlendirdik ve bu konuyu oyun proje örneğimizle destekledik.

App Inventor ve Scratch Kullanımı Hakkında:

E-posta adresi ile giriş yapılarak kullanıma hazır hale gelen proje tasarlama programı kullanımı uzmanlık gerektirmemektedir. “Scratch” veya “App Inventor” programları her seviyeye uygun kullanıma sahiptir. Bu programları kullanmak için uzman bir kod yazılımcısı olmanız gerekmez. Blok sistemi sayesinde kod işlemi görsel formatta ve kolaydır.

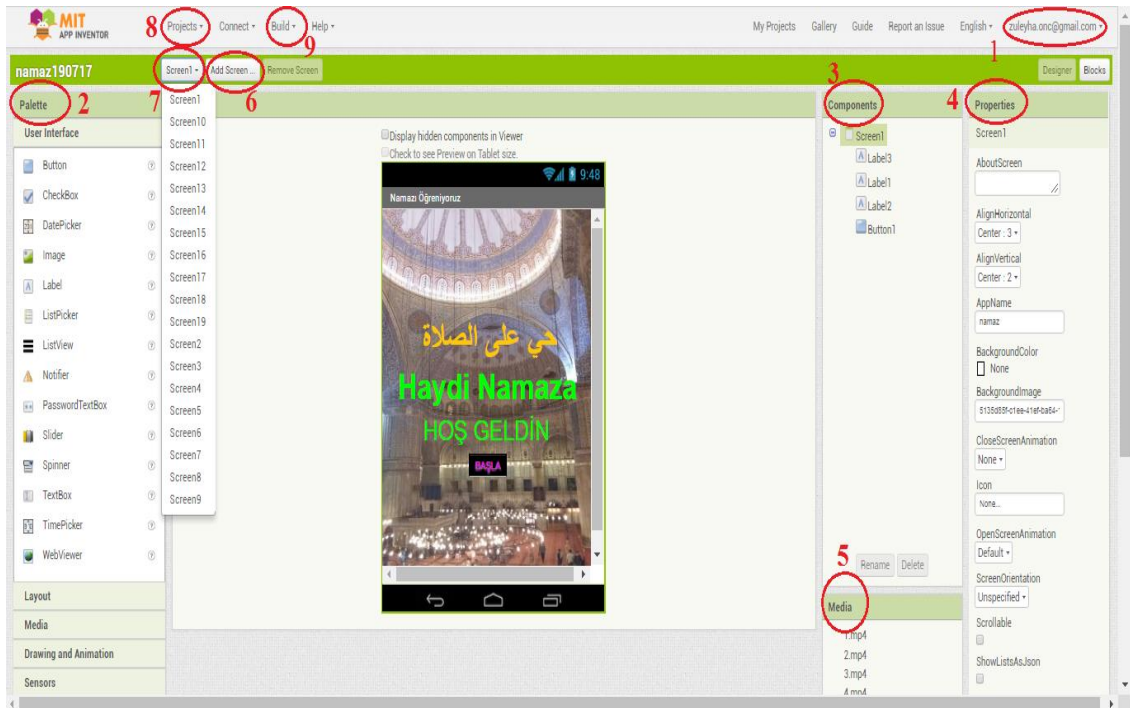
¹⁶⁶ Meziyet Arı, Pınar Bayhan, *Okul Öncesi Dönemde Bilgisayar Destekli Eğitim*, 3.b., İstanbul: Epsilon Yayınları, 2003, s.42

¹⁶⁷ MEB, Bilişim Teknolojileri Öğretim Programı(5. ve 6. Sınıf), Ankara, 2017, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2017717142646998-14BİLİŞİM%20TEKNOLOJİLERİ%205-6.pdf>, (9. 10. 2017)

* Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı: Ortaokul 5. ve 6. Sınıf, 2017-2018 Öğretim Yılı, Ders Kazanımı:“BT.6.5.2.1. Blok tabanlı programlama aracının ara yüzünü ve özelliklerini tanıır. Scratch (scratch.eba.gov.tr), Kodadı2023, Code.org, Codecademy vb. programlama platformları kullanılabilir”

App Inventor, mobil oyunları tasarlamak için programlanmış olması sebebiyle Scratch'tan farklı olarak telefon ekranı gibi bir ekran karşınıza gelmektedir. Ekranın sol kısmında “kullanıcı ara yüzü” mevcuttur. Kutucuklardaki ihtiyaç duyulan her fonksiyon sürükleyip bırak yöntemiyle ekrana yerleştirilir ve bunlar sağdaki “Component” (bileşen) kısmına yansır. Sağdaki “Component” kısmında, tıkladığımız kutucuğun özellikleri “Properties” (özellikler) kısmında görülmektedir. Bu kısımdan istediğimiz; renk boyut vs. düzenlemeleri gerçekleştirebiliriz. Her bir “screen” bir form demektir. Sözgelimi, oyunun devamlılığı yeni bir “screen” oluşturarak sağlanmaktadır. Ekranın üst kısmından yeni “screen”; formlar eklenmektedir (Bkz. Şekil 23). Sırayla yapmak istediğiniz işlemler, aşağıda numaralandırılarak gösterilmiştir:

Şekil 23: App Inventor Özellikleri

1. E-posta adresinin gösterildiği yer: E-posta adresiyle programa giriş yapılır.
2. "Palette": Araç kutusu olarak buradan istenilen öğeler sürükleyip bırak yöntemiyle ekrana taşınır.
3. "Components": Oluşturulan bileşenler bu kısımda görülür.
4. "Properties": Özellikler kısmından seçtiğimiz öğelerin renk, boyut vs. özelliklerini değiştirebiliriz.
5. "Media": Bu kısma video, ses dosyası yüklenir, yüklenmiş haldeki dosyalar tercih edilerek istenilen kısma eklenir.

6.“Add screen”: Her bir bağlantı sayfası için bir screen/ form eklenir.

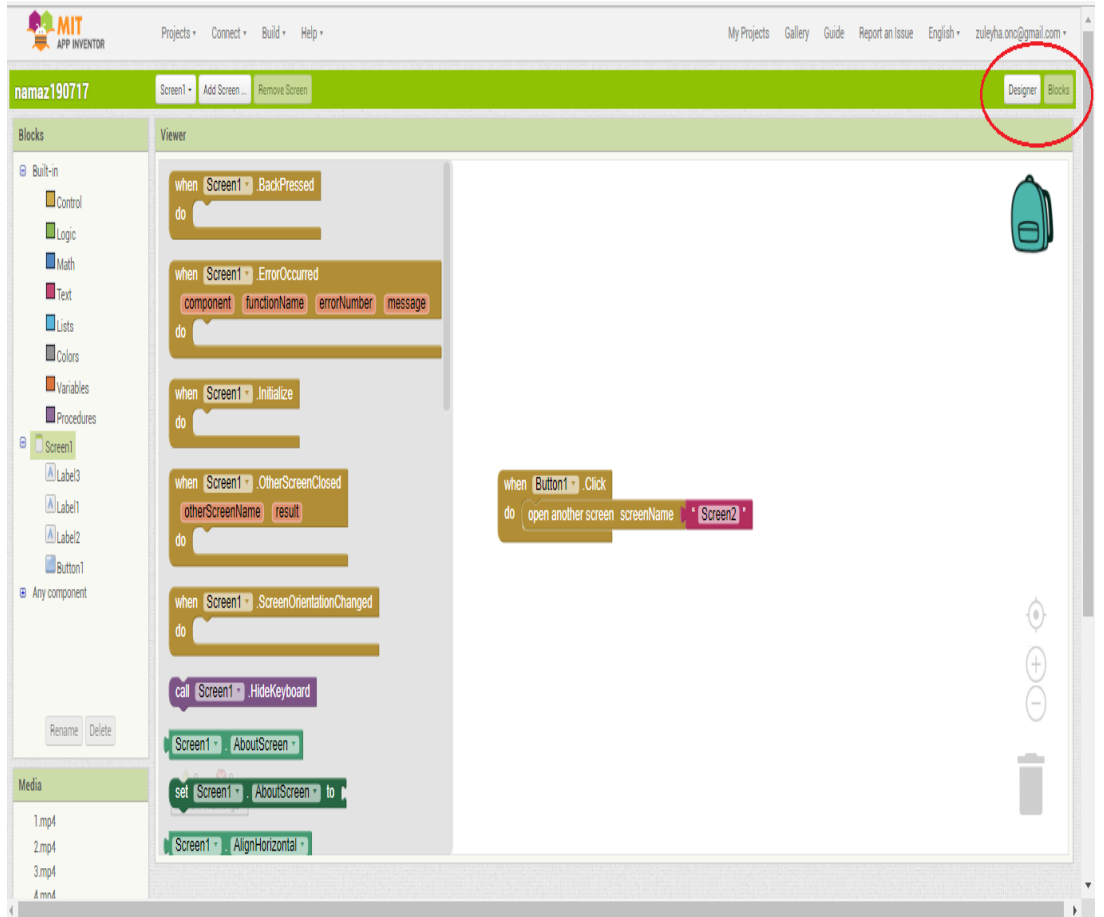
7.“Screen”: Oluşturulan screenler buradan tekrar açılıp düzenleme yapılabilir.

8.“Project”: Hazırlamış olduğumuz programı “.aia” uzantısıyla oluşturabilir ve düzenlemeye her zaman açık hale getirebiliriz.

9.”Build”: Projemizi hazır halde “.apk” uzantılı dosya haline getirip projemizi bitirebiliriz.

Görüldüğü üzere, “sürükle bırak” yöntemiyle bloklar kısmında kodlar oluşur. Bu kodlar normal kod yazmaya göre kolaydır. Puzzle (yap-boz) gibi yerleşen kodlar istenilen projeyi gerçekleştirir. Ekranın sol kısmında her bir blok farklı renklerle anlamda olduğu gösterilir (Bkz. Şekil 24).

Şekil 24: App Inventor Kod Sayfası

Kırmızı çember içine alınan kısım ile gösterilen “blocks” seçeneği kod sayfasını, “designer” seçeneği proje ekran görüntüsünü gösterir.

Hazırlanan oyunlar “.aia” uzantılı dosya sayesinde paylaşım yapılabilir ve her zaman yeni şeyler eklenerek oyunun geliştirilmesi sağlanabilir. Oyunun tamamlanmış

hali, “.apk” uzantılı dosya halinde paylaşmak istediğimiz kitleye iletilir ve kullanıma hazır hali cihaza yükleme yapılır.

Materyalin Kullanım Alanı

Bu kod programlarının nasıl kullanabileceğimize dair örnek vererek materyal açısından din öğretimine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Konu: Namazın Kılınış Şartlarını Öğretmek (Namazın İçindeki Farzlar)

Seviye: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–10. Sınıf

1. Basamak: Konunun Belirlenmesi

Öğrenme alanı: İbadet

Ünite: 2. Ünite: İslam’da İbadetler

Etkinlik: App Inventor ile hazırlanan test formatında proje hazırlamak

Kazanım/Kazanımlar: Namazın içindeki farzların geçtiği kavramları öğrenmek ve somut olarak namazın hareketlerinden haberdar etmek

İçerik

Başlık: Namaz

Alt Başlık: Namazın farzları; hazırlık, kılınış

2. Basamak: Materyalin Tasarlanması ve Kullanımı

Materyal Nasıl Hazırlandı/ Nasıl Kullanılır?

Bizim yaptığımız oyun soru cevap ve video özelliklerine sahip görsel içerikli çoktan seçmeli test formatındadır. İlk screende giriş ve başlama düğmesi bulunmaktadır. (Bkz. Şekil 25) Yukarıda nasıl kullanıldığı belirtildiği gibi App Inventor programında hazırlanmıştır.

“Başla” düğmesine tıklanarak oyuna giriş yapılır. Karşımıza çoktan seçmeli test formatında sorular gelir ve her bir soru bir kavramı öğretmeyi amaçlar. Doğru seçeneği seçtiyseniz “video izleme”, yanlış seçeneği seçtiyseniz yanlış cevabı bildiren ekran çıkar. Yanlış cevap ekranının üst kısmında “Namaz dinin direğidir” hadis-i şerif yazısı ile namazın önemi vurgulanır.(Bkz. Şekil 26, Şekil 27) Bu şekilde toplam çoktan seçmeli 6 soru sorularak ve 6 namaz hareketlerini görsel olarak gösterim yapan video ile oyun tamamlanmış olur. (Bkz. Şekil 28)

Şekil 25: Oyunun İlk Sayfası

Şekil 26: Yanlış Cevap

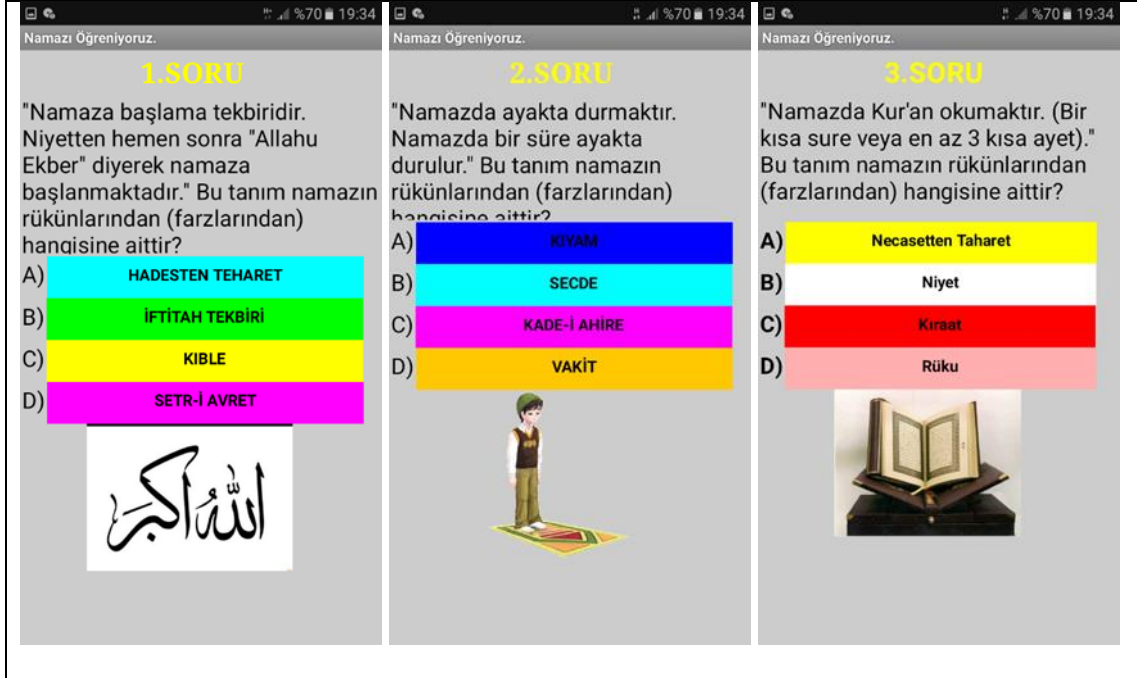

Şekil 27: Doğru Cevap

Doğru cevap verildiğinde video sayfası açılır. Videolarda dijital animasyon ile namaz hareketleri gösterilir. Her bir soruda ayrı bir animasyon videosu içermektedir. Videonun alındığı sayfa ekranda geçmektedir ve kare kodu her videoda mevcuttur. Video eklemeye örnek olarak gösterilmiştir. Proje örneklik teşkil ettiği için herhangi bir yayımlama söz konusu değildir.

Şekil 28: App Inventor ile Hazırlanan Çoktan Seçmeli Test Ekran Görüntüsü

Oyun hazırlarken karşılaşılan sınırlılıklar:

Video yüklemeye kapasitesi (mb, gb kapasite sınırı) olarak yüksek kapasiteli videolar yüklenmemektedir.

İki boyutlu veya üç boyutlu (3D Unity oyun motoru gibi) oyunlar tasarlanmamaktadır. App Inventor ve Scratch programları geliştirilmeye açık, gelişmekte olan kod öğrenme programlarıdır.

3.1.2.1.2. Microsoft Visual Studio

Visual Studio 140'tan fazla program dilini desteklemektedir. Studio'da 14 dil editörü bulunmaktadır. Bu program dillerinin adları şöyledir: "Basic", "C#", "C/C++", "CSS", "F#", "HTML", "JavaScript", "PL/SQL", "Plain Text", "SQLCE", "Transact-SQL", "T-SQL90", "XAML", "XML", "XQML".

Bu yazılımlardan eğitimde kolayca kullanılabilir, diğer yazılım dillerine göre daha kolay olan, "Visual Basic" dilidir. Çünkü "Microsoft Visual Studio" profesyonel kod yazarların tercih ettiği proje geliştirme programıdır. Yukarıda sıraladığımız dillerin en başında gelen "Basic" kod yazmaya başlangıç yapmak için idealdir. Diğerleri uygun görünmese de "Basic" din eğitimcilerinin kullanabilmesi için daha kolay bir dile sahiptir.

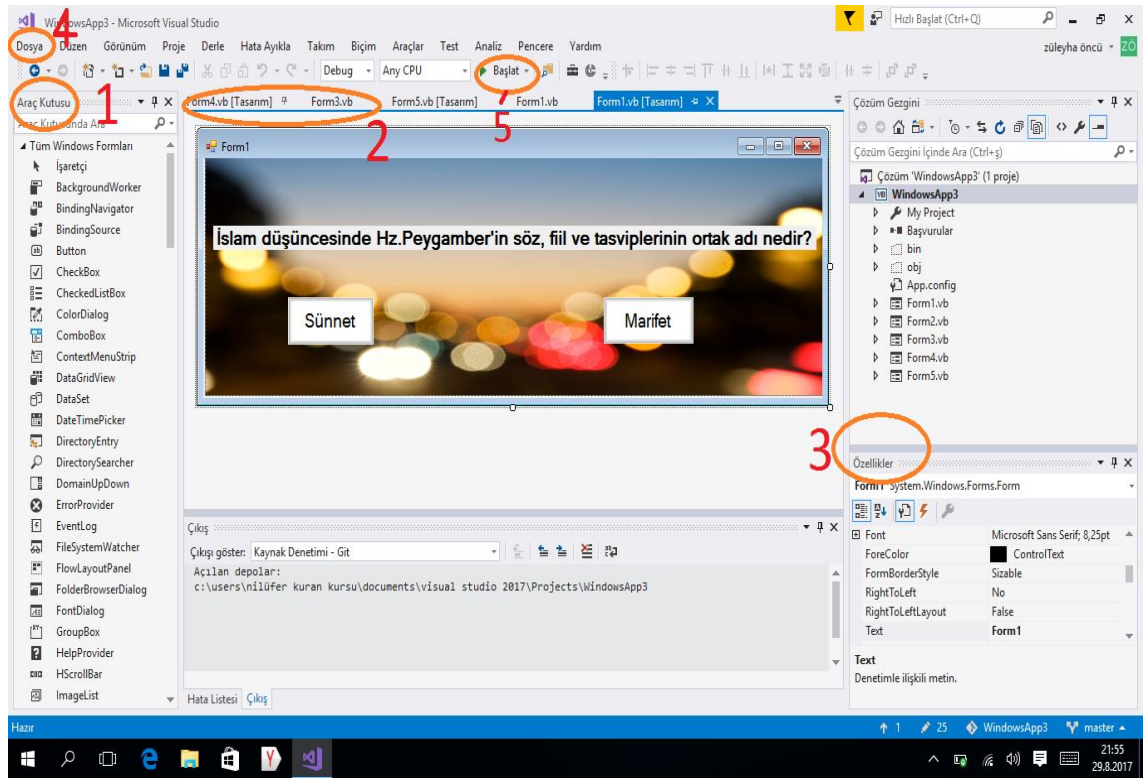
Visual Basic diline örnek vererek kullanışlılığını göstermiş olalım:

Örneğimiz bir bilgi yarışması formatında olup öğrencileri test etmek için veya öğrencilerin eksiklerini görmesi için hazırlamak amaçlanmıştır.

Öncelikle Visual Basic için “Windows Form” tarzı seçilmelidir. İkinci olarak, sol kenardaki araç kutusundan iki “button” ve birer tane “label” ve “picturebox” seçiniz. Seçilen öğelerin üzerine Mouse ile tıklayınca ekranın sağ alt köşesinde çıkan özellikler menüsünden ayarları yapınız. “Button” sorunun şıkları olacağı için “text” kısmına her bir buton için bir şık yazınız. “Label” seçtiğimiz yere sorunun kendisi yazılacaktır. İsterseniz araç kutusundan “Timer” seçerek sorulara süre koyabilirsiniz.

Bu uygulamadan sonra, her bir soru için yeni form eklemek gerekmektedir. Dosyalar seçeneğinden “Yeni Proje”yi seçiniz ve çıkan seçeneklerden “Microsoft Forms Uygulaması” seçiniz. Soru sayısına göre bu uygulama tekrarlanır. Yaptığımız uygulamaların yerleri görsel olarak adım adım ifade edilmiştir, aşağıdaki ekran görüntüsünden bakınız. (Bkz. Şekil 29)

Şekil 29: Visual Basic Kullanımı

1.Araç Kutusu: Visual Basic programında kullanılmak üzere ihtiyaç duyulan görsel araçlar mevcuttur (label, button, picturebox, timer vb.).

2.Oluşturulan projelerin görünüm ve kod yazma sayfalarıdır.

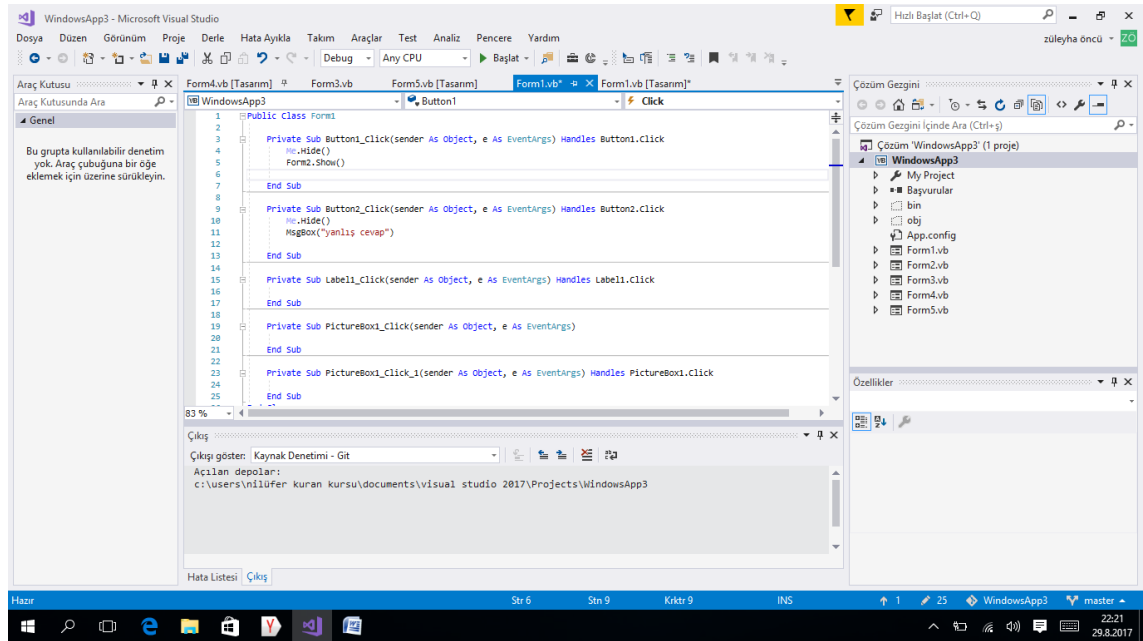
3. Form sayfasına yerleştirilen button, label vs. özellikleri gösterilir. Mesela araç kutusundan seçilen butona özellikler kısmından “text” olan yere yazı yazılır. Butonun türü, yazısının rengi, boyutu bu menü kısmından seçilir.

4. Dosya kısmından yeni form seçilerek projenin devamlılığı sağlanabilir veya başka projeler ile bağlantı kurulabilir.

5. “Başlat” butonundan projenin doğru kontrol edilebilir.

Oluşturulan soru tasarımında hangi cevap doğru, hangi cevap yanlış ise butonların üzerine Mouse ile sağ iki defa tıklanarak “kod sayfası” açılır. Açılan her kod yazma aralığı tıklanan butona aittir. (Bkz. Şekil 30)

Şekil 30: Visual Basic: Kod

Üst kısımda bir proje sayfası için iki sekme oluşur: “Form.vb[Tasarım]” ve “Form.vb”. “Form.vb” sekmesinde hazırladığımız projenin kod kısmı bulunur. Bu sayfadan gerekli kodları yazarak proje tamamlanır.

Cevabı yanlış olan buton ise;

Me.Hide()

MsgBox("yanlış cevap")

Doğru cevap butonu ise;

Me.Hide()

Form2.Show() kodları yazılır.

Oluşturduğumuz yarışmanın tüm kodları aşağıda verilmiştir. Kod sayfasını açarak bu kodları kontrol ederek yazınız. Visual Basic programı, kendisinde bu kodları

oluşturma özelliğine mevcuttur ve bu programda kolay kodlama yöntemi vardır. Aşağıda görüldüğü gibi kod yerlerinde doğru-yanlış cevap kısımlarını, puanlamada on ve katları puanları yazma kısımlarını ve yanlış cevap verince çıkan “yanlış cevap” ekran kısımlarını siz düzenleyerek kod sistemi oluşturunuz.

Aşağıda verilen kodlar, açılan kod sayfasında mevcut olan ve sizin yerleştirmeniz gereken tüm kodları kapsamaktadır.

1.Sorunun Kodu (Form1.vb)

```
Public Class Form1

    Private Sub Button1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button1.Click
        Me.Hide()
        Form2.Show()

    End Sub

    Private Sub Button2_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button2.Click
        Me.Hide()
        MsgBox("yanlış cevap")

    End Sub

    Private Sub Label1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Label1.Click

    End Sub

    Private Sub PictureBox1_Click(sender As Object, e As EventArgs)

    End Sub

    Private Sub PictureBox1_Click_1(sender As Object, e As EventArgs) Handles
PictureBox1.Click

    End Sub
End Class
```

2.Sorunun Kodu (Form2.vb)

```
Public Class Form2
    Private Sub Label1_Click(sender As Object, e As EventArgs)

    End Sub

    Private Sub Form2_Load(sender As Object, e As EventArgs) Handles MyBase.Load

    End Sub

    Private Sub PictureBox1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
PictureBox1.Click

    End Sub
```

```

    Private Sub Button2_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button2.Click
        Me.Hide()
        Form3.Show()
    End Sub

```

```

    Private Sub Button1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button1.Click
        Me.Hide()
        MsgBox("yanlış cevap! Puan:10")
    End Sub
End Class

```

3.Sorunun Kodu (Form3.vb)

```

Public Class Form3
    Private Sub Label1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Label1.Click

        End Sub

```

```

    Private Sub Button1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button1.Click
        Me.Hide()
        Form4.Show()
    End Sub

```

```

    Private Sub Button2_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button2.Click
        Me.Hide()
        MsgBox("yanlış cevap!Puan:20")
    End Sub
End Class

```

4.Sorunun Kodu (Form4.vb)

```

Public Class Form4
    Private Sub Button1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button1.Click
        Me.Hide()
        MsgBox("yanlış cevap!Puan:30")
    End Sub

```

```

    Private Sub Button2_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button2.Click
        Me.Hide()
        Form5.Show()
    End Sub
End Class

```

5.Sorunun Kodu (Form5.vb)

```

Public Class Form5
    Private Sub Form5_Load(sender As Object, e As EventArgs) Handles MyBase.Load

        End Sub

    Private Sub Label1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Label1.Click

```

```
End Sub

Private Sub Button2_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button2.Click
    Me.Hide()
    MsgBox("tebrikler 50 puan")
End Sub

Private Sub PictureBox1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
PictureBox1.Click

End Sub

Private Sub Button1_Click(sender As Object, e As EventArgs) Handles
Button1.Click
    Me.Hide()
    MsgBox("yanlış Cevap!puan:40")

End Sub
End Class
```

Yaptığımız çalışmanın görsel hali ekran resmi alınarak testin görüntüsü sunulmuştur.(Bkz. Şekil 31, 32, 33, 34, 35)

Projenin Çalışır Hali Görüntüsü

Şekil 31: 1.Soru Görüntü

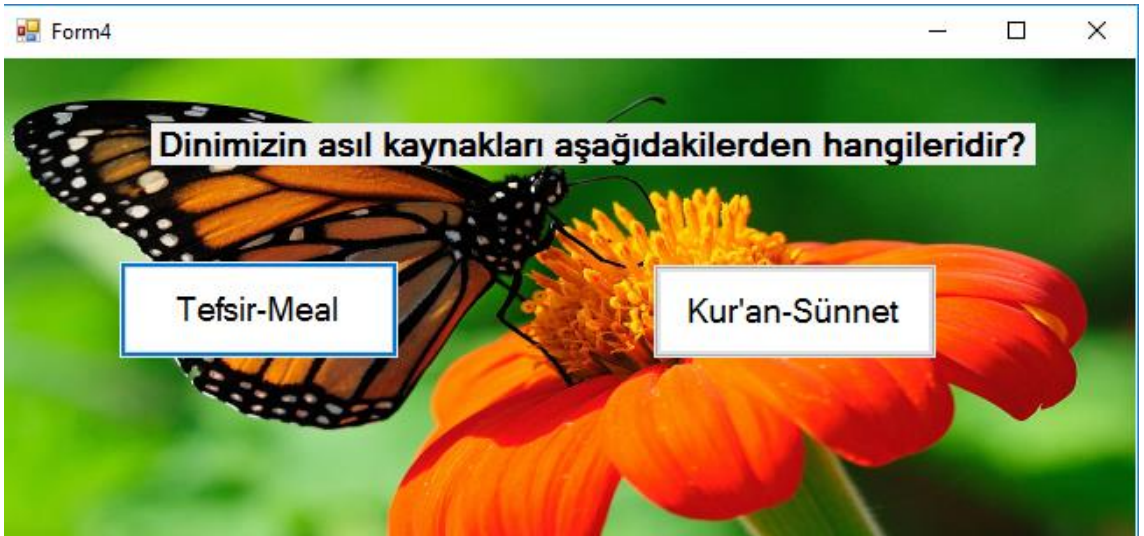
Şekil 32: 2.Soru Görüntü

Şekil 33: 3.Soru Görüntü

Şekil 34: 4.Soru Görüntü

Şekil 35: 5. Soru görüntü

“Visual Basic” kodlama konusunda diğer kod dillerine göre daha kolay bir sisteme sahiptir. Verdiğimiz örnek doğrultusunda siz de proje uygulamaları geliştirebilirsiniz. Eğitimcilerin ve öğrencilerin kullanabileceği kod uygulama örnekleri mevcuttur. Bizim hazırladığımız örnek dışında, başka eğitim disiplinlerinin yaptığı Visual Basic kod yazma ile proje oluşturulan örnekleri de din öğretimine uyarlayabilirsiniz.¹⁶⁸

3.1.2.1.3. Prezi Sunu Hazırlama

Bu programın amacı görsellik ile kişinin mucitlik yapısını ortaya çıkararak sunumlar hazırlamasını sağlamaktır. “Prezi” klasik olarak kullanılan (Power Point gibi) sunu programlarına göre daha yaratıcı görseller ile ders sunumu hazırlamamızı sağlar.

Prezi’ye üye olarak programdan faydalanabiliriz.¹⁶⁹ Üye işlemlerinde “Student /Teacher Verification” seçeneği seçilerek üye olunursa ücretsiz istifadesi mevcuttur. Bu program öğrenci ve öğretmenlere ücretsiz kullanma imkânı sağlarken diğer seçenekler için ilk bir ay ücretsiz daha sonraki aylarda ücrete tabi olarak hizmet vermektedir.*

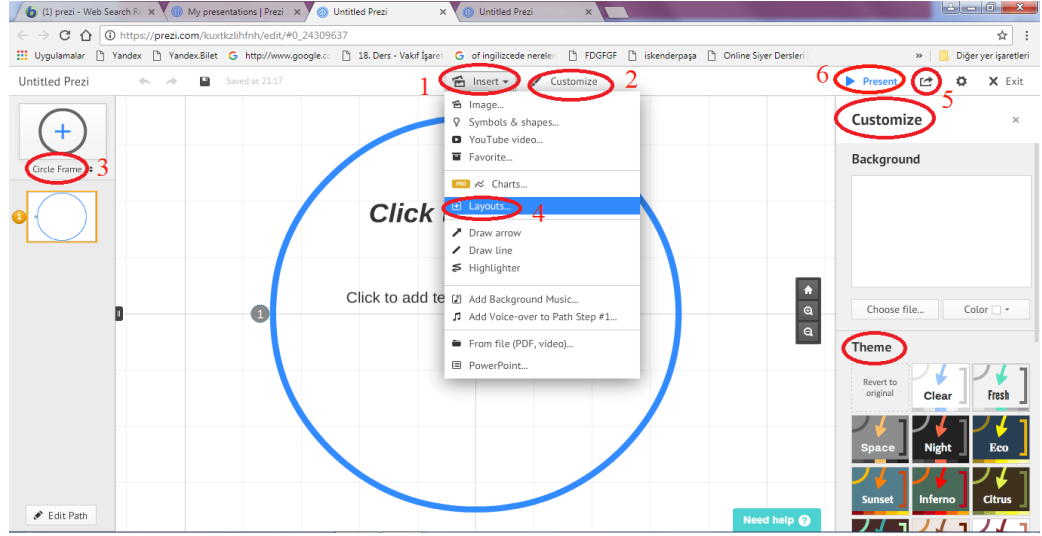
“Prezi” kullanımında yer alan öğelerin görsel olarak yerlerini görmek için ekran görüntüsüne bakınız. (Bkz. Şekil 36)

¹⁶⁸ Bkz. Visual Basic Koduyla Yazılan Örnekler: Mehmet İpçioğlu, *Bilgisayar Destekli Tarih Eğitimi*, I.b., Ankara: Nobel yayınları, 2001.

¹⁶⁹ Bkz. <https://prezi.com/pricing/>, (3.10.2017)

* Power Point’in günümüzde bir üst seviyesi olan Prezi, 2009 yılında kuruluşu gerçekleşen ve 325 milyon kullanıcıya ulaşan interaktif slayt hazırlama programıdır. Prezi’nin sloganı şu: “Tasarımcı olmayan insanlar için tasarlandı. Artık güzel interaktif sunumlar oluşturma, verme ve izleme 1,2,3 kadar kolaydır.” Sağladığı ve savunduğu kolaylık sebebiyle olsa gerek eğitimciler için başvuru materyal konumunu almış durumdadır.

Şekil 36: Prezi Kullanımındaki Öğeler

Numara ile Gösterilen Yerler:

- 1-Insert Menüsü (Ekleme Menüsü)
- 2-Customize Menüsü (Özellikler Menüsü)
- 3-Circle Frame (Slayt Oluşturma Seçeneği)
- 4-Layouts (Sunu Sayfasının Çerçeve Seçenekleri)
- 5-Share Menüsü (Paylaşma Menüsü)
- 6-Present (Mevcut Sunuyu Çalıştırma)

Prezi Programı Nasıl Kullanılır?: Yukarıda yerlerini ve anlamlarını belirttiğimiz Prezi öğelerini dikkate alarak kullanıma başlayınız. Prezi’ye giriş yaptıktan sonra “New Prezi” seçeneğinden “Start Blank Prezi”ye tıklayınız. Böylece şablon oluşturmuş olacaksınız. Karşımıza çıkan sunu hazırlama sayfasında “Insert” menüsünün yanında bulunan “Customize”(özelleştirmek) menüsüne tıklanır ve kenarda çıkan temalardan biri seçilir ve arka plan oluşturularak başlanılabilir. Sunuma arka plan eklemeyi ise “Costomize” menüsüne tıkladıktan sonra sağ tarafta açılan ayrı bir menü bulunan “Bacground Image” kısmındaki “Choosefile” butonundan resim aktarabilirsiniz. Prezi’de her bir sunu sayfası “Frame”dir. Frame ekleme, açılan sunu hazırlama sayfasının sol köşesinde bulunan “Circle Frame” butonuna tıklayarak yapılır. Bu “Frame”lerde kullanılmak üzere hem yazı hem resim hem de görüntü eklenebilir. Resim eklemek için insert (ekleme menüsü) menüsünden “Image”ye tıklanır. Yazı eklemek istenildiğinde herhangi bir yere Mouse ile tıklanınca yazı yazabilirsiniz. Video yükleme, insert menüsünden Youtube video sekmesine tıklayarak açılan menüye

kopyalamış olduğunuz linki yapıştırarak gerçekleşir. “Frame”ler arası oklar yerleştirilmek isteniyorsa “insert” menüsünün altında bulunan “Drow Arrow” ya da “Drow Line” sekmelerine tıklayarak sunuya eklenir. Bu oklar “Frame”lerin yönünü göstermek için kullanılır.

Aşağıda sırasıyla Prezi uygulamaları verilmiştir.

Prezi’ye Power Point Sunusu Ekleme: “Insert” menüsünde bulunan “Power Point” sekmelerinden sunu aktarılır. Ekleme için sadece Power Point’in nerede olduğunu gösterir ve sonra yükleme işlemine başlar.

Prezi’ye Ses Ekleme: “Insert” menüsünde bulunan “Add Background Music” sekmesine tıklayınız. Eklenecek müziğin nerde olduğu göstermemiz gerekir. Seçildikten sonra sunuma yükleme yapılır.

Hazırlanan Prezi’nin Paylaşılması: Üst sağ menüsünden “Share” alt sekmesine açılan “Share on Facebook” linkine tıklayınız. Açılan menüden linki kopyalayarak veya facebook simgesine tıklayarak paylaşım yapabiliriz. E-posta yoluyla paylaşmak istersek “Share” menüsünden alt sekmesinde bulunan “Share” Prezi’ye tıklayarak paylaşım yapabiliriz. Paylaşmak istediğimiz kişinin e-posta adresini yazarak paylaşma işlemi gerçekleştiririz.

Hazırlanmış Prezi Sunumunda Sonuç: Prezi programı hem web ile hem de bilgisayara indirilerek sunuma hazır halde kullanılabilir. Eğer bilgisayara sunuyu indirmek istersek “Share” menüsünden “Download as Portable Prezi” ile indirme yapabilirsiniz. Bilgisayara indirildikten sonra çift tıklama ile açılır ve kullanıma hazırdır.

Prezi’de Örnek Ders Hazırlama:

Ders: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi¹⁷⁰

Öğrenme Alanı: İnanç

Sınıf: 5

Konu: Evrende Bir Düzen Vardır

Ünite: 1.Ünite: Allah’a İnanç

Kazanım: Evrendeki düzenden hareketle yaratıcının varlığını kavrar.

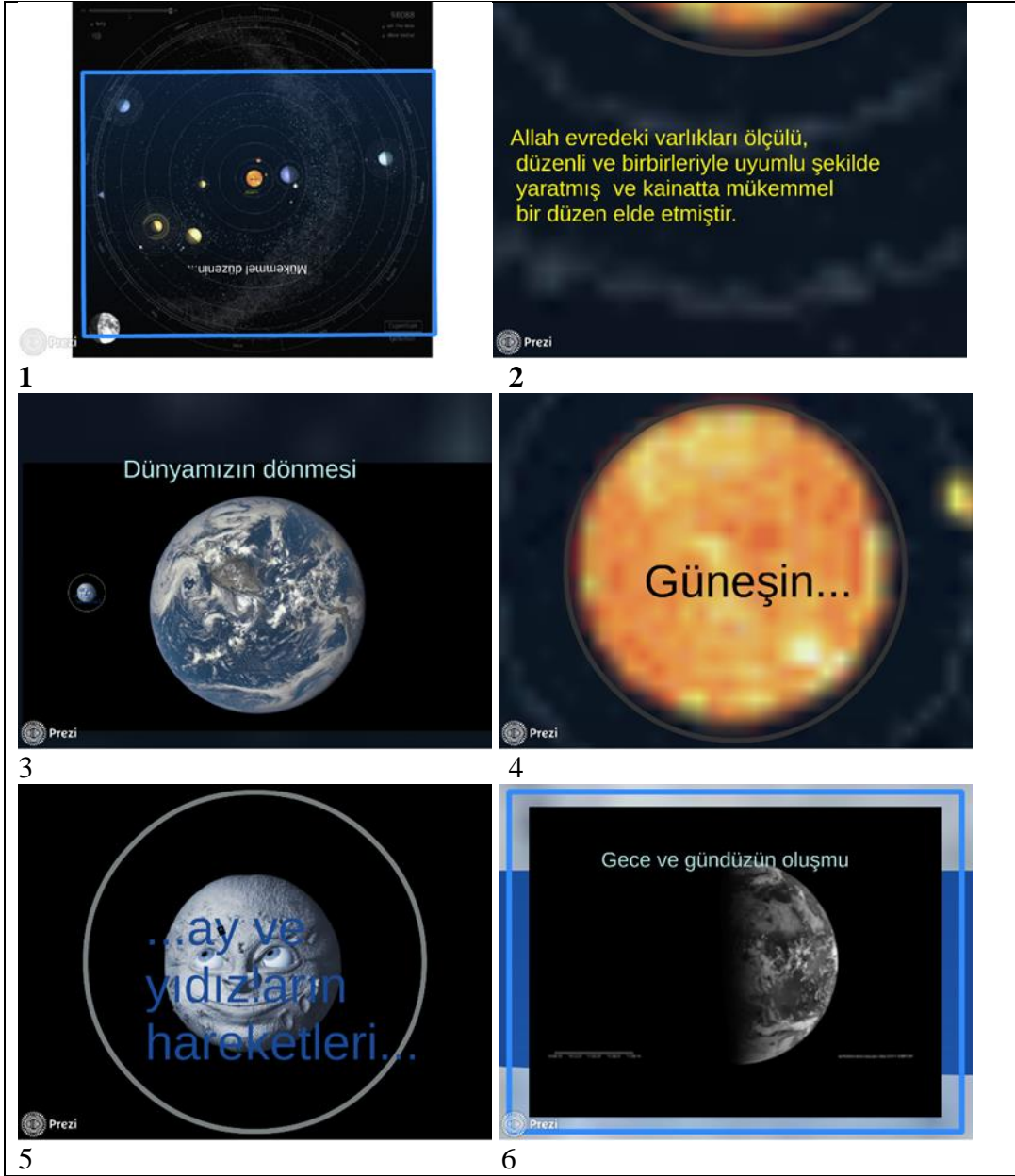
Ders Saati: 2

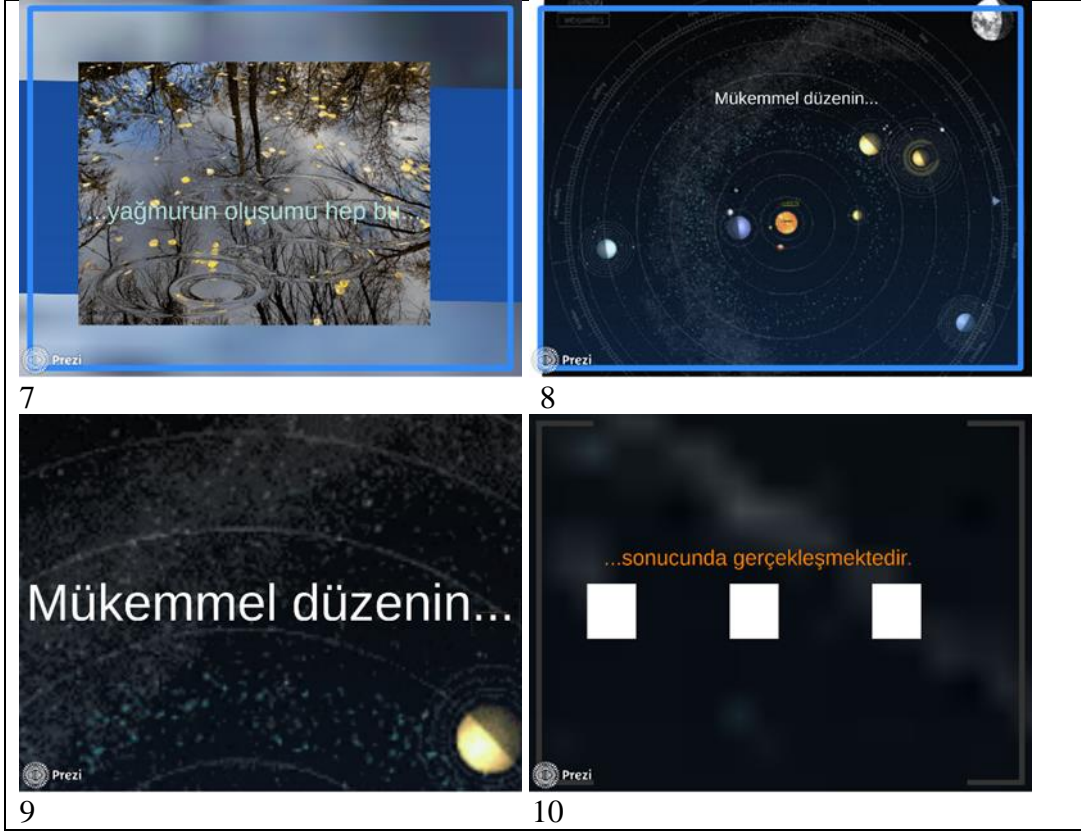
¹⁷⁰ Nazım Genç, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5.Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Selami Öğreten, İstanbul: Netbil Yayıncılık, 2016, s.14

Prezi ile sunu hazırlandıktan sonra "Pdf" olarak ekran görüntüsü alınabildiği gibi interaktif sunumu bilgisayara indirilebilir. (Bkz. Şekil 37)

Görsel slayt olarak ekran görüntüleri:

Şekil 37: Prezi Örnek

Orijinal İnteraktif Sunumuna Bakınız: <https://prezi.com/katzvqyvdbi/untitled-prezi/>

3.1.2.1.4. 3D Oyun-Canlandırma

Günümüzde en yaygın oyun tasarlama programlarından birisi Unity 3D oyun motorudur. Bu oyun motoru ile hiçbir kurulum olmadan web tarayıcısı üzerinden çalışmalar yapılabilir. Ancak, programlama dillerini içerisinde barındırarak, az kod yazarak çok iş yapma özelliğine sahip bu oyun motoru, din eğitimcilerinin yardım almadan yapabilecekleri oyun programı değildir. Yalnız, basit şekilde tasarımlar yapmaya da müsaittir.¹⁷¹ Günümüzde oyunlar öğrenciler tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Bu sebepten her eğitimci gibi din eğitimcisi de oyunlara uzak kalmamalıdır.

Üç boyutlu ve iki boyutlu dinî ve ahlaki oyun olarak hazır halde iki önemli çalışma vardır. Diyanet kurumu tarafından oluşturulan “Mürşit 5” ve “Âlim Çocuk” önemli bilgisayar için tasarlanmış programlardır. “Mürşit 5”, turan yazılım tarafından oluşturulan bir programdır. İçerisinde “Kur’an-ı Kerim”, “Sırr-ı Azam 3 Cilt Kitap”, “Hadis”, “İlmihal”, “Tarih”, “Tasavvuf”, “Çay Vakti”, “Kuran Öğrenme”, “Namaz

¹⁷¹ Bkz. 3D Unity Oyun hakkında bilgiye, <http://www.elektrikport.com/teknik-kutuphane/unity3d-oyun-motoru-nedir/15164#ad-image-0> (10.10.2017)

Hocası”, “Hat Bölümü”, “Ezgiler”, “Namaz Vakitleri” bölümüyle özellikle kuran kurslarındaki öğrencilere hitap edecek şekilde tasarlanmış bilgisayar formatında çalışmadır.¹⁷²

“Âlim Çocuk” ise üç boyutlu din eğitimi için en güzel oyun örneğidir. Çünkü içerisinde hem üç boyutlu oyunlar hem de çocukların dikkatini çekecek bilgi içerikli menüler mevcuttur. Goldsoft yazılım tarafından oluşturulan oyun, çocuklar için hazırlanmıştır. Özellikle yaz kuran kursu öğrencileri için tavsiye edilmiş olsa da din kültürü dersi öğrencilerine de tavsiye edilebilir. Oyunun içeriğinde üç boyutlu sanal ortam oluşturulmuştur. Kız veya erkek karakter seçerek kişisel oyun formatında kullanılır. Karşınıza çıkan üç boyutlu bahçede yer alan her bir görsel köşesi, oyunun içeriğini oluşturur. Hareketli görsellere tıklayarak öğrenmek istediğimiz öğrenim alanı karşımıza çıkar. Öğrenim alanlarında: “Rabbimi Çok Seviyorum”, “Canım Peygamberim”, “Peygamberler Tarihi”, “Peygamberimizin Arkadaşları”, “Elif Ba ve Tecvid”, “Namaz Hocası”, “Sureler ve Dualar”, “Kutlu Yolculuk Hac”, “Çocuk ve Peygamber”, “Dua Etmeyi Seviyorum”, “Ramazan Geldi Hoş Geldi”, “Masallar”, “Hikâyeler”, “Kütüphane”, “Oyunlar” yer almaktadır.¹⁷³

Öğrencinin dikkatini çekme ve onu derse karşı güdüleme özelliğinden dolayı üç boyutlu canlandırmalar veya resimleri canlandırma önemlidir. Çizimleri veya resimleri hareket ettirme işlemiyle yaptığımız canlandırmalar öğrencilerin eğitiminde, değişkenleri farklı koşullar altında incelemesi ve neden-sonuç bağıntısı kurarak konuların anlaşılmasında canlandırılan benzeşimler kurulmasını sağlama özelliklerine sahiptir.¹⁷⁴ Eğitimciler tavsiye edilebilecek canlandırma için kullanacakları program “Macromedia”dır. Macromedia’nın öğrenimi sosyal medyada ve MEB Eğitim Teknolojisi Genel Müdürlüğünde tanıtımı yapılmaktadır.¹⁷⁵

Canlandırma, hareketlendirme ile öğrencinin ilgisini çekmek için materyal üretilebilir. Macromedia üzerinden canlandırma programlarının nasıl kullanılacağını kısaca açıklarsak: (Bkz. Şekil 38)

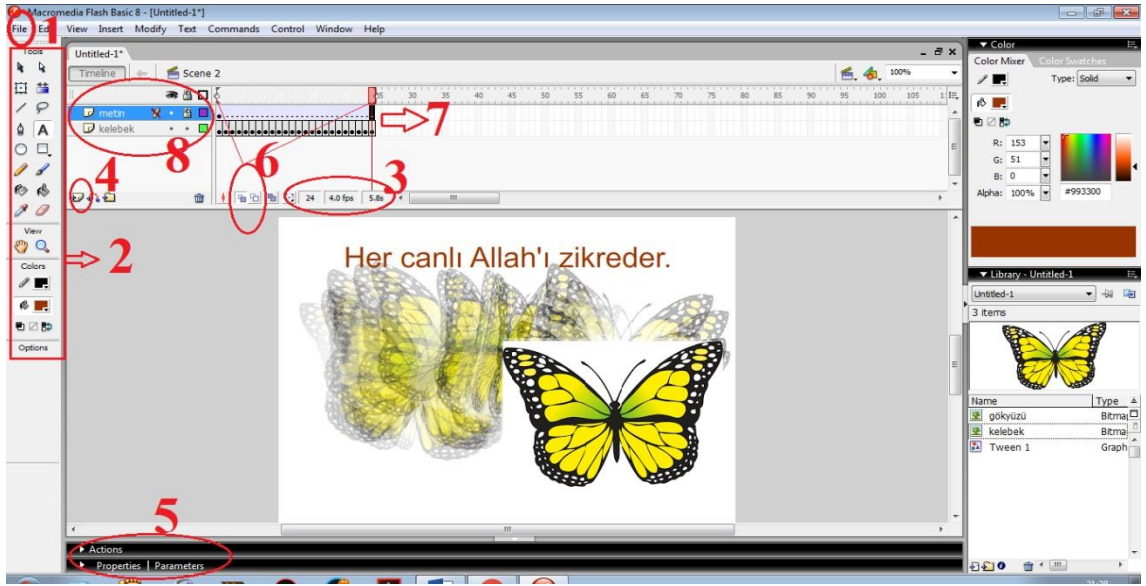
¹⁷² Bkz. Mursid5 bilgi için <https://www.turan.com.tr/turan/mursid57.html> (10.10.2017)

¹⁷³ Bkz. Alim Çocuk Oyunu bilgi için <http://www.alimcocuk.com.tr/> (10.10.2017)

¹⁷⁴ Yavuz Akpınar, *Bilgisayar Destekli Eğitimde Uygulamalar*, 2.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2005, ss.63-65

¹⁷⁵ Mili Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, “*Macromedia Flash*”, *Bilişim Teknolojileri Formatör Öğretim Eğitimi Programı*, Ankara, 2007, <http://slideplayer.biz.tr/slide/1889193/> (15.10.2017)

Şekil 38:Macromedia Programı ile Canlandırma

1. “File” seçeneğinden “Import to Stage” veya “Import to Library” tuşu ile şekil ekleme yapabilirsiniz.

2. Ekranın sol kenarındaki araç (tools) kutusundan “kalem, şekil, fırça vs.” seçerek de kendi şekillerinizi çizebilirsiniz.

3. “Frame Rate” kısmı tıklanınca “Document Properties” karşınıza çıkacak, burada “fps” ayarları mevcuttur. Bu özellik, saniyede kaç resim olacağı ayarıdır. “Dimensions”: ekranın boyutunu ayarlamadır. “Background Color”: ekran resmi ayarlamadır. Ekranın arka plan resmini buradan ayarlayabilirsiniz.

4. “Layer”: Her bir şekil için yeni bir “layer” (katman) oluşturulur. “Layer”, her bir resim veya çizim için hareket özelliklerini ayarladığımız özel bölümlerdir. Her bir resim parçasına veya çizime ait farklı özellikler oluşturmak için bir “layer” kullanılır.

5. Çizdiğiniz şekillerin özelliklerini ayarlamayı “Properties/Parameters” seçeneğinden yapabilirsiniz. Burada nesnelerin özellikleri görülür. (renk, boyut vs.)

6. “Onion Skin”: önceden çizilen veya eklenen resmi kaydedildikten sonra bu seçenek ile daima görebilirsiniz. Kaç kare öncesi görüleceği yukardan ayarlanır. Böylelikle ikinci, üçüncü kareler yerleştirilir her yerleştirilen karede “F7” tuşuna basılarak kaydedilir. “F6” tuşu kalıcı kayıt içindir. Her bir karede, saniye şeridinde şekiller ortadadır. Ancak “F7” tuşuna basarak kaydettiyseniz saniye sırası geldiğinde o resim ekranı çıkar ve bir başka saniyede kaydedilen başka resim ekranı çıkar, diğeri görünmez.

7. Hareket şeridinde ilerleme gösterimi burada görüntülenir ve her hareket adımını tekrar buradan düzenleyebilirsiniz. Bir resmin veya şeklin projenin son saniyesine, sonuna kadar devam etmesi isteniyorsa bu alana Mause ile sağa tıklanınca çıkan ekrandan “Create Motion Tween” seçilir.

8. Her bir şekil için özel “layer” oluşturulur sonra üzerine tıklanarak adı değiştirilir. Örnekte kelebek ve metin için “layer” oluşturuldu.

3.1.3. Resimler-Karikatürler

*“Bir resim bin kelimeye bedelse, bir resim çiz bin kelime tasavvur et”*¹⁷⁶

Resim, insanın belleğindeki kavramın ete kemiğe bürünmüş hali, soyutların somutlaştığı, duyguların renk ve çizgiyle anlam kazandığı doğal bir uyumdur. Resimler, asıl anlatılmak istenen ve bazen anlaşılması zor ifadelerin basitçe kavranmasının şeklidir.¹⁷⁷

Öğretimde resimlerin avantajları; somutlaştırma, anlamlaştırma, yorumlama, aralarındaki ilişkileri görme, dikkati çekme ve koruma, kolay taşıma, kolay öğretebilmedir.¹⁷⁸

Müslümanlar tarafından bakınca resimle ilgili bazı sorunların olduğu izlenimi verilmektedir. Bunun sebebi de hadislerde geçen resimle ilgili hususlardır.¹⁷⁹ Açık olarak bütün Müslümanlarca kabul edilen ilke, Allah’ın resminin veya sembolünün yapılmasının yasak oluşudur. Aynı şekilde meleklerin, peygamberlerin hatta insanların ve diğer yaratıkların resimlerinin de yapılmaması kanaati oluşmaktadır. Bunun sebebi eski devirlerde insanların bir takım şeyleri kendilerine ilah edinmelerindedir. İslamiyet’in geldiği ilk zamanlarının sıkı kuralları daha sonraları müminlerin, Kur’an’ın insanlara öğrettiği Allah bilgisini kavrayıp, bu alanda kesin tutum ve davranış kazanmaları ile yumuşamıştır. İslam medeniyetinde çok zengin bir minyatür-resim geleneği vardır. Minyatürlerde insan, hayvan, bitki şekilleri yer almaktadır. Gözden uzak tutulmaması gereken ince nokta, İslam’da resim, Allah’ı anlatmak amacı ile değil,

¹⁷⁶ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 9.b., İstanbul: Alkım Yayınları, 1998, s.120

¹⁷⁷ Güzin Şahin, “Okulöncesi Çocuk Kitaplarında Uyarıcı Olarak Resim”, *Turkish Studies Dergisi (Uluslararası Hakemli ve Uluslararası İndeksli Türkoloji Dergisi)*, C.9, S.3, Ankara, 2014, s.1311

¹⁷⁸ Tuğba Yanpar, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım*, 9.b., Ankara: Anı Yayınları, 2009, s.111

¹⁷⁹ Nevevi, “Resim ve Heykelticilikte Menedilen Hususlar”, *Riyazu’s-Salihin*, 1.b., İstanbul: Işık yayınları, 2008, s.504

Allah'ın yarattıklarını anlatmak amacı ile yapılır. Din öğretiminde resmin yeri, müminin inancını incitmeden, eğitim-öğretimi kolaylaştırma amacı ile kullanılmasıdır.¹⁸⁰

3.1.3.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Bazı Konularını Resmetme Örneği

Bu bölümde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yer alan bazı konular hakkında örnek çizimler bulunmaktadır.* Kısaca konu anlatılarak o konu ile ilgili resim altında yer almaktadır. Resimler ile örnek sözler çalışması İslam dünyası açısından önemli âlim İmam Maverdi ve onun kaleme aldığı ahlak eğitimi üzerine olan önemli eseri “Edebu'd-Dünya Ve'd-Din” kaynak olarak belirlenmiştir.

Buradaki amacımız öğrencilere çizim yoluyla derste farkındalık yaratarak öğrencilerin dikkatini çekmek ve böylece konuları ilgiyle kavratmaktır.

Öğrenme psikolojisi açısından olumsuz örnekler kavramların ne olmadığını öğretirken aynı zamanda sınırlarını çizmektedir. En etkili öğrenmede kavramların hem olumsuz hem olumlu örneklerinin verilmesiyle sağlanır. Olumlu ve olumsuz örnekler kavramları tanımlayıcıdır.¹⁸¹ Bu bağlamda, resim çalışmamızda bu teori dikkate alınmıştır ve resim örnek çizimlerinde bazı konuları olumsuz tarafından resmedilmiştir. Böylece, kavramların sınırları belirtilerek etkili öğretim amaçlanmıştır. (Örnek 1, Örnek 2, Örnek 5, Örnek 10, Örnek 11)

Örnek 1¹⁸²

Öğrenme Alanı: İnanç

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-5.Sınıf

Ünite: 1.Ünite: Allah'a İnanç

Konu: İnsan Akıllı ve İnanan Bir Varlıktır

Kazanım: İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur. Ahmaklık peygamberin hoşlanmadığı haslettir.

Materyalin Kullanımı: peygamberimizin hoşlanmadığı şeylerden birisi ahmaklıktır. Çünkü insan akıllı varlıktır. Akıllı insan da inancının farkında olmalıdır. Bu

¹⁸⁰ Bilgin, Selçuk, *a.g.e.*, s.167

* Bu örnekler araştırmacı tarafından resmedilmiştir.

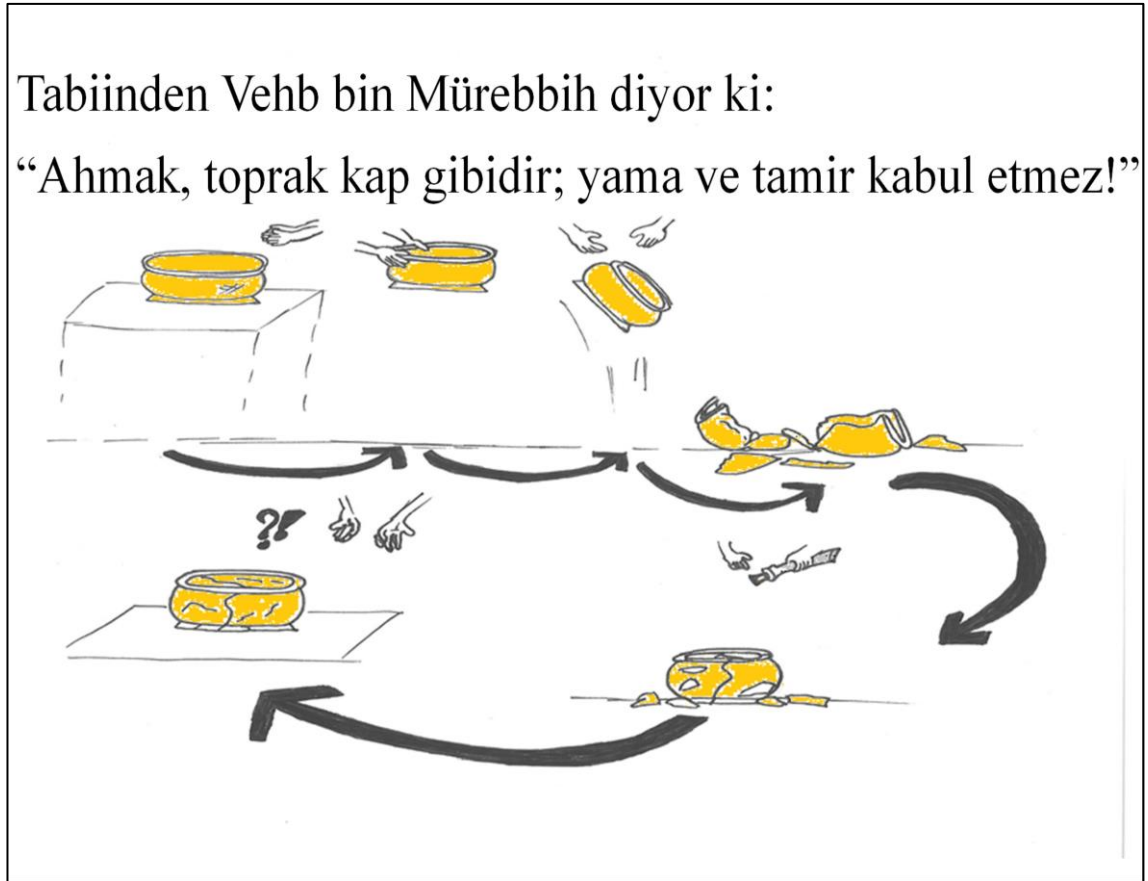
¹⁸¹ ORMROD Jeanne Ellis, *Human Learning Sixth Edition (Öğrenme Psikolojisi)*, (çev. ed. Mustafa Baloğlu), 6.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015, ss.241-243

¹⁸² Nazım Genç, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5.Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Selami Öğreten, İstanbul: Netbil Yayıncılık, 2016, s.12

konunun kavranması akıllı insanın zıt anlamını ifade eden “ahmak”^{*} kavramı üzerinden anlatılarak olumsuz kavram üzerinden “akıllı insan” kavramının anlaşılması hedeflenmiştir. Bu derste bu konu resmedilerek öğrencilerin dikkati çekilmiştir. Resim yaptığımız konunun kaynağı Maverdi'nin “Edebu'd-Dünya Ve'd-Din” kitabıdır.

İmam Maverdi, “Kesbi akıl, tabii akıldan ayrılmaz. Çünkü kesbi akıl, tabii aklın neticesidir. Fakat tabii akıl, bazen kesbi akıldan ayrılır. O takdirde tabii aklın sahibi, faziletlerden mahrum ve rezaletleri çok olur. Mesela, fazileti olmayan aptal ve az kere rezaletsiz kalan ahmak gibi.” şeklinde anlattıktan sonra Peygamber Efendimizin sözüyle kendi fikrini desteklemektedir¹⁸³ (Bkz. Şekil 39).

Şekil 39: Hadis: Aklını Kullanmamak*

* Ahmak: Türk Dil Kurumunda, sıfat ve “Aklını gereği gibi kullanmayan” olarak tanımlanmıştır.

¹⁸³ Ebu'l-Hasan el-Maverdi, *Edebu'd-Dünya Ve'd-Din*, (çev. Ali Akın), İstanbul: Temel Neşriyat ve Dağıtım, 1982, s.18

* İmam Maverdi, “*Edebu'd-Dünya Ve'd-Din*” eserinde Hz. Peygamber (s.a.v.)’den nakil olarak hadis şeklinde dile getirmiştir. Ancak, ahlak kitabı olan İmam Maverdi’nin “*Edebu'd-Dünya Ve'd-Din*” eserindeki hadislerin kaynağına dikkat etmek gerekmektedir, tüm hadisler sahih değildir. Resimde geçen söz İbni Hibban, “*Ravzatü'l-Ukala*” eserinde tabiinden Vehb bin Münebih’in sözü olarak nakledilir. “*Edebu'd-Dünya Ve'd-Din*” eserine hadis nakil kitabı olarak değil de edep-ahlak kitabı olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Örnek 2¹⁸⁴

Öğrenme Alanı: Kur'an ve Yorumu

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–8.Sınıf

Ünite: 4.ünite: Kuran'da Akıl ve Bilgi

Konu: Kuran Aklımızı Kullanmamızı İster

Kazanım: İnsanın akıllı ve inanan bir varlık olduğunun farkında olur. Nefsin kötü arzularına uymaması akıllı ve inan bir varlık olduğunun göstergesi olduğunu fark eder

Materyalin Kullanımı: İnsan nefsiyle baş edebilen bir varlıktır. Çünkü akıl sahibidir. Bu konu için bu görsel hazırlanmıştır. Ek konu kaynağımız Maverdi'nin "Edebu'd-Dünya Ve'd-Din" kitabıdır.

Maverdi'in kitabında "1.Bölüm: Aklın iyiliği ve nefsin kötülüğü" bahsinde şöyle geçmektedir: Nefsin hilesinden dolayı gerçekleri görmez hala geldiğimizden bahseder. Nefis bize bazı şeyleri iyi bazılarını kötü gösterir. Hatta insan kolay olanın iyi, zor olanın kötü olduğu düşüncesine aldanarak kolay olanın kendisi için en uygun ve en iyi olduğunu zannettiğini belirtilmektedir¹⁸⁵ (Bkz. Şekil 40).

Şekil 40: Nefsani Arzu

¹⁸⁴ Zekai Taşın v.d., *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Kenan Demirtaş, Ankara, Özgün Yayıncılık, 2016, s.72

¹⁸⁵ Maverdi, a.g.e., s.28

Örnek 3¹⁸⁶

Öğrenme Alanı: Kur'an ve Yorumu

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–8.Sınıf

Ünite: 4.ünite: Kuran'da Akıl ve Bilgi

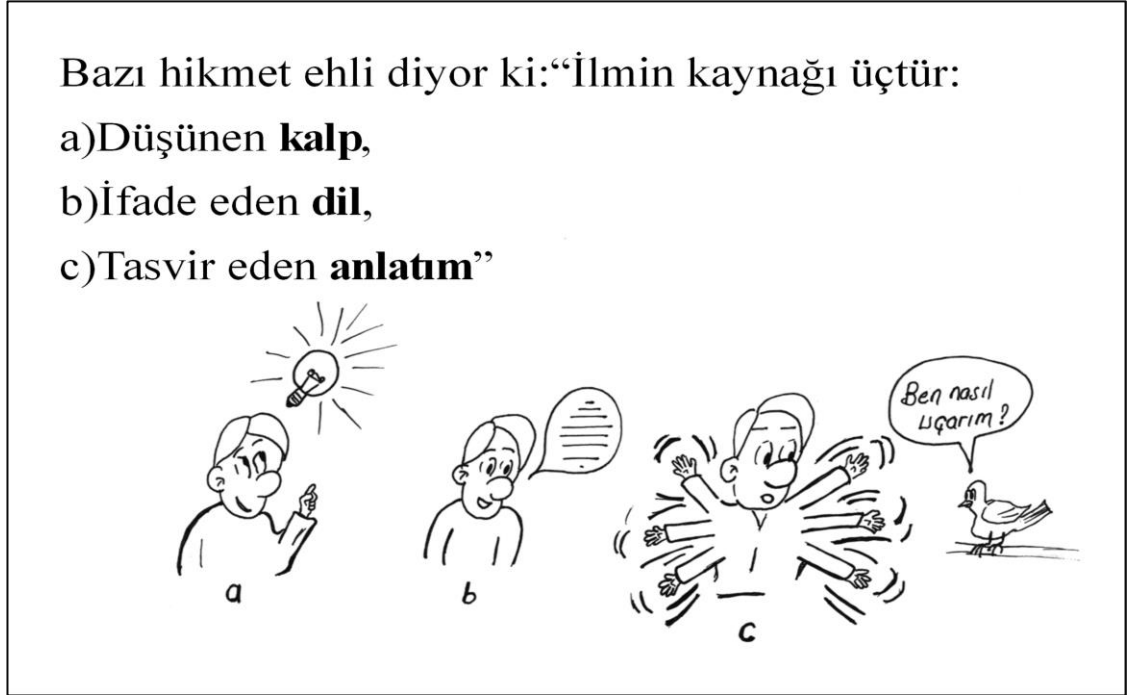
Konu: Kuran'da Bilgi Edinme Yolları

Kazanım: Bilgiye hangi yollarla ulaşabileceğini öğrenme kazanımı elde eder.

Materyalin Kullanımı: Derste bu resim materyali kullanılarak ilim öğrenmenin önemine vurgu yapılır. Bu resim üzerinde 5 dakika konuşularak bilgi sahibi olmanın önemi vurgulanır.

Ek kaynak olarak bu konu Maverdi'in kitabında "2. Bölüm: İlimin Edebi –İlim öğrenmekte görülen taksiratın sebepleri" bahsinde geçmektedir: İlimin manaları, şüphesiz onun maddi tercümanı olan kelimada bulunmaktadır. Kullanılan her kelam ise, işitilen bir lafız ve anlaşılın bir manayı kapsamaktadır. Demek oluyor ki, lafız, işitme duygusu ile idrak edilen bir kelimadır ve mana da kalp ile idrak edilip lafzın içinde bulunmaktadır. Bu şekilde bunların birbirleriyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir ve resimle yer alan söz de bu düşüncüyü desteklemektedir.¹⁸⁷ (Bkz. Şekil 41).

Şekil 41: İlimin Kaynağı

¹⁸⁶ Zekai Taşın v.d., *MEB Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (8.Sınıf)*, (ed.) Kenan Demirtaş, Ankara: Özgün Yayıncılık, 2016, s.76

¹⁸⁷ Maverdi, a.g.e., s.62

Örnek 4¹⁸⁸

Öğrenme Alanı: Hz. Muhammet

Sınıf: Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi–8.sınıf

Ünite: 3.ünite: Hz. Muhammed’in Hayatından Örnek Davranışlar

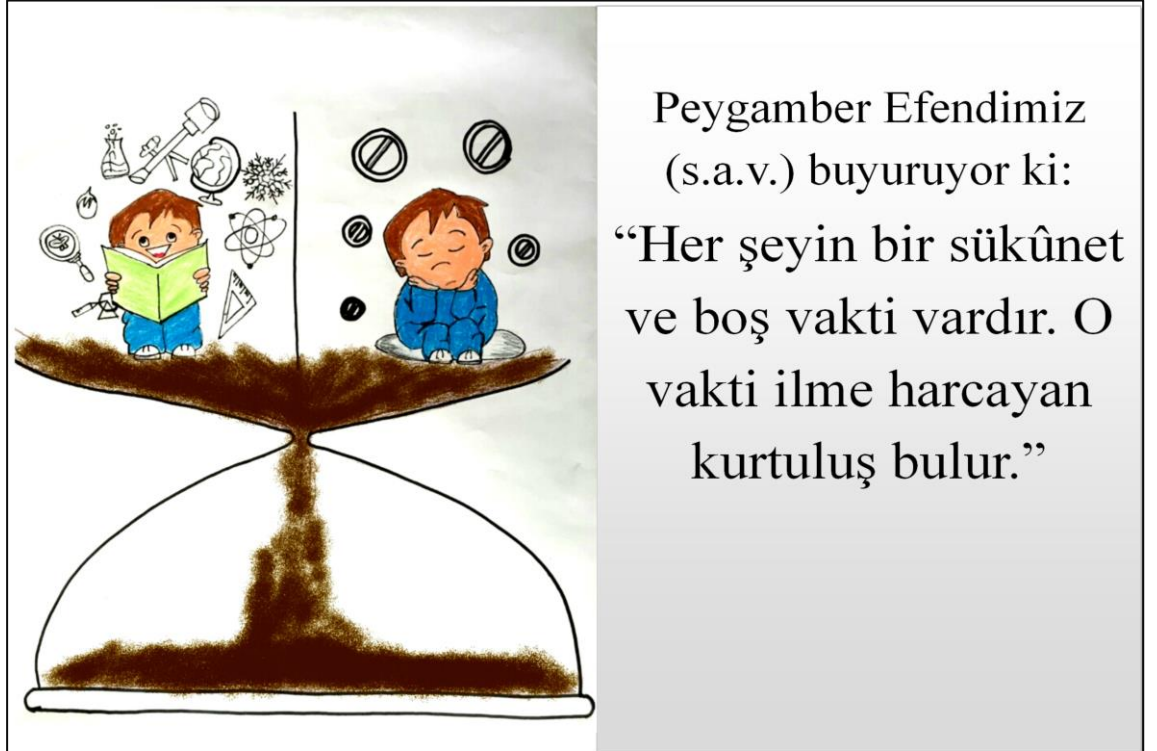
Konu: Hz. Muhammet Çalışmayı Sever ve Zamanını İyi Değerlendirirdi

Kazanım: Çalışmanın Allah tarafından karşılıksız bırakılmayacağı bilinci ile zamanını iyi işler yapmak için kullanmada istekli olur.

Materyalin Kullanımı: Materyal dersin konusuna dikkat çekmek için kullanma aracıdır. Yardımcı kaynağımız “Maverdi; Edebu’d-Dünya Ve’d-Din” dir.

Maverdi’nin kitabında “2. Bölüm: İlimin Edebi” bahsinde geçmektedir: İnsan, maddi imkânsızlık yüzünden ve dünyevi çalışması onu ilim tahsilinden alıkoyduğundan ilim öğrenmekten imtina eder. Nefsini çalışmakla geçirip başka bir şeye boş zaman bırakmayan kimse, dünya köleleri ve hırs esirleridir. Bu bölümde ilmin fazileti, maldan ve çoğu şeyden hayırlı olduğu vurgulanmaktadır¹⁸⁹ (Bkz. Şekil 42).*

Şekil 42: Zamanı İyi Kullanmak

¹⁸⁸ Zekai Taşın v.d., *MEB Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı (8.Sınıf)*, (ed.) Kenan Demirtaş, Ankara: Özgün Yayıncılık, 2016, s.62

¹⁸⁹ Maverdi, a.g.e., s. 48

* Hadisin Geçtiği Kaynak: Tirmizi, Kıyametin Özellikleri, Rekia ve Vera Kitabı, 21. Babı, s.635.

Örnek 5¹⁹⁰

Öğrenme Alanı: İnanç

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–4.Sınıf

Ünite: 1.ünite: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?

Konu: Dinî Öğrenmenin Önemi

Kazanım: Din hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu fark eder. Dinî ilim salih amel demek olduğu kavrar.

Materyalin Kullanımı: Dinî ilim öğrenmek ve öğretmek Salih amel ile mümkün olur. Resim ile konuya dikkat çekilir. İlimde amaç Allah rızası olması gerektiği vurgulanmaktadır. Resimdeki öğrenci ilmi hayalindeki şeyleri elde etmek için öğrenmektedir. Hayalindeki şeyler resimle tasvir edilmektedir. Yardımcı kaynağımız “Maverdi; Edebu’ d-Dünya Ve’ d-Din” dir.

Maverdi’nin kitabında “2. Bölüm: İlimin Edebi- İhlâsla ilim öğrenmenin teşviki” bahsinde şöyledir: İlme rağbetin gerekliliği ve ilim öğrenen kimsenin yalan sözlerle kendini oyamaması, sonu gelmez işlerle kendini ümitlendirmemesi gerektiğinden bahsedilmektedir¹⁹¹ (Bkz. Şekil 43).

Şekil 43: İlimde Amaç

¹⁹⁰ Recai Doğan, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Yılmaz Karahan Ankara: Yıldırım Yayınları, 2016, s.21

¹⁹¹ Maverdi, a.g.e., s.54

Örnek 6¹⁹²

Öğrenme Alanı: Hz. Muhammet'in Hayatı

Sınıf: Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi-8.sınıf

Ünite: 3.ünite: Hz. Muhammed'in Hayatından Örnek Davranışlar

Konu: Hz. Muhammed Hakkı Gözetirdi

Kazanım: Hangi iş olursa olsun hakkın gözetilmesi önemlidir.

Materyalin Kullanımı: ilim öğretilirken veya başka iş ile meşgulken hakkın gözetilmesi konusuna vurgu yapmak için bu materyal kullanılır. Yardımcı kaynağımız "Maverdi; Edebu'd-Dünya Ve'd-Din" dir.

Maverdi'nin kitabında "2. Bölüm: İlimin Edebi-Âlimlerin adabından biri de ilmi talebelerinden esirgememektir" bahsinde şöyle geçmektedir: Âlimlerin ilim öğretmesindeki adap kurallarından biri de bildiğini esirgememesidir. Çünkü âlimin ölmesiyle o ilim yok olur. Maverdi, bu düşüncesini sözlerle desteklemektedir¹⁹³ (Bkz. Şekil 44).

Şekil 44: İlimin Gizlenmesi

Örnek 7¹⁹⁴

¹⁹² Zekai Taşın v.d., a.g.e., s.65

¹⁹³ Maverdi, a.g.e., s.104-105

¹⁹⁴ MEB Komisyon, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders kitabı*, (ed.) Ekrem Özbay, 4.b., Ankara: MEB Yayınları Devlet Kitapları, 2016, s.102

Öğrenme Alanı: Kur'an ve Yorumu

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-7.Sınıf

Ünite: 4.Ünite: İslam Düşüncesinde Yorumlar

Konu: Din Anlayışındaki Farklılıklar Niçin Zenginliktir?

Kazanım: İnsanların farklı özelliklere sahip olduklarını kavrar.

Materyalin Kullanımı: Görsel ile dikkat çekerek derse başlanır. Yardımcı kaynağımız Maverdi; Edebu'd-Dünya Ve'd-Din

Maverdi'nin kitabında "4. Bölüm: Dünya Edebi" bahsinde şu şekilde geçmektedir: Kurulacak dostluklarda dört haslet göz önünde bulundurulmalıdır: 1. İnsanı bütün işlerde doğruya götüren, istikamet yoluna sevk ve delalet eden kuvvetli akıldır. 2. Sahibini hayır ve iyiliklere sevk eden dindir. Çünkü dinsiz kimse kendi nefesine düşman iken, başkasına dost olamaz. 3. Seçilecek dost, ahlakı güzel, hareketleri iyi hayra müessir, hayrı emredici, şerden hoşlanmaz ve şerri men edici olmalıdır. 4. Tarafların birbirlerinin dostluk ve arkadaşlığına meyli ve rağbeti olmalıdır. İşte bunlardan bir tanesi bile olsa sevgi dairesine o yönden girmek muhabbet kanununun gereğidir. Çünkü arkadaşlar çeşitli sınıflara ayrılarak her biri ayrı bir hal içindedir. Aşağıdaki bu sözle bu düşünce desteklenmektedir¹⁹⁵ (Bkz. Şekil 45).

Şekil 45: İnsanların Farklılığı

¹⁹⁵ Maverdi, a.g.e., s.257-261

Örnek 8¹⁹⁶

Öğrenme Alanı: Ahlak

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–7.Sınıf

Ünite: 5.ünite: Din ve Güzel Ahlak

Konu: Hoşgörü ve Bağışlama

Kazanım: İnsanların farklı özelliklerini fark eder ve dostça yaklaşmayı benimser.

Materyalin Kullanımı: Dersin akışında niçin arkadaşlarımıza hoşgörülü olmamız gerektiği vurgulanırken bu resim materyalinden faydalanılır. Öğrencilerin dikkatini çekmesi sağlanır. Yardımcı kaynağımız “Maverdi; Edebu’ d-Dünya Ve’ d-Din”dir

Maverdi’nin kitabında “4. Bölüm: Dünya Edebi” bahsinde bu konu geçmektedir: Sevginin ortaya çıkma sebeplerinden biri de sevgi kardeşliğidir. Sevgi kardeşliğini anlatırken Kindi’nin sözlerine yer verilmiştir.¹⁹⁷ Sözleri birbiriyle aynı düşüncede, birbirlerine muhabbet besleyen iki arkadaşla destekleyerek konu pekiştirilmek istenmektedir (Bkz. Şekil 46).

Şekil 46: Dostluk: Fark özelliklere hoşgörülü olmak.

¹⁹⁶ MEB Komisyon, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders kitabı*, (ed.) Ekrem Özbay, 4.b., Ankara: MEB Yayınları Devlet Kitapları, 2016, s.125

¹⁹⁷ Maverdi, a.g.e., ss.251-265

Örnek 9¹⁹⁸

Öğrenme Alanı: Ahlak

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi- 6.Sınıf

Ünite: 5. Ünite: İslam'ın Sakınılmasını İsteddiği Bazı Davranışlar

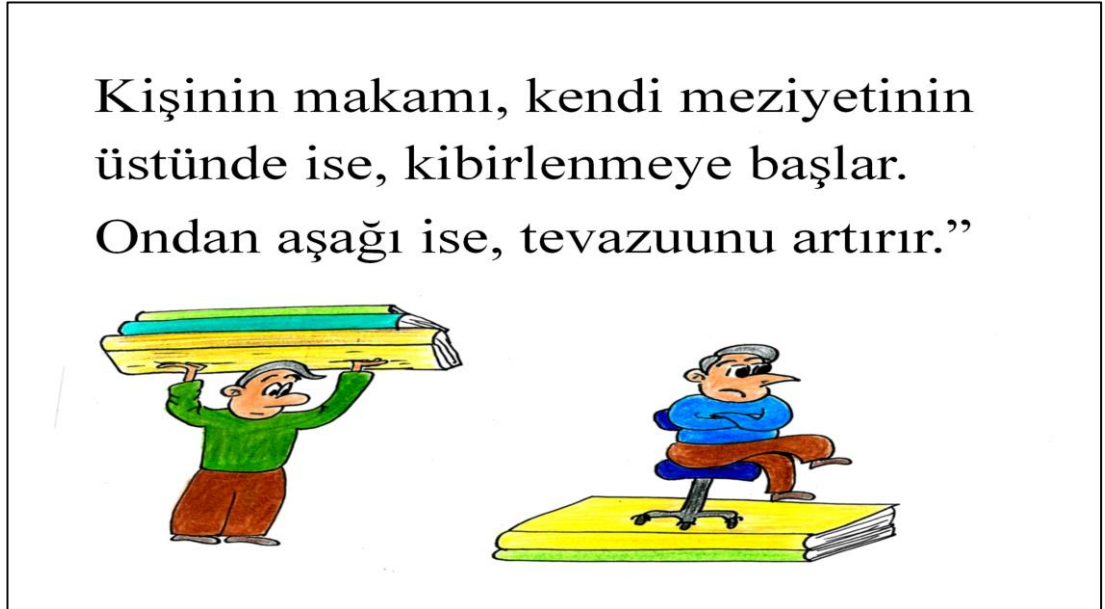
Konu: Büyüklenmek (Kibir)

Kazanım: Bu kavram dikkatini çeker.

Materyalin Kullanımı: her işte olduğu gibi ilimde de tevazuunun önemi dikkat çekmek için resim kullanılır. Yardımcı kaynağımız “Maverdi; Edebu'd-Dünya Ve'd-Din” dir.

Maverdi'nin kitabında, “5. Bölüm: Nefsin Edebi –Birinci Fasıl: Kibir ve Gurur” şu şekilde geçmektedir: Mevki ve makam insanların ahlakı üzerinde değişik şekilde etki gösterir. Bazısını görürsün ki, fitratında bulunan aşağılık, bunca zaman ortada olmayan, gizli bulunan alçaklığı ortaya çıkarır. Eski dostlarını tanımamak, kimseyi beğenmemek gibi haller görülmeye başlar. Bunun da sebebi şudur ki, değişik hallerin insanlar üzerindeki tesiri şarabın tesirine benzer. Mevki ve makamlara çıkmak, fitratındaki temizlik ve habisliği meydana çıkarmak gibi bir tesire sahiptir. Özellikle yükselme, tedrici olmayıp aniden saldıracasına olursa, bu zavallı uyum sağlayamayıp bocalar kalır¹⁹⁹. Bu söz ve çizim konun özeti niteliğindedir (Bkz. Şekil 47).

Şekil 47: Tevazu Kavramı Üzerine

¹⁹⁸ MEB Komisyon, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Ahmet Yapıcı, 4.b., Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ders kitapları Dizisi, 2016, S.105

¹⁹⁹ Maverdi, a.g.e., s.387

Birinci karakterin başının üstünde kitap tutması ilme saygısını, kitapları üzerine koltuğuyla yerleşmiş kişinin de kibirlenmesini ifade etmektedir.

Örnek 10²⁰⁰

Öğrenme Alanı: İnanç

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–4.Sınıf

Ünite: 1. Ünite: Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyoruz?

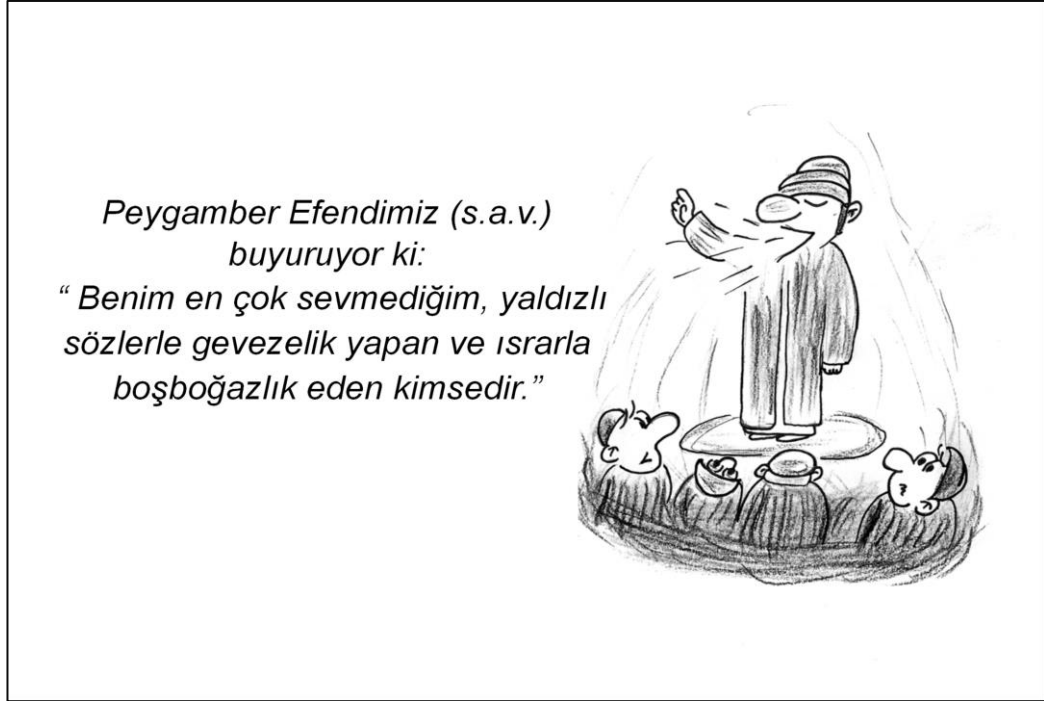
Konu: Güzel Söz Söyleyelim

Kazanım: Güzel söz söyleme ve güzel davranış sergilemeye istekli olur

Materyalin Kullanımı: güzel söz söylemeye dikkat çekmek için hazırlanan görsel kullanılır. Yardımcı kaynağımız “Maverdi; Edebu’ d-Dünya Ve’ d-Din” dir.

Maverdi’nin kitabında “5. Bölüm: Nefsin Edebi-1.Kısım: Söz ve Sükût” bahsinde söz ve sükût adabının nasıl olması ile ilgili bahis geçmektedir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bu konudaki hadis-i şerifleri resimle çocukların duyuşsal alanına hitap edilmeye çalışılmıştır²⁰¹ (Bkz. Şekil 48).

Şekil 48: Hadis: Güzel söz

²⁰⁰ Recai Doğan, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Yılmaz Karahan
Ankara: Yıldırım Yayınları, 2016, s.23

²⁰¹ Maverdi, a.g.e., s. 153

Örnek 11²⁰²

Öğrenme Alanı: Ahlak

Sınıf: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi–5.Sınıf

Ünite: 5. Ünite: Sevinç ve Üzüntülerimizi Paylaşalım

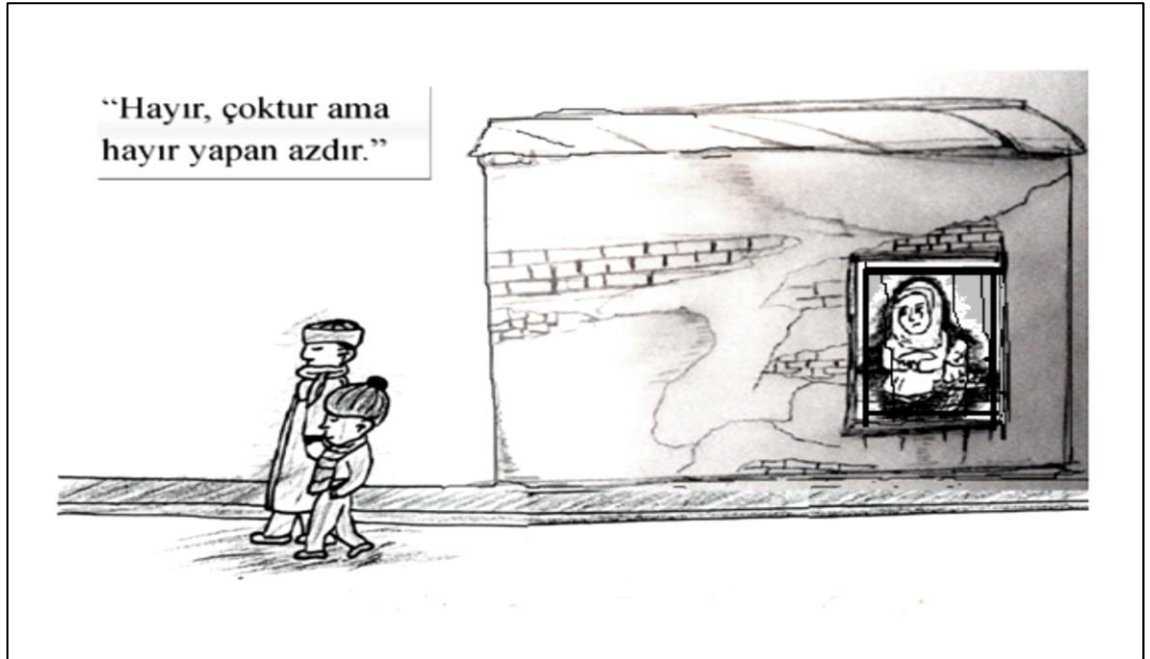
Konu: Zor Durumda Olanlara Yardım Ederiz/Engellilere Sevgi ile Bakar, Sıkıntılarını Paylaşırız

Kazanım: İnsanları iyilikle anmaya, zor durumda olanlara yardıma, hastaları ziyaret etmeye istekli olmasına ve toplumdaki engellilerin sorunlarına çözüm önerileri geliştirmeyi kazanması için dikkat çekilir

Materyalin Kullanımı: yardımlaşmanın azlığına ve olması gereken duruma dikkat çekmek için görsel hazırlanmış olduğumuz materyal kullanılır. Yardıma muhtaç kimse görse bile yardım etmeyen kişiler tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Maverdi'nin kitabında “5. Bölüm: Nefsin Edebi–Yedinci Kısım: Mürüvveta” bölümünde şu şekilde geçmektedir: Bağış talebinde bulunan kimselerin dikkat etmesi gerekenler açıklanırken, bağış talebinde bulunan kimsenin bu işin ehline ve bağış yapması umulanlara müracaat etmelerinden söz eder. Çünkü imkân sahipleri çok ise de yardımcı olanları azdır. Bu fikri de şu hadis-i şerif ile destekler²⁰³ (Bkz. Şekil 49).

Şekil 49: Hayır Yapmak

²⁰² Nazım Genç, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5.Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Selami Öğreten, İstanbul: Netbil Yayıncılık, 2016, ss.99-102

²⁰³ Maverdi, a.g.e., s.545

Resmin bir araç olarak avantajlarından bahsetmiştik. Din öğretiminde araç olarak kullanılabilen resimler, karmaşık konuları basitleştirir ve öğrencilerin konuyu kolayca anlamalarına imkân sağlar.

Edeb'üd-Dünya ve'd-Din kitabı bir ahlak kitabı özelliği taşımaktadır. Din öğretimi açısından önemli olan bu kitaptaki konuların resim araçlarıyla daha kolay anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak şunu belirtmeliyiz ki; resim veya karikatür materyal kaynağı olarak derse ilginin ve dikkatin oluşmasını sağlayacak önemli araçlardır.

3.1.4. Sinema-Çizgi Film-Animasyon-Video

Sinema: Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir hadisinde “*Dinin dayanak noktası nasihattir.*”²⁰⁴ buyurmuştur. Nasihat vaaz ile olabileceği gibi başka yollarla da olabilir. Mesela bir film karesi konuşmaz ancak insana birçok duyguyu vererek insanın karakterler kazanmasını sağlar. Her bir filmin vermek istediği bir mesajı; nasihati vardır.²⁰⁵

Eğitimde gereç olarak kullanabileceğimiz film makinalarından yararlanılarak oluşturulan filmler öğretme-öğrenme sürecinde görme ve işitme duyularıyla aynı anda iletişim kurarak, hareket içeren kavramların öğretilmesinde; olayları canlandırarak eğitime önemli katkı sağlamaktadır.²⁰⁶

Öğreten; öğretmen ve öğrenen; öğrenci açısından faydalarını sayacak olursak:²⁰⁷

Öğrenciye Faydası: gidip görmediği, zamanında ve anında inceleme yapamadığı eğitsel içerikli konuları öğrenme olanağı sağlar ve filmler öğrencilerin yaşantı ufuklarını genişletir.

Öğretmene Faydası: sunacağı konulardan doğan güçlükleri yenmede yardımcı olur ve eğitimi kapsayan her alanda amacına uygun hazırlanan filmler öğretim kademesindeki her gruba veya ferde bilgi ve beceri kazandırır.

Çizgi Film: Çizgi filmler, çocukları en yoğun olarak etkisine alan iletişim aracıdır. Televizyondaki programların çocukların hayal gücünü sınırlama ve toplumsal

²⁰⁴ Süyûti; *El-Camiu's-Sağir*, 4302.

²⁰⁵ Bkz. Bilal Yorulmaz, *Perdeden Gönüllere: Din Eğitiminde Kullanılabilir Seçme Videolar*, 2.b., İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.

²⁰⁶ Cevat Alkan, *Eğitim Ortamları: Kavramlar, Süreçler, Araçlar, Gereçler, Planlama. Organizasyon, Yönetim, Kullanma*, 1.b., S.85., Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979, s.294

²⁰⁷ Alkan, *Eğitim Ortamları: Kavramlar, Süreçler, Araçlar, Gereçler, Planlama. Organizasyon, Yönetim, Kullanma*, a.g.e., ss.311-312

değerlere zarar verme açısından olumsuz yanları vardır. Ancak çizgi filmlerin doğru şekilde tasarlanması çocukların istenildiği gibi kişilik gelişimine etki eder. Çizgi filmlerin konu işleyişi değer yargılarımıza göre düzenlenirse çocukların kelime dağarcığına, hayal gücüne dâhil olmak üzere pek çok kişilik alanını geliştirir.²⁰⁸

Animasyon: Yeniden canlandırmak anlamına gelen animasyonu eğitimde, dijital olarak veya drama şeklinde kostüm ile öğrencilerin bir canlıyı ve nesneyi şekillendirmek olarak anlamlandırabiliriz. Her iki tür animasyon (dijital animasyon ve animasyon gösterisi) çocukların hayal gücünü geliştirecek ve yaparak- yaşayarak öğrenme sağlayacak önemli eğitim materyalidir.²⁰⁹

Video Hazırlamak: Günümüzde video hazırlamak çok kolay ve masrafsızdır. “Movie Maker” gibi bilinen programların yanı sıra internet ortamından yararlanabilecek video programları vardır. Bunlardan Animoto eğitim amaçlı kullanılacak programlardan biridir. Animoto ücretsiz deneyim veya ücretli abonelik ile kullanım imkânı sağlayan proje video uygulaması ile öğretmenler için kolaydır ve program içerisinde bulunan hazır video stilleriyle eğitimde faydalanılacak videolar kısa zamanda oluşturulabilir. Öğretmenler için oluşturulan ücretsiz sınıf hesabı özelliğiyle eğitime katkı sağlamak amaçlı video, görsel ve işitsel araçlar ile öğrencilere faydalı materyal hazırlamak amaçlanmıştır. Bu programdan faydalanmak için tek ihtiyacımız mail adresidir, kolaylıkla giriş yaparak projelerinizi oluşturabilirsiniz.²¹⁰ Sınıf hesabı dışında kişisel videolarınızı da oluşturarak eğitim projeleri gerçekleştirebilirsiniz.²¹¹

Animoto araçlarının yerleşimi ve kullanımı aşağıda mevcuttur (Bkz. Şekil 50).

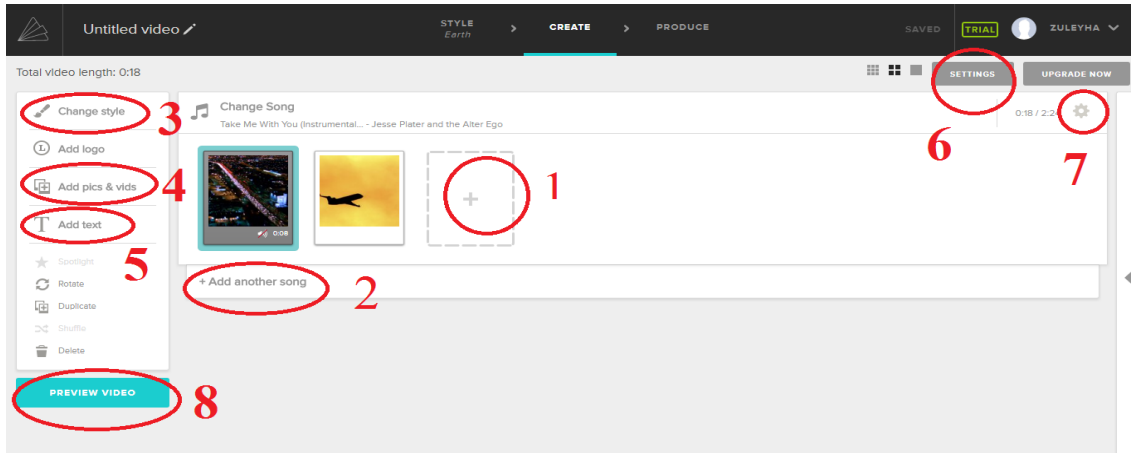
²⁰⁸ Neslihan Karakuş, “Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.12, S.30, 2015, ss.251-277

²⁰⁹ Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Animasyon Çalışmaları*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2008.

²¹⁰ Bkz. <https://animoto.com/education/classroom> (31.10.2017)

²¹¹ Bkz. <https://animoto.com/projects> (31.10.2017)

Şekil 50: Animoto Araçları

1. Resim ekleme: Yeni resimleri buradan yükleyebilirsiniz. Sürükleyip bırak yöntemiyle resimlerin yerini değiştirebilirsiniz.

2. Müzik ekleme: “Add another song” seçeneğinden müzik eklenir.

3. Video stilleri seçme ve değiştirme: “Change style” seçeneğinden mevcut “animoto”da yüklü video stillerinden birini seçebilirsiniz.

4. Resim veya video yükleme: “Add pics & vids” seçeneğinden video veya resim yükleyerek kendi oluşturduğunuz videoya yerleştirebilirsiniz.

5. Yazı-metin ekleme: “Add text” seçeneğinden yazı ekleyebilirsiniz.

6. Video isim verme ve video hakkında düzenleme: “Settings” seçeneğinden video hakkındaki bilgiler düzenlenebilir.

7. Ses ayarları: Videoya yüklenen müziklerin ses ayarlarını ayarlar şekli olan kısma tıklayarak düzenleyebilirsiniz. Burada sesin hızı, yüksekliği ayarları mevcuttur.

8. Video oluşumu: Videonun nasıl oluştuğunu “Preview video” seçeneğinden deneyerek bakabilirsiniz.

3.1.5. Posterler-Sunu-Broşür

Din öğretiminde kullanılan afiş-posterler genelde dış mekânlara asılan materyaller olarak algılanmaktadır.²¹² Ancak günümüzde dijital alanın kullanılmasıyla isteğe göre hareketli, interaktif posterler hazırlanabilmektedir. Bu posterler isteğe göre çıktısı alınarak panolara da asılabilmektedir. Mesela bilgisayarın “Office” programlarından “Publisher” veya “Word” programları ile hazırlanabileceği gibi; “Edu Glogster”, “Prezi” özel

²¹² Korkmaz, a.g.e., s.141

internet uygulamaları²¹³ ve Microsoft uygulamalarından olan Publisher ile afiş-poster hazırlanabilir.

Poster hazırlamayı öğretmen yapabileceği gibi öğretmen rehberliğinde seçilen bir poster programı aracılığıyla öğrencilere de hazırlatarak konunun istendik düzeyde hedefe ulaşması sağlanabilir.

Poster tasarımında belli kıstaslar/ölçütler göz önünde bulundurulmalıdır: ²¹⁴

- Posterin hazırlanmasındaki amaç,
- Hedef kitlenin belirlenmesi,
- Az yazı, resim ve sözle daha sistematik bilgi verme,
- Kavramlar arası hiyerarşik ilişkinin olması,
- Dikkat çekici slogan kullanma,
- Biçimsel açıdan dikkat çekici resimlere, şekillere yer verme,
- Sayfa düzeni (informal denge/ formal denge), okunabilirlik özelliklerine sahip olmalıdır.
- Sayfa düzeni bütünlük, vurgu, hizalama ilkelerine sahip olmalıdır.

Publisher Programıyla Hazırlanan Örnek Poster:

Öğrenme alanı: Kur'an ve Yorumu ²¹⁵

Sınıf: 5.

Ünite: 3. Ünite: Kur'an-ı Kerim'in Temel Eğitici Nitelikleri

Konu: Fil Suresini ve Anlamı

Kazanımlar: Fil suresini ezbere okur ve anlamını kavrar.

Materyal: Publisher programı ile üçe katlanabilir broşür hazırlandı.

Materyalin Kullanımı: materyal üçe katlanabilen üç aşamalı broşür şeklinde hazırlanmıştır. Katlanılan kısımlara Türkçe ve Arapça sure metni denk gelerek hem Türkçe hem Arapça sure metni öğrenilmesini amaçlanmıştır. Birinci kısımda Fil suresinin Arapça yazılışı, ikinci kısımda fil suresi hakkında bilgi ve üçüncü kısımda fil suresinin meali yer almaktadır. Öğrencilerin ellerinde kolaylıkla bulunacak bu broşür ile sure ezberleme, sure hakkında bilgi sahibi olma ve surenin anlamını kavrama sağlanmaktadır. (Bkz. Şekil 51)

²¹³ <http://edu.glogster.com/?ref=com> , <https://prezi.com/> (13.02.2017)

²¹⁴ Korkmaz, a.g.e., ss. 141-142

²¹⁵ Nazım Genç, a.g.e., s.80

Şekil 51: Katlamalı Çalışma Broşürü

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın ismiyle.

- 1- Görmedin mi Rabbin ne yaptı fil sahiplerine!
- 2- Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
- 3- Üzerlerine sürü sürü kuşlar saldı.
- 4- Onlara balçıktan pişirilmiş sert taşlar atıyorlardı.
- 5- Derken onları, yenilmiş ekin yaprağı gibi kılıverdi.

SURE HAKKINDA

Hz. Muhammed'in doğduğu yıl (570), Yemen Hükümdarı Ebrehe Kâbe'yi yıkmak için birçok fille güçlendirilmiş ordusuyla Mekke üzerine yürüdü. Ancak filler Kâbe'ye yaklaşınca yere diz çöküp dindiler. Allah, eabil kuşlarını gönderdi. Bu kuşlar gökyüzünden balçıktan pişirilmiş taşlar atarak filleri ve sahiplerini yok ettiler. Olaya bu nedenle Fil Olayı (vakası), o yıla da Fil Yılı denildi.

MEKKİ

Mekke'de indirilmiştir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

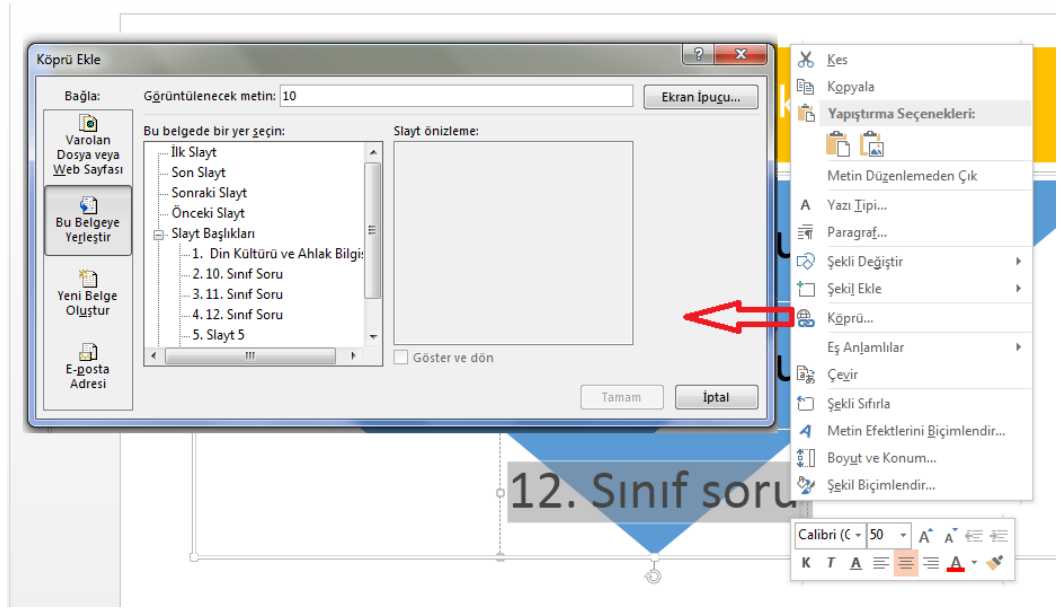
أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝١ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۝٢ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝٣ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ۝٤ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ۝٥

FİL SURESİ

Ders materyali olarak poster-broşür somut materyal olarak sunulacağı gibi tamamen elektronik ortamda materyaller de olabilir. Herkesin rahatlıkla kullanabileceği Power Point programıyla yapılmış sunular buna örnektir. Power Point'te hazırlanan sunu sayfaları dijital nitelikli materyal sayfalarıdır.

Power Point programı sanallığının getirdiği animasyon yapısını da kullanarak daha kullanışlı hale getirilebilir. Power Point sunu hazırlanmasıyla ilgili bu kısmında kısaca bilgi verilerek materyal kullanımı hakkında fikir üretimi sağlanmıştır. (Bkz. Şekil 52)

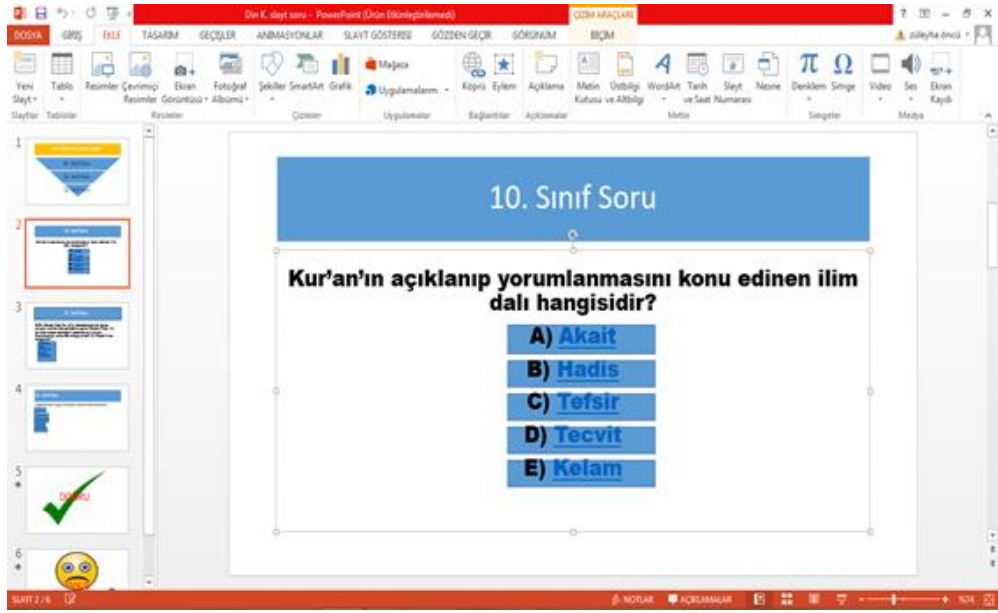
Şekil 52: Power Point Tanıtım

Köprü kurmak istediğiniz herhangi bir yazı kısmını seçiniz, Mouse ile sağa tıklayın gelen ekrandan köprüyü seçiniz ve ekrana gelen kutudan “bu belgeye yerleştir” seçeneğinden daha önce hazırlanmış olan soru sayfasını seçiniz. Bu şekilde üzerine tıklanan her yazının karşılığı gelecektir.

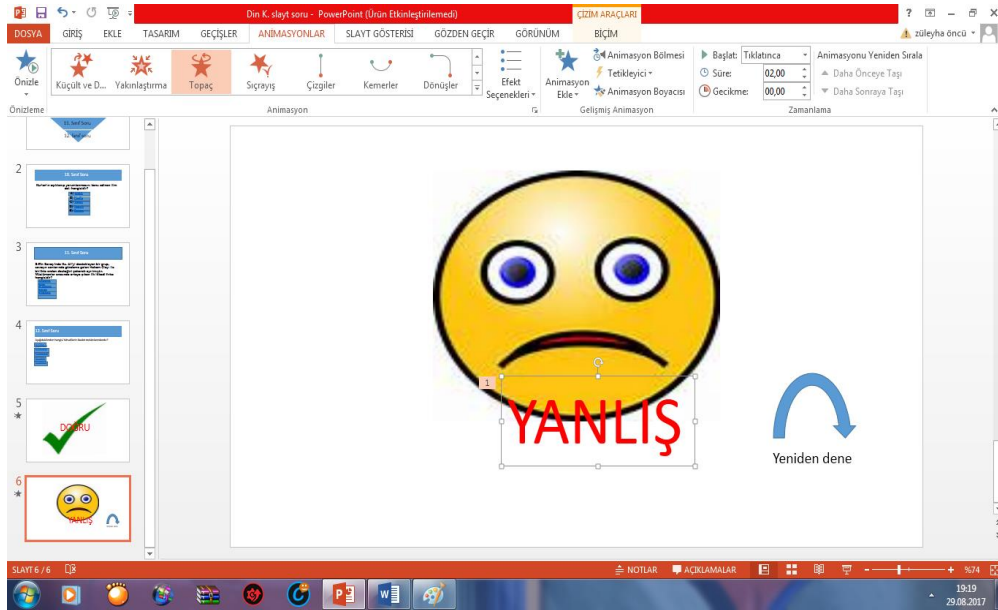
Power Point ile köprü kurma özelliğiyle örnek test hazırlama tanıtılmıştır. (Bkz. Şekil 53 ve Şekil 54)

Şekil 53: Power Point Slaytları Köprüleme 1

Her soru şıkkı için köprü oluşturarak, daha önce hazırlanmış doğruysa doğru sayfası, yanlış ise yanlış sayfası açılacaktır.

Şekil 54: Power Point Slaytları Köprüleme 2

Bu şekilde hazırlanan doğru-yanlış sayfaları istersek animasyon menüsüyle hareket katabiliriz. Yanlış cevap verildiği için yeniden dene butonu ekleyerek oluşturulan butonu ana sayfa ile köprü oluşturulabilir.

Eğitimde poster kullanımında çeşitli programlar mevcuttur. Bunlardan yaygın olanlarından biri Edu Glogster (İnteraktif Multimedia Posterleri) programıdır. Yedi gün ücretsiz poster hazırlama imkânı vermektedir. Eğer bu programdan sürekli yararlanmak

isterseniz ücret karşılığı abonelik sağlanmaktadır. Eğitim amaçlı abone olduğunuz hesapla Edu Glogster sitesi linkinden giriş yaparsanız yedi gün geçmiş olmasına rağmen sınırlı ücretsiz yararlanabilirsiniz.²¹⁶

Edu Glogster eğitime katkı amaçlı bir program olduğu için hem öğretmenler hem de öğrenciler için güzel bir materyaldir. Bu programı öğretmenler, öğrencilerin yeteneğini ve çalışma kabiliyetlerini görme imkânı sağlayabilirler. Çünkü programda sınıf oluşturma ve portfolyo imkânı sağlanmaktadır. Öğrencilere bu program ile poster hazırlamaları istenerek derse hazırlık yapmaları istenebilir ya da sınıf arkadaşlarıyla projelerini paylaşmaları sağlanabilir.

Edu Glogster Programı ile Hazırlanan Materyal Kullanımı:

Örnek 1

Materyalin Kullanım Alanı

Konu: Kur'an-ı Kerim Dersi

Seviye: İmam-hatip 7. Sınıf

1.Basamak: Konunun Belirlenmesi

Ünite: 1. Ünite: Kuran Kavramlarını Öğreniyorum

Etkinlik: Edu Glogster materyalleri ile konunun kavranması

Kazanım/Kazanımlar: Çocukların din, iman, tevhit, itaat kavramlarının anlamlarını ayetler metinleri, video ve görsel tasarım materyalleriyle anlatılması.

İçerik:

Başlık: Kuran Kavramları

Alt Başlık: Din, İman, Tevhit, İtaat

2.Basamak: Materyalin Tasarımı ve Kullanımı

Materyal ile ne öğrenilecek?

Dinin, imanın, tevhidin ve itaatin ne anlama geldiğini öğrenecek. Video ile tevhit kavramı desteklenerek anlam pekiştirilecek.

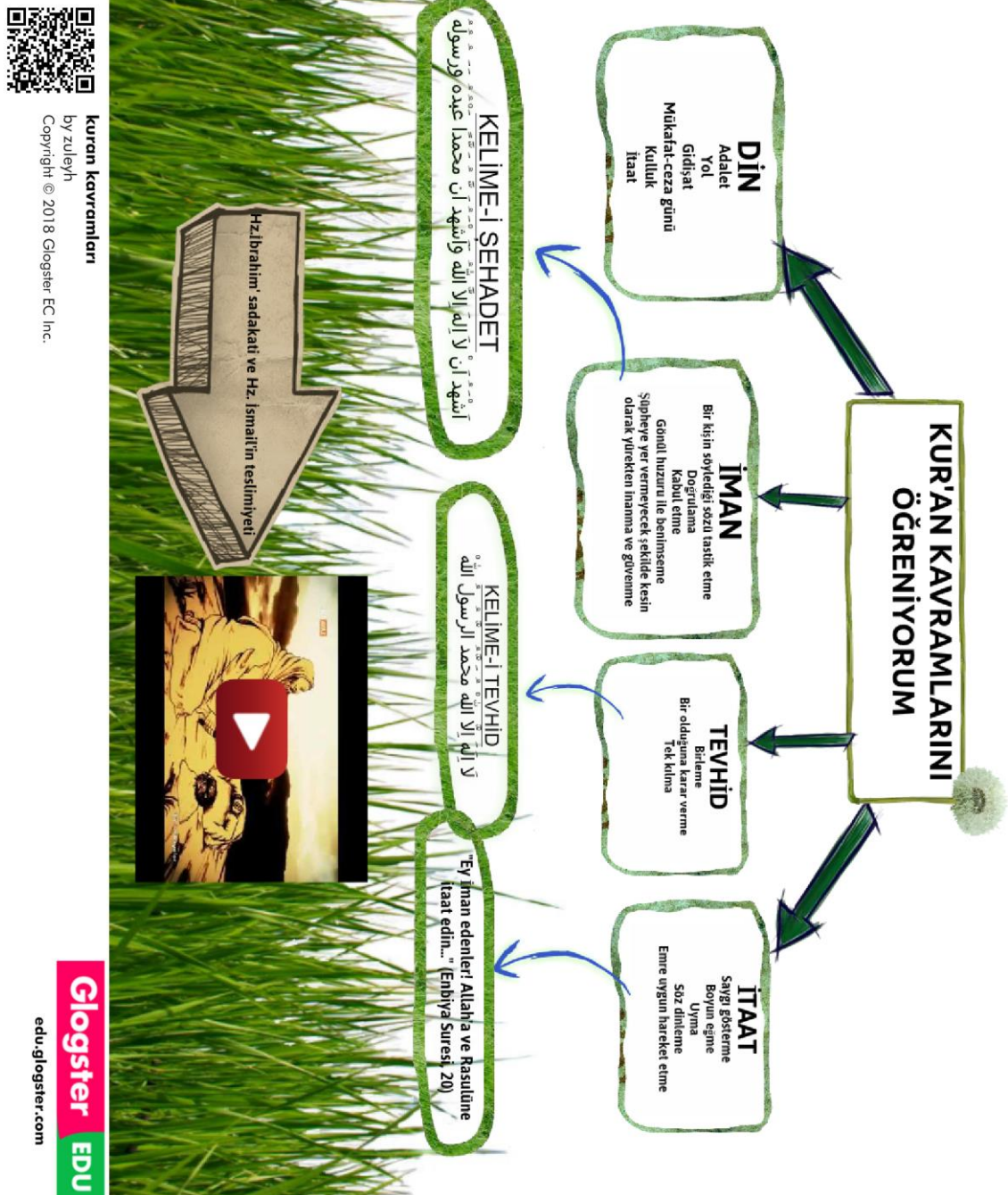
Materyalin Kullanımı: gökkuşağının içinde ana başlıklar yer almaktadır. Bu ana başlıktan çıkan oklar alt başlıkları belirtmektedir. Alt başlıklarda figürler kullanılarak kavramların anlamları belirtilmektedir. Kelime-i şahadet ve kelime-i tevhit ile kavramlar desteklenmiştir.

²¹⁶ Bkz. <http://edu.glogster.com/> (12.10.2017)

Videoda konuyla bağlantılı olarak, Hz. İbrahim'in ve Hz. İsmail'in Allah'a olan itaat ve teslimiyetini konu almaktadır.

“Edu Glogster” ile hazırlanan bu materyalin görseli ektedir. Web linkinden ulaşımına hazırdır. (Bkz. Şekil 55)

Şekil 55: Edu Glogster Örnek 1

<https://edu.glogster.com/glog/kuran-kavramlar/2mapec5xkxm>

Posterin sol alt köşedeki kare kod uygulamasından interaktif sunumuna ulaşabilirsiniz.

Video Adresi: Hz. İbrahim'in sadakatini, Hz. İsmail'in teslimiyeti:

<https://www.youtube.com/embed/YdApgHQPxi0?autoplay=1>

Örnek 2

Materyalin Kullanım Alanı

Konu: Ahlak

Seviye: İmam-hatip 6. Sınıf

1.Basamak: Konunun Belirlenmesi

Ders: Temel Dinî Bilgiler

Etkinlik: Edu Glogster materyalleri ile konunun kavranması

Kazanım/Kazanımlar: Çocukların din, iman, tevhit, itaat kavramlarının anlamlarını ayetler metinleri, video ve görsel tasarım materyalleriyle anlatılması.

İçerik

Başlık: Yardımseverlik

Alt Başlık: Yardımlaşmanın Önemi, İnsan Yardımlaşmaya İhtiyaç Duyar

2.Basamak: Materyalin Tasarımı ve Kullanımı

Materyal ile ne öğrenilecek?

Yardımlaşma hakkında ayet ve hadisler kavranır. İnteraktif poster sunumuzda yer alan video izlenerek insanda yardımseverlik duygusu yaratılışından gelen bir haslet olduğu vurgulanır.

Eklenen videoda “hoşgörü ve yardımlaşma” konusu ele alınmaktadır. Posterlerin videolarını izlemek için interaktif sunumlarına posterlerin altında bulunan adreslerinden ulaşabilirsiniz. Bu posterler afiş olarak indirildiğinden sol alt köşelerinde kare kodları bulunmaktadır, kare kodları okutularak da orijinal hallerine bulaşılabilir. (Bkz. Şekil 56)

Şekil 56: Edu Glogster Örnek 2

YARDIMSEVERLİK

Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bir kimse vefat ettiğinde sevap defteri kapanır. Ancak şu kimselerin sevap defterleri kapanmaz. Sadaka-i Cariye (kişi vefat da etse sevap kazandırmaya devam edecek kalıcı hayırlar) yapan kimse, arkasından kendisine hayır duası edecek güzel ahlaklı çocuk yetiştiren anne-baba, faydalanılan bir ilim bırakan kimse. (Buhari, Edebü'l-Müfred, 28)

Okulumuzda ağaç dikme kampanyası düzenlenecek. Haydi! yardıma!

Allah hayır yapanlar için ne dıyor?

Video izle!

Sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: "Hayır olarak ne harcarsanız o, ana-baba, akraba, yetimler, fakirler ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak ne yaparsanız, gerçekten Allah onu hakkıyla bilir." (Bakara Suresi, 215)

EduGlogster interaktif sunum:

<https://edu.glogster.com/glog/temel-dini-bilgiler/2df11ui6q7o?=-favorites-glog-dsh>

Video Adresi: Değerler Eğitimi "Hoşgörü ve Yardımlaşma" Okul Etkinlikleri

https://www.youtube.com/watch?v=pa0STDCf_aA

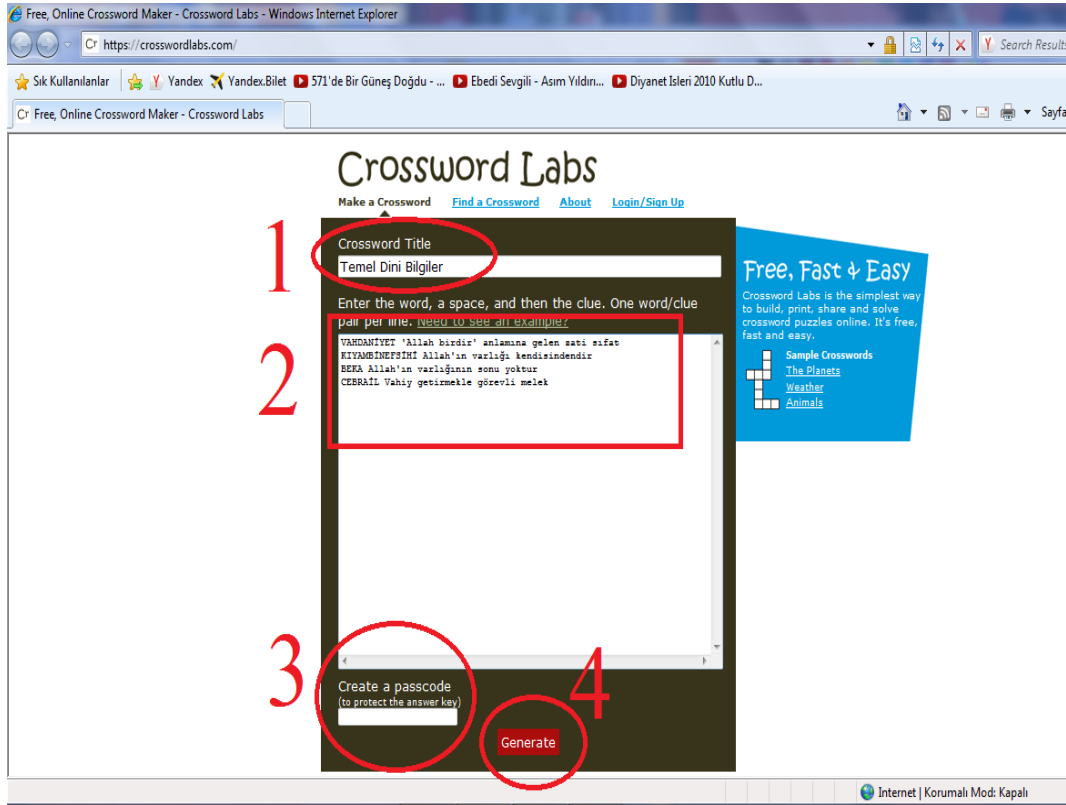
3.1.6. Bulmacalar

Din öğretiminde bulunan birçok kavram bulmaca hazırlanıp kullanılmasıyla öğrencilere kazandırılabilir. Çünkü bulmacalar; öğrenme, hatırlama, bilgiyi transfer etme, zihni çalıştırma, eğlenceli hale getirerek merak etme, araştırma, hayal kurma, fikir üretme becerilerini kazandırma yeterliliğine sahiptir.²¹⁷

Bulmaca hazırlamak teknolojin ilerlemesiyle beraber kolaylaşmıştır. Günümüzde bulmaca örnekleri üretilmesine örnekler çokça mevcuttur. Bu örneklerden ilham alarak din eğitimcileri bulmaca üretebilir.²¹⁸ Bilgisayar programları rahatlıkla, ücretsiz kullanıma açıktır. “Crossword Labs” programında hazırladığımız bulmaca örneği bize bu konuda fikir edindirecektir.²¹⁹ Örnekte Temel Dinî Bilgiler dersinde yer alan “Allah’a İman” konusunda geçen Allah’ın sıfatlarının anlamını kavratmak amacıyla bu bulmaca hazırlanmıştır.

“Crossword Labs” programı kullanılarak nasıl bulmaca hazırlandığı aşağıda resmedilerek bahsedilmiştir. (Bkz. Şekil 57)

Şekil 57: Bulmaca Hazırlama-Crossword Labs

²¹⁷ Korkmaz, a.g.e., s.137

²¹⁸ Bkz. Adem Güneş, *Din Öğretimi Materyalleri*, 3.b., İstanbul: Dem Yayınları, 2017, ss.187-210

²¹⁹ Bkz. Bulmaca Hazırlama Programı, <https://crosswordlabs.com/>, (14.02.2017)

1. Bulmaca ne ile ilgili ise adı yazılır.
2. Oluşturulacak bulmacanın cevabı başa yazılır ve bir boşluk bırakılır. Boşluktan sonraki cümle bulmacanın sorusudur. Bu şekilde alt alta sorular yazılır.
3. Eğer istenirse bulmaca herkese açık olmayıp şifre konulabilir.
4. “Generate” tuşuna tıklanınca bulmacamız hazır hale gelir ve Word belgesi olarak bilgisayara indirilebilir.

Bulmaca Kullanma Planı:

1. Basamak: Hangi konuda kullanılacağı belirlendi.²²⁰

Öğrenme alanı: İnanç

Sınıf: Temel Dinî Bilgiler-9.sınıf

Ünite: Allah’a İman

Konu: Allah’ın Zati ve Subiti Sıfatları

Kazanımlar: Allah’ın varlığı hakkında bilinçlenir.

Materyal: Bulmaca Hazırlama

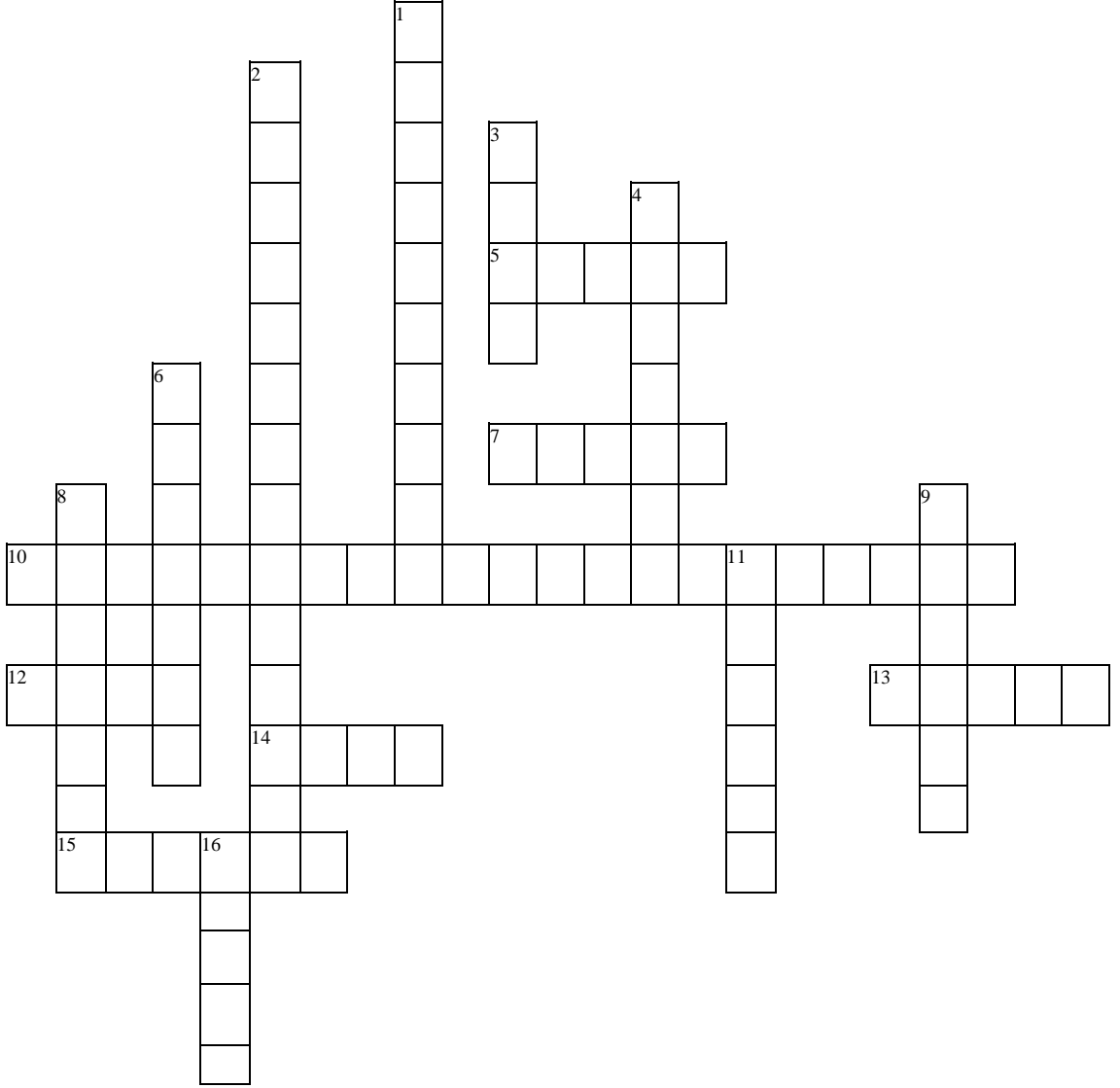
2. Basamak: Crossword Labs Programı ile Bulmaca Hazırlanması ve Kullanımın Planlanması:

Materyalin Kullanımı: Ders anlatımı bittikten sonra dersin son 15 dakikası bulmaca için hazırlanır. Hazırlanan bulmaca akıllı tahtaya yansıtılarak öğrencilere sunulur. Öğrencilere yöneltilen her soru kutucuğunun cevabı dijital kalem ile yazılır. Bulmaca tamamlanarak ders sonlandırılır. Öğrenilen kavramlar bu şekilde pekiştirilmiş olur.

Crossword labs ile hazırlanan bulmacanın kendisinin ve cevap anahtarının Word çıktısı alınmıştır. (Bkz. Şekil 58, 59)

²²⁰Ahmet Ekşi v.d., *MEB İmam Hatip Liseleri Temel Dinî Bilgiler Ders Kitabı (En az beş yıl geçerlidir)*, (ed.) Ekrem Özbay, 5.b., Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ders Kitapları Dizisi, 2014, S.34

Şekil 58: Bulmaca: Temel Dinî Bilgiler-Allah'a İman

Yatay

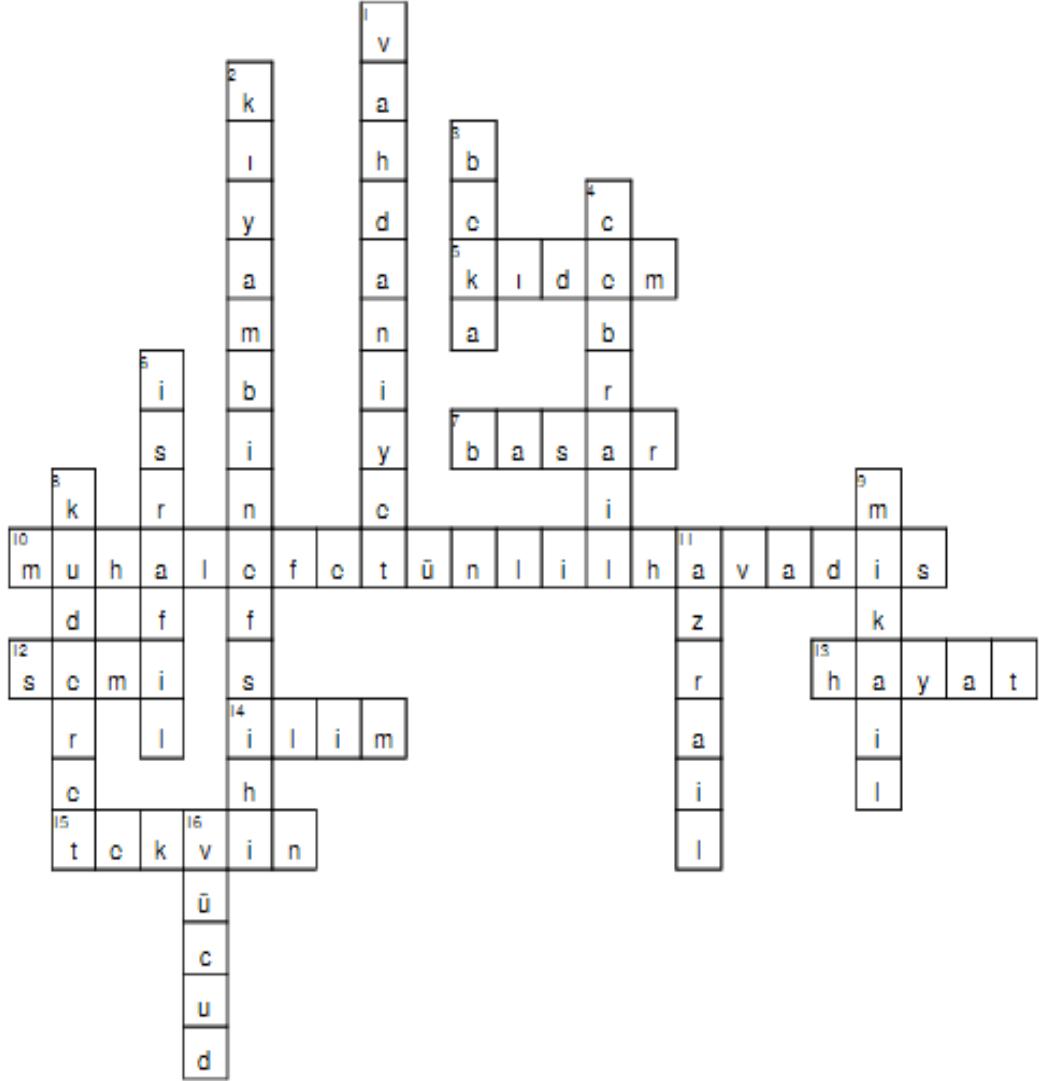
- 5. Allah'ın başlangıcı yoktur
- 7. Allah her şeyi duyar
- 10. Allah sonradan olan şeylere benzemez
- 12. Allah her şeyi duyar
- 13. Allah hayat sahibidir
- 14. Allah her şeyi bilir
- 15. Allah yaratandır

Aşağı

- 1. 'Allah birdir' anlamına gelen zati sıfat
- 2. Allah'ın varlığı kendisindedir
- 3. Allah'ın varlığının sonun yoktur
- 4. Vahiy getirmekle görevli melek
- 6. Sura üflemele görevli melek
- 8. Allah'ın her şeye gücü yeter
- 9. Doğa olaylarıyla görevli melek
- 11. Can almakla görevli melek
- 16. Allah'ın varlığını belirten zati sıfat

Şekil 59: Bulmacanın Cevap Anahtarı

Temel Dini Bilgiler- Allah'a İman

3.1.7. Kitaplar

Her ülkenin bir eğitim politikası vardır ve bu eğitim politikasının gerçekleştirdiği yerler okullardır. Ülkemizin eğitim politikasını okullarda gerçekleştirilirken yardımcı materyaller kullanılır. Bunun başında ders kitapları gelir.²²¹

Bir ders kitabı eğitimde dersin konusunun dayanağı olarak ilk kaynaktır. Başka bir ifadeyle, merkezi bilgi sağlayan araç ders kitaplarıdır.²²² Ders kitapları en yaygın öğrenim materyaliyken kimi zaman tek başına bir kaynaktır. Bu sebepten ders kitapları, öğrencinin derse olan ilgisini artırıcı ve öğrencilerin kitaplarla arasının iyi olacağı yaşantılar sunabilecek yeterlilikte olmalıdır.²²³ Bunu sunabilecek ders kitaplarında başta okunabilirlik düzeyi dikkate alınmalıdır. Bununla beraber, kitabın içeriğinin belirlenmesi ve kitabın dış görünüş olarak tasarlanması, düzenlenmesi kriterlerine dikkat etmek gerekmektedir.²²⁴

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim araç inceleme yönetmeliği ile ders kitaplarının ve diğer araçların incelenmesini yaparak eğitimin amaçlarına uygun araç-gereç imkânını sağlamaktadır. Ders kitapları hazırlanması hakkında MEB tarafından 2015 yılında değişikliğe giderek ders kitapları hazırlanmasına genç öğretmenlerin katılacağı objektif bir süreç başlatıldı. 24 Ekim 2015 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ders kitapları değişikliği yönetmeliği ile yayınevleri ve bakanlık hizmet birimlerinin, ders kitaplarının hazırlanmasında editör, ölçme ve değerlendirme, rehberlik, program geliştirme uzmanı çalıştırması isteğe bağlı hale getirildi. Bu yönetmelik değişikliğiyle, ders kitaplarının niteliğinin yanında yayınevleri ile MEB hizmet birimlerinin ders kitabı hazırlamalarındaki verimliliğinin artırılması amacı ile ders kitaplarını inceleme süreçlerinde birtakım şekil şartlarında esneklik sağlanması ve ders kitaplarında daha çok nitelik odaklanması, sürecin daha katılımcı ve objektif hale getirilmesi hedeflendiğini göstermektedir.²²⁵

Ders kitaplarını resmetme çalışmaları, ders kitapları materyali açısından önemli bir konudur. Resim-karikatür materyal çeşitlerinde üzerinde durduğumuz gibi ders

²²¹ Kaya, a.g.e., s.79

²²² Yanpar, a.g.e., s.125

²²³ Yanpar, a.g.e., s.126

²²⁴ Yalın, a.g.e.,ss.150-155

²²⁵ Resmi Gazete, Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair, Sayı:29502, 14 Ekim 2015, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/15022312_yonetmelikdegisikligi_derskitaplari_14102015.pdf, (26.12.2016)

kitaplarını resmetme faaliyetleri soyut kavramları somutlaştırma bakımından önemlidir. Çünkü özellikle somut düşünce döneminde olan çocukların dinî-ahlaki konuları öğrenimi hazırlanan kitaplarda doğru resim ile gerçekleşir. İnsanlık yüzyıllar boyunca kitapla beraber resim sanatını devam ettirmiştir. İslami eserlerde kitaplar resim-minyatür ile süslenmiştir. Bu resmetme geleneği İslam dünyasında tercüme faaliyetleri ile başlamış, Moğol istilasının ardından etkisini sürdürmüştür.²²⁶

Osmanlı resim sanatında bilinen en eski örnekleri 15. Yüzyıla aittir ve resimli el yazma kitaplarının ilki Amasya’da II. Murad şehzadeligi zamanında 1416 yılındadır. Bu resimli el yazmaları Padişah II. Murad’ın oğlu Fatih Sultan Mehmed döneminde çoğalmaya başlamıştır.²²⁷ İslamiyet’i anlatan kitapların resimli olması dikkat çekicidir ve bizlere örnek olmaktadır. Özellikle 1388 yılında Erzurumlu şair Mustafa Darir’in Siyer-i Nebi’si III. Murad zamanın sonlarında 814 minyatür içeren 6 ciltlik resimli el yazma kitabı olarak hazırlanmış olması önemli kaynaktır.²²⁸ Çünkü bu eser iki asır boyunca saray eşrafı tarafından okutulmuş bir siyer kitabıdır. Siyer kitabı olması biz din eğitimcileri için önemlidir. Hz. Muhammed’in hayatının anlatılması ve resimlerle bu anlatılanların yorumlanmış olması din eğitimi materyali açısından önemlidir. Kitapta Hz. Peygamber altın yıldızlı bir nurani varlık olarak tasvir edilmiş ve tarihi süreçte hayatı menkıbeler ile anlatılmıştır (Bkz. Ek. 2). Günümüzde ders kitaplarında fotoğraflar kullanılması yerine bu minyatür sanatları gibi çizimler kullanılması tavsiyemizdir. Çünkü bu resimli el yazmalarında görülmektedir ki hayal gücünü daha fazla geliştiren ve anlamlaştıran kitaplardır. Çizim bir hayal ürünüdür ve üretimdir, fotoğraflar ise gerçektir. Kitaplarda yerine göre soyut alanla ilgiliyse ve hayal gücü geliştirilmesi amaçsa çizimler kullanılması daha uygun olacaktır.

Kitaplar hakkında şunlara dikkat ederek konuyu belirginleştirelim: Eğitimde yüzyıllardır temel kaynağımız olan ders kitapları tipografik öğeler ve metin örgütleyici ilkeler açısından ele alınarak incelenmesi sonucu ders kitaplarının nasıl bir yapıya sahip olduğu belirlenmektedir. Tipografik öğeler açısından metinler öncelikle anlaşılır düzeyde okunabilir olmalı, daha sonra estetik kaygıya sahip kitaplar olmalıdır. Metin örgütleyicisi açısından ele alındığında ders kitapları öncelikle içeriğin işlevsel olması

²²⁶ Ulaş Töre Sivrioğlu, *İslam Kitap Resmi ve Minyatür Sanatında Helenistik-Bizans Etkisi*, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285833>, (10.10.2017)

²²⁷ Serpil Bağcı, v.d., *Osmanlı Resim Sanatı*, 2.b., Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012, s.21

²²⁸ Bağcı, v.d, a.g.e., ss156-163

gerekmektedir. Süslemeler yer verilerek dikkatin süslere çekilmemesine dikkat edilmelidir.²²⁹ MEB'in hazırladığı kitaplarda tek sütun kullanılması, içerikteki başlıkların tutarlı olması metin örgütlenmesine dikkat edildiği ve anlaşılır bir dil kullanılması tipografik öğelere uygunluğunu göstermektedir. Ancak "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında kullanılan fotoğrafların konuya dikkat çekebilme midir? Konuya örgütleyici düzeyde midir?" sorularına cevap vermesi şüphelidir. Tavsiyemiz daha yaratıcı görsellere; gerçek resimler değil de çizimlere, karikatürlere yer verilmelidir.²³⁰

Çocuklar veya gençler için hazırlanan kitaplarda gerçek resimler yerine çizimler kullanımı kanaatimizce daha uygundur. Çünkü çizimler ile hayal gücü sınırlandırmadan ortaya görüntüler konulabilir, karikatür gibi eğlendirirken anlatılmak istenilen konu kolaylıkla verilebilir. Bazen de isteğe göre, gerektiği yerde çok fazla ayrıntıya girerek konuya odaklanma ve dikkatin dağılmaması sağlanabilir.

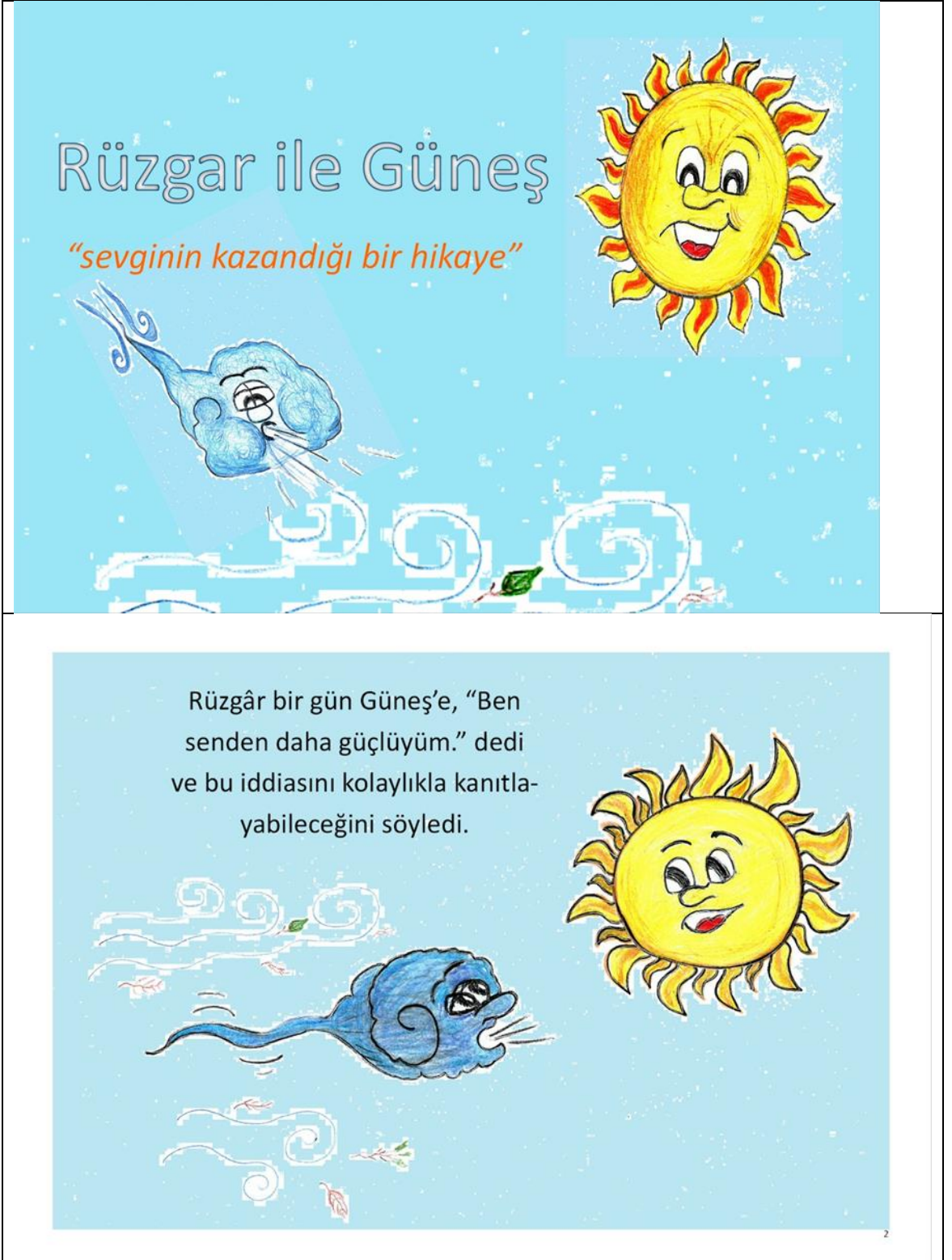
Kitap çizimlerine örnek olabilecek iki hikâye kitabı tarafımızdan hazırlanmıştır. Kitaptaki hikaye Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaş Kur'an Kursu eğitimi için hazırlanan eserlerden iki hikaye ele alınarak düzenlenmiştir.²³¹ Resimlerle kitap hazırlanmasına örnek teşkil edecek çalışmamızın birinci kitabında, değer eğitimi olarak kazanılması gereken sevgi ve nezaket ile davranışta bulunmanın önemi işlenmiştir; ikinci kitabında, merhametin önemi ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) merhametli oluşu çocuklar dünyası gözüyle resmedilerek ele alınmıştır. (Bkz. Şekil 60, 61)

²²⁹ Gülgün Alpan Bangir, "Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı", *T.E.B.D.*, C.6, S.1, 2008, ss.107-134

²³⁰ Bkz. MEB Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitabı (4,5,6,7,8), 2016-2017.

²³¹ İsmail Sağlam v.d., *Kuran Kursları Etkinlik Kitabı (4-6 Yaş Grubu)*, (ed.) İsmail Sağlam, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.

Şekil 60: Kitap Örneği: Rüzar ile Güneş

Rüzgar: “Şuradaki çocuğu görüyor musun?” dedi. “Kuvvetlice estiğimde onun sırtındaki paltoyu, senden daha çabuk söküp alabilirim.”

Güneş kenara çekilince meydanın kendisine kaldığını gören rüzgâr, bir fırtına gücüyle esmeye başladı. Fakat şiddetini arttırdıkça, çocuk da paltosuna daha sıkı sarıldı. Rüzgâr, bu işi başaramayacağını anlayınca yarışı bırakmak zorunda kaldı.

Rüzgârın tüm yaptıklarını bulutun arkasından izleyen Güneş, rüzgârın yarış-
tan vazgeçmesi üzerine bulutun arkasından sıyrıldı

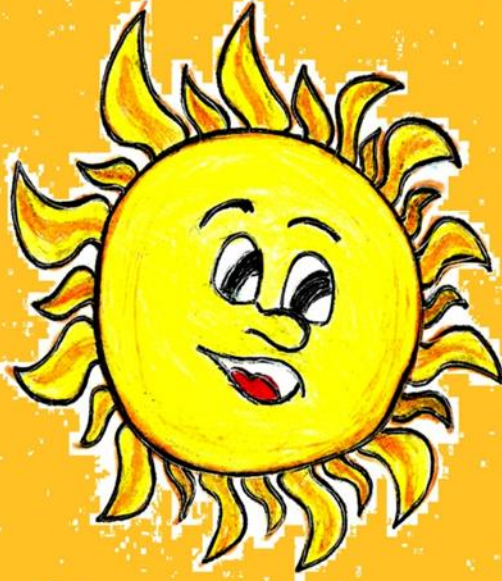
...ve büyük bir sevecenlikle çocuğa ba-
karak, ona tüm içtenliğiyle sınımsız bir
biçimde gülümsemeye başladı.

5

Güneş'in sıcaklığını giderek arttırması karşısında çocuğun yüzünde bir rahatlama
ifadesi belirdi. Sırtından paltosunu çıkardı ve arkasındaki tümseğe yaslanarak,
Güneş'in karşısında keyifle uzandı.

6

Güneş, daha güçlü olduğunun bu kanıtı karşısında rüzgâra bir de şu öğütte bulundu:

“Dostluk ve kibarlık, her yerde ve her zaman kabalık ve zorbalıktan daha etkilidir.”

Şekil 61: Kitap Örneği: Bilge Kuş

Bir ormanda yaşlı bir bilge kuş yaşardı. Günlerden bir gün, yaşlı bilge kuş, her zaman yaptığı gibi diğer küçük kuşları etrafında toplayıp onlarla bilgilerini paylaştı.

Bilge kuş: “Sevgili yavru kuşlar! Sizlere en çok sevdiğim, hatırladıkça mutluluktan ve sevinçten uçacak gibi olduğum, Peygamber Efendimizden bahsedeceğim.

3

“Biliyor musunuz? O Peygamber olmadan önce insanlar bizim yuvalarımızı bozup, yavrularımızı öldürüyorlardı. Bizler güvenle bir ağaçtan öbürüne uçmıyorduk.”

4

Bilge Kuş küçük kuşlara dedi ki: "İşte o zor günlerde Hz. Muhammed Peygamber oldu ve insanların hayvanlara iyi davranmalarını, kuşların yuvalarını bozmamalarını ve onları asla öldürmemelerini emretti. Bizler de bu sayede güven, huzur ve rahat içinde yaşar olduk."

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geçmişten günümüze kadar teknolojinin gelişim tarihini incelediğimizde şu sonuca varırız. İnsan soyut düşünen bir varlıktır ve somut işlemlere ihtiyaç duymaktadır.

Eğitimin temel dinamiklerinden olan materyal kullanımı, İslam eğitim tarihi boyunca çeşitli evrelerden geçmiştir. Teknolojinin günlük hayatımızda öneminin artmasıyla birlikte, din eğitiminde kullanılan materyallerin mahiyetinde de bu yönlü bir değişim oluşmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile başlayan din eğitimi, İslam tarihi boyunca o devrin getirdiği yeniliklere göre şekillenmiştir. Tıpkı eğitim teknolojisi tarihinde ele alındığı üzere, teknoloji nasıl abaküsle başlayıp bilgisayar ile devam etti ise eğitim ıslahatları da din eğitiminde kendini göstermiştir. Hz. Peygamber, o günün şartlarında hangi materyal mevcutsa İslam eğitiminde de o olanaklardan yararlanmıştır. Sözelimi, Ashab-ı suffa'nın durumu o dönemin eğitimi açısından mükemmel bir örnektir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra oluşan medrese sistemi, Peygamber ışığında yoluna devam ederek, olağan materyal kullanımıyla eğitimlerini tarih boyunca gerçekleştirmiştir.

Allah, Rab; terbiye edicidir. Allah, Kur'an-ı Kerim'de kıssalarla biz insanlara hitap ederek bizlere doğru yolu göstermiştir. İnsanın fitratını en iyi bilen yaratıcımız bizlere meseleleri kıssa yöntemiyle somutlaştırarak eğitimde izlenecek metodu göstermiştir. Din eğitimcileri de Allah'ın Resul'üne gösterdiği yöntemleri örnek alarak belli bir sistem geliştirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda, tezimizde Peygamberimizin öğretileri doğrultusunda, materyal konusuna ve kullanımına dikkat çekmiş bulunmaktayız.

Kod yazma programları kullanılarak çeşitli yazılım programlarından örnek verilmiştir. Böylece din ve ahlak öğretiminde kod yazarak proje geliştirmeye katkı sağlanmıştır. Bilgisayar destekli eğitimin kaçınılmaz olduğu bu çağda, din eğitimcilerinin faydalanacağı şekilde materyal örnekleri verilmiştir. Din eğitimcilerinin kendileri tarafından dijital materyal oluşturulmasına katkı sağlanmıştır.

Öneriler:

1. Din Öğretimi teknolojileri ve materyal geliştirme, din bilimlerinde önemli bir disiplin olarak yerini almalıdır. Çünkü dinî ve ahlaki öğretimin uygulanmasında program geliştirmenin içinde olan “Din Öğretimi Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” disiplini, Eğitim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme disiplini tarafından sağlanan

olanaklar uygulanmaktadır. Görüşümüz; “Din Eğitiminde Teknoloji ve Materyal Geliştirme”, özgün çalışmalara imza atabilmesi için din bilimlerinin içinde müstakil bir bilim olarak yerini almalıdır.

2.Özel öğretim yöntemleri dersinde din eğitimi için materyal öğretimi gerçekleştirilmektedir. Bu ders kapsamında MEB’in kod öğrenmek için “sürükle-bırak” yöntemiyle kolaylık sağlayacağı programlar, yeni yetişen din eğitimcilerine öğretilmelidir. Bununla ilgili gerekli çalışmalara ihtiyaç vardır.

3.Üç boyutlu oyun geliştirme din eğitiminde yetersiz düzeydedir. Bunun sebebi, üç boyutlu oyun yapılması için çalışma grubuna ihtiyaç vardır. Bu gruplar, karakter ve çizim tasarımcısı, oyun kurgucusu, kod yazma yeterliliğine sahip kişilerden oluşmalıdır. Oluşturulan grup proje için yeterli zamana sahip olmalıdırlar. Başka bir ifadeyle, bu tip çalışmalar iş birliği gerektirdiği için öğretmenlerin yalnız geliştirecekleri bir materyal örneği değildir. Bizim önerimiz bu çalışmaların “Din Eğitimi Materyal Geliştirme ve Teknolojisi” bilimi kontrolüyle sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- AKGÜNDÜZ Hasan, *Klasik Dönem Osmanlı Sistemi: Amaç-Yapı-İşleyiş*, 1.b., İstanbul: Ulusal Yayıncılık, 1997.
- AKPINAR Yavuz, *Bilgisayar Destekli Eğitimde Uygulamalar*, 2.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.
- AKYÜREK Süleyman, *Din Öğretimi: Model Strateji Yöntem ve Teknikler*, 4.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015.
- ALKAN Cevat, *Eğitim Ortamları: Kavramlar, Süreçler, Araçlar, Gereçler, Planlama. Organizasyon, Yönetim, Kullanma*, 1.b., S.85, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979.
- ALKAN Cevat, *Eğitim Teknolojisi*, 8.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2005.
- ALPAN BANGİR Gülgün, "Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı", *T.E.B.D.*, C.6, S.1, 2008, ss.107-134.
- ARI Meziyet, Pınar BAYHAN, *Okul Öncesi Dönemde Bilgisayar Destekli Eğitim*, 3.b., İstanbul: Epsilon Yayınları, 2003.
- AYDOĞAN Didem v.d., *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Şerife Işık Terzi, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2015.
- BAĞCI Serpil, v.d., *Osmanlı Resim Sanatı*, 2.b., Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.
- BAKIR Mustafa, "Suffe", *DİA*, C.37, ss.469-470.
- BALAY Refik, "Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim", *A.Ü.E.B.F.D.*, C.37, S.2, Ankara, 2004, ss.61-82.
- BAŞAL Hande Asude, *Gelişim ve Psikoloji*, 5.b., Bursa: Ekin Yayınevi, 2012.
- BAYTAK Ahmet, *Eğitimde Web Teknolojilerinin Kullanımı*, 1.b., Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2014.
- BEE Helen, Denise BOYD, *The Developing Child (Çocuk Gelişim Psikolojisi)*, (çev. Okan Gündüz), 1.b., İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2009.
- BERKİ Ali Himmet, Osman KESKİNOĞLU, *Hz. Muhammed ve Hayatı*, 26.B., Ankara, Diyanet İşler Başkanlığı Yayınları, 2012.
- BİLGİ Filiz v.d., *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) Binnur Yeşilyaprak, 12.b., Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- BİLGİN Beyza, Mualla SELÇUK, *Din Öğretimi-Özel Öğretim Yöntemleri*, 4.b., İstanbul: Gün Yayıncılık, 1999.
- BOZKAYA GÜLER Tuğba, *Din ve Ahlak Öğretiminde Drama Örnekleri*, 2.b., Ankara: Nobel Yayıncılık, 2009.
- BRUNİNG Roger H., Gregory J. SCHRAW, Monica M. NORBY, *Cognitive Psychology And Insitive (Bilişsel Psikoloji ve Öğretim)*, (çev. Zehra Nur Ersözlü-Rıza Ülker), 5.b., Ankara: Nobel Yayınları, 2014.
- CEBECİ Suat, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, 1.b., İstanbul: Alfa Yayınları, 1997.
- CHARLES C.M., *Teacher's Petit Piaget (Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri)*, (çev. Gülten Ülgen), 3.B., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2000.
- ÇAĞRICI Mustafa, "Ahlak", *DİA*, C.2, 1989, ss.1-9.
- ÇAĞRICI Mustafa, "Davet", *DİA*, C.9, ss.16-19.
- ÇALIŞKAN Nihat, Elif KILIÇ, "Farklı Kültürlerde ve Eğitimsel Süreçte Renklerin Dili", *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, C.15, S.3, 2014, ss.69-85.

- ÇELEBİ Ahmet, *İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi*, 1.b., İstanbul: Damla Yayın Evi, 1976.
- ÇELİK Abbas, *Din Eğitimine Tarihsel Yaklaşım*, 1.b., Erzurum: Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2011.
- ÇETİNKAYA Hasan, *Eğitim Bilimine Giriş*, 4.b., Ankara: Nobel Yayınları, 2009.
- ÇİLENTİ Kamuran, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, 6.b., Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1988.
- DOĞAN Recai, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Yılmaz Karahan Ankara, Yıldırım Yayınları, 2016.
- DURKHEİM Emile, *Moral Education (Ahlak Eğitimi)*, (çev. Oğuz Adanır), 1.b. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, 2004.
- EKŞİ Ahmet v.d., *MEB İmam Hatip Liseleri Temel Dinî Bilgiler Ders Kitabı (En az beş yıl geçerlidir)*, (ed.) Ekrem Özbay, 5.b. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ders Kitapları Dizisi, 2014.
- ERSOY Feride, "Teknolojinin Tarihçesi ve Eğitimde Kullanılması", *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, (ed.) Ramazan Sever-Erol Koçoğlu, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2013.
- ERYILMAZ Selami v.d., *Eğitimciler İçin Bilişim Teknolojisi*, (ed.) Hüseyin Çakır-Selami Eryılmaz, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014.
- GENÇ Nazım, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 5.Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Selami Öğreten, İstanbul: Netbil Yayıncılık, 2016.
- GOLDİHER Ignaz, "İslam'da Eğitim", *İslami Araştırmalar Dergisi*, (ed.) Mehmet Said Hatipoğlu C.2., 7.S., Ankara, 1988. ss.69-94.
- GÖZÜTOK Şakir, *İlk Dönem İslam Eğitim Tarihi*, 1.b., Ankara: Fecr Yayınları, 2002.
- GÜLER Çağatay, ZAKİR ÇOBANOĞLU, *Gürültü*, 1.b., 19.S., Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1994.
- GÜLGEN Hicabi, "Türk Ebru Tarihinde Ustalar ve Üslup Değişimi", *U.Ü.İ.F.D.*, 2016/1, ss.153-183.
- GÜNEŞ Adem, *Din Öğretimi Materyalleri*, 3.b., İstanbul: Dem Yayınları, 2017.
- İBNİ KESİR, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, (çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner), C.14, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991.
- KAPLAN Mahmut, "Esrar Dede Divanında Renkler", *Turkish Studies Dergisi*, C.8, S.1, Ankara, 2013, ss.1793-1816.
- KAPTAN Saim, *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*, Ankara: Rehber Yayınevi, 1982.
- KARADÜZ Adnan, "Türkçe Derslerinin İşlenişinde Genel Ağda (İnternet) Çoklu ve İşbirlikçi Öğrenme Ortamları: Wiki Blog ve Podcasting Programları", *Eğitimde Web Teknolojilerinin Kullanımı*, (ed.) Ahmet Baytak, 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014, ss.43-54.
- KARAKUŞ Neslihan, "Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)", *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.12, S.30, 2015, ss.251-277.
- KAYA Zeki, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 2.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2006.
- KAYMAKCAN Recep, HASAN MEYDAN, *Ahlak Değerler ve Eğitim*, 1.b., İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2014.
- KORKMAZ Mehmet, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*, 1.b., Kayseri, Laçın Yayın Evi, 2013.

- KOŞAR Edip, Harun ÇİĞDEM, “Eğitim Ortamı Tasarımı, Araç-Gereç ve Materyal Özellikleri”, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, (ed.) Edip Koşar, v.d., 1.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003.
- KÖÇ Ahmet, *Ayine-i Derun Osmanlı Devlet Adamı Yetiştiren Mektep: Enderun-ı Hümayun*, 1.b., İstanbul: Çamlıca Basım Yayım, 2013.
- KÜÇÜKAHMET Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 9.b., İstanbul: Alkım Yayınları, 1998.
- MAHİR F. Banu, “Minyatür”, *DİA*, C. 30, 2005, ss.118-123
- MAVERDİ: Ebu'l-hasan el-Maverdi, *Edebu'd-Dünya Ve'd-Din*, (çev. Ali Akın) İstanbul: Temel Neşriyat ve Dağıtım, 1982.
- MEHMEDOĞLU Yurdagül, *Tanzimat Sonrasında Okullarda Din Eğitimi*, 1.b., S.186, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları(İFAV), 2001.
- MERCAN Mehmet, v.d., “Bilgisayar Destekli Eğitim ve Bilgisayar Destekli Öğretimin Dünyada ve Türkiye’de Uygulamaları”, *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, 11-13 Şubat 2009, ss.369-372.
- NEVEVİ, “Resim ve Heykelticilikte Menedilen Hususlar”, *Riyazu’s-Salihin*, 1.b., İstanbul: Işık Yayınları, 2008.
- ORAL Emine Arzu v.d., *Eğitim Psikolojisi*, (ed.) İbrahim Yıldırım, 1.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2008.
- ORMROD Jeanne Ellis, *Human Learning Sixth Edition (Öğrenme Psikolojisi)*, (çev. ed. Mustafa Baloğlu), 6.b., Ankara: Nobel Akademi Yayınları, 2015.
- ÖCAL Mustafa, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Din Eğitimi”, Bursa: *U.Ü.İ.F.D.*, C.7, S.7, 1998, ss.241-268
- ÖCAL Mustafa, “Osmanlı Devletinin Son Döneminde Gerçekleştirilen Medrese Islahatları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Medrese Geleneği ve Modernleşme Sürecinde Medreseler*, 1.b., C.1, Muş: Alpaslan Üniversitesi Uluslar Arası Sempozyum Yayınları, 5-7 Ekim, 2013.
- ÖCAL Mustafa, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*, 3.b., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1999.
- ÖZDOĞAN Ali v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (ed.) Kaan Böke, 4.b., İstanbul: Alfa Yayınları, 2014.
- PÜSKÜLÜOĞLU Ali, *Türkçe Sözlük*, 4.b., Ankara: Arkadaş Yayınevi, 2003.
- SAĞLAM İsmail v.d., *Kuran Kursları Etkinlik Kitabı (4-6 Yaş Grubu)*, (ed.) İsmail Sağlam, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- SAĞLAM İsmail, *Çocuk ve İbadet*, 1.b., İstanbul: Düşünce Yayınları, 2003.
- SAĞLAM İsmail, *İslam ve Batı Eğitiminde Okulöncesi Eğitimi*, 2.b., Bursa: Rehber Reklam Ajansı, 2001.
- SAMANCI Osman, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Erzurum: (y.y.), ISBN: 975-98534-0-X, 2004.
- SARIÇAM İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 2.b., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2004.
- SELEMOĞLU Nuray, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*, 8.b., Ankara: Gazi Kitapevi, 1997.
- SÜYÜTİ, *El-Camiu’s-Sağir*, C.3, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat Yayınları, 1996.
- ŞAHİN Güzin, “Okulöncesi Çocuk Kitaplarında Uyarıcı Olarak Resim”, *Turkish Studies Dergisi (Uluslararası Hakemli ve Uluslararası İndeksli Türkoloji Dergisi)*, C.9, S.3, Ankara: TOJED, 2014.

- TAŞIN Zekai v.d., *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 8.Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Kenan Demirtaş, Ankara, Özgün Yayıncılık, 2016.
- TOPALOĞLU Ahmet, *Türkçe Sözlük*, 1.b., İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- TÜMER Günay, “Din (Din Bilimleri)”, *DİA*, C.9, 1994, ss.333-339.
- TÜMER Günay, “Din”, *DİA*, C.9, 1994, ss.312-320.
- TÜRER Ali, *Türk Eğitim Tarihi*, 1. b., Ankara: Detay Yayıncılık, 2011.
- WILLIAMS Robin, *Non Designer’s Design Book*, California: Peachpit Press, 2004.
- YALIN Halil İbrahim, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 25.b., Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2012.
- YANPAR Tuğba, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım*, 9.b., Ankara: Anı Yayınları, 2009.
- YANPAR YELKEN Tuğba, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 11.b., Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- YORULMAZ Bilal, *Perdeden Gönüllere: Din Eğitiminde Kullanılabilecek Seçme Videolar*, 2.b., İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.
- ZENGİN Zeki Salih, *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, 1.b., Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.

Diğer Kaynaklar:

- Bkz. 3D Unity Oyun hakkında bilgiye, <http://www.elektrikport.com/teknik-kutuphane/unity3d-oyun-motoru-nedir/15164#ad-image-0> , (10.10.2017).
- Bkz. Ālim Çocuk Oyunu bilgi için <http://www.alimcocuk.com.tr/> , (10.10.2017).
- Bkz. Animoto Video, <https://animoto.com/education/classroom> , (31.10.2017).
- Bkz. Bulmaca Hazırlama Programı, <https://crosswordlabs.com/>, (14.02.2017).
- Bkz. Edu Glogster Resmi Sayfası, <http://Edu.Glogster.Com/> , (12.10.2017).
- Bkz. FATİH Projesi hakkında, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/proje-hakkinda/>, (25. 10. 2017)
- Bkz. Hüsnü Şahin, *Görsel Tasarım*, <http://uniamasyagorseltasarim.blogspot.com.tr/> , (01.10.2017).
- Bkz. Kod Adı 2023 Projesi, <http://kodadi2023.gsb.gov.tr/>, (25.10. 2017)
- Bkz. MEB Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitabı (4,5,6,7,8), 2016-2017.
- Bkz. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, “*Programlarda Kullanılan Semboller*”, İlk Öğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010.
- Bkz. MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara, Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010.
- Bkz. Mürşid5 bilgi için <https://www.turan.com.tr/turan/mursid57.html> , (10.10.2017).
- Bkz. Visual Basic Koduyla Yazılan Örnekler: Mehmet İpçioğlu, *Bilgisayar Destekli Tarih Eğitimi*, 1.B., Ankara, Nobel yayınları, 2001.
- DALE Edgar, *Audio-Visual Methods in Teaching*, Drayden Press (Drayden Basın), 1946, http://ocw.metu.edu.tr/file.php/118/dale_audio-visual_20methods_20in_20teaching_1_.pdf, (2.11.2017)
- GÜNDÜZ Şemseddin, Ferhan ODABAŞI, “Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi”, *TOJET Dergisi*, C.3., S.1, M.7 ,2004, ss.43-48, <http://www.tojet.net/articles/v3i1/317.pdf>. (12.01.2017).

- Makine Mühendisleri Odası, “Okullarda Akustik Konfor”, İzmir, 2015, <http://www.iccevrekalitesi.net/pdf/3.pdf> , (30.01.2017).
- MEB Komisyon, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 6. Sınıf Ders Kitabı*, (ed.) Ahmet Yapıcı, 4.b., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ders kitapları Dizisi, 2016.
- MEB Komisyon, *MEB İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Ders kitabı*, (ed.) Ekrem Özbay, 4.b., MEB Yayınları Devlet Kitapları, 2016.
- MEB, Bilişim Teknolojileri Öğretim Programı(5. ve 6. Sınıf), Ankara, 2017, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2017717142646998-14BİLİŞİM%20TEKNOLOJİLERİ%205-6.pdf>, (9. 10. 2017).
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Animasyon Çalışmaları, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 2008.
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP), Gazetecilik Radyo Tv Tarihi, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 2008.
- Mili Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, “*Macromedia Flash*”, *Bilişim Teknolojileri Formatör Öğretim Eğitimi Programı*, Ankara, 2007, <http://slideplayer.biz.tr/slide/1889193/> , (15.10.2017).
- Resmi Gazete, *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*, Sayı:29502, 14 Ekim 2015, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/15022312_yonetmelikdegisikli gi_derskitaplari_14102015.pdf , (26.12.2016).
- SİVRİOĞLU Ulaş Töre, *İslam Kitap Resmi ve Minyatür Sanatında Helenistik-Bizans Etkisi*, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285833>, (10.10.2017).

EKLER

Ek 1: Web Kuruluş Adresleri²³²

İTERNET PROTOKOL ADRESİ (IP) KURULUŞ TÜRLERİ	
.ac	Akademik kuruluşlar (bazı ülkelerde edu)
.com	Ticari kuruluşlar
.edu	Eğitim kurumları (Üniversite vs.)
.gov	Hükümet kuruluşları
.int	Uluslararası organizasyonlar, kuruluşlar
.k12	İlk ve ortaöğretim kuruluşları
.mil	Askeri kuruluşlar
.net	Servis sunucuları(internet servis sağlayıcıları)
.org	Ticari olmayan, kar amacı gütmeyen kuruluşlar

²³² Tekedere, a.g.e., s.123

Ek 2: Erzurumlu şair Mustafa Darir'in Siyer-i Nebi'sinden:

Hiz. Muhammed (s.a.v.)'in Hira dağında ilahi sesler duyması²³³

Hiz. Muhammed (s.a.v.)'in Mekke'nin fethine gitmesi²³⁴

²³³ Bağcı, a.g.e., s.158

²³⁴ Bağcı, a.g.e., s.161

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Züleyha Öncü
Tez Adı	Din ve Ahlak Öğretiminde Materyal Kullanımı
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. İsmail SAĞLAM
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 05.01.2018

İmza :

